

15 MAART 1975

Driemaandelijks tijdschrift

Verantwoordelijke uitgever: G. WAEYTENS,
Jef Vandermeulenstraat 42, 9001 Gentbrugge

Op 7 juni 1968, dus bijna 7 jaar geleden, werd ons Heemkundig Genootschap voor het Land van Rode gesticht. Bij het begin van een nieuw jaar stellen we ons de vraag of het Genootschap in een werkelijke behoefte heeft voldaan. Hebben wij verwezenlijkt wat wij bij de stichting hadden voorgenomen wat ons doel en werking zouden geweest zijn in de verdere loop van ons bestaan? Zijn wij nagekomen wat in art. 4 van onze algemene grondslagen waren neergelegd?... Wij denken dat wij hier positief mogen op antwoorden!

- 1) Het verdedigen, behouden en beschermen van alle, zowel vroegere als hedendaagse cultuurgooederen, in hun ruimste betekenis, eigen aan onze gemeente in het Land van Rode.
- 2) Het in stand houden van een echte binding tussen de huidige generatie en de historische waarden uit ons verleden.
- 3) Het aanmoedigen van studiën; meer belangstelling betreffende de geschiedkundige groei en betekenis van Gentbrugge in het Land van Rode.
- 4) Het uitgeven en verspreiden van publicaties die er op betrekking hebben.
- 5) Het vóórlichten van de Openbare Besturen in verband met de belangrijkheid en de historische waarde van het plaatselijk patri-monium.

Ons Genootschap is aangesloten bij het Verbond voor Heemkunde, langs het Provinciaal Verbond voor Heemkringen in Oost-Vlaanderen om. Het werkgebied bestrijkt niet alleen Gentbrugge maar gans het Land van Rode; een oude juridische omschrijving, die eertijds een aantal dorpen omvatte, die behoorden tot het Graafschap Vlaanderen en onder het gezag van de Heer van Rode stonden.

Degenen die tot de kring van werkende leden willen toetreden moeten bewust zijn hier een enorm werkterrein te vinden, dat tot nog toe weinig ontgonnen werd.

Als randgebied van een der zwaartepunten van Vlaanderen contrasteert het daarmee eerder als een soort vacuum. Dat mag echter geen reden zijn om het plaatselijk verleden te verwaarlozen! Wel integendeel! Elke uiting van vroeger volksleven is op zichzelf belangrijk en boeiend, want het vormt de naamloze bijdrage tot de concrete achtergrond van het gebeuren dat wij "geschiedenis" noemen.

Het decor en de omgeving waarin dat vroegere volksleven verliep is ten slotte onze erfenis waarop elk der voorgaande generaties haar stempel drukte, daarin een zin en karakter legde en een eigentijds antwoord op het leven gaf, waarvan wij de diepte doorgaans niet meer beseffen.

Elk voorwerp uit ons oud verleden getuigt van vroegere levenswijzen, van een betrachting om het leven te veraangename en te verfraaien; van een strijd om een bestaan waarvan wij ons niet meer bewust zijn, nu onze hoofdbekommernis veeleer op een geleide vrije-tijdsbesteding gericht is en wij daarbij vergeten dat juist daarin de innerlijke armoede van onze materiële overvloed tot uiting komt. Zo we heden de gelegenheid hebben verre en dure reizen te ondernemen, moeten wij ook te gepasten tijde de ogen kunnen openen om de schoonheid in onze onmiddellijke omgeving, zijn natuur en historische waarden op te zoeken. Ook vooral in deze onbekende rijkdom vonden onze reeds 3 verschenen jaarboeken en de reeds verschenen tijdschriften een ware doelstelling, nl. onze bevolking beter zijn eigen streek te leren kennen, het volksleven in vroegere schone dagen en een zo volledig mogelijke documentatie ter hand te stellen.

Wij zullen trachten verder in beeld en schrift weer te geven hoe de vroegere bevolking leefde, in het grensgebied van een grote, machtige stad; maar tevens in contact met een stille, landelijke natuur; vaak in angst en leed, soms met kleine vreugden, steeds met een karig loon.

Een uitvoerig relaas van wat gebeurde in en om onze oude kastelen, die heden ontsierd zijn, waarvan sommigen verdwenen zijn zonder een duidelijk spoor na te laten, vergeten en verloren in de geschiedenis van Gentbrugge

Worden onze laatste historische gebouwen niet bedreigd door een geest van onverschilligheid, onwetendheid of gebrek aan belangstelling voor onze nagelaten relieken der oudheid?!

Nog steeds zijn wij op weg om jaar na jaar datgene wat ons nog aan natuurschoonheid in het geheugen leeft niet aan de vergetelheid prijs te geven. Voor ons Heemkundig Genootschap is hier een zware taak weggelegd die met de jaren in belang zal toenemen!!

Welk vóórkomen onze gemeente, onze streek, onze gouw zal hebben over 50 of over 100 jaar, kunnen wij heden niet vermoeden. Misschien zullen slechts puinen bedolven liggen in de bodem van nieuwe straten en lanen. Het ware jammer indien de laatste resten van het landelijk

schoon, zijn oude kastelen totaal zouden verdwijnen. De voorbije jaren hebben het vóórkomen van het oude Gentbrugge reeds daerlijk gehavend. Moet ons laatste natuur- en historisch bezit nu toch verdwijnen, wij zijn in geen geval verantwoordelijk!..... Wij hebben alles op het spel gezet voor zijn behoud. De toekomstige generaties zullen het verwijt opwerpen dat een vandalisme hier te Gentbrugge in de 20e eeuw evenals in de tijd der beeldstormerij ons oud patri-monium heeft vernietigd, daar waar andere landen, andere steden en dorpen zo fier zijn met hun relieken uit het oud verleden.

Waar wij heden overgaan tot diep-ingrijpende urbanisatie en noodgedwongen onze toevlucht nemen tot een moderne hoogbouw, dienen wij er in de eerste plaats op bedacht te zijn geen afbreuk te doen aan onze natuurlijke omgeving.

Het moet ons een grote zorg zijn hoe onze nakomelingen zich hier op Gentbrugge en in het Land van Rode thuis zullen voelen in een wereld die wij voor hen hebben voorbereid en ontworpen; of zij nog zullen kunnen leven in een niet verpeste atmosfeer, nu wij aardig op weg zijn tijdens de komende jaren de lucht met dodend gif te verpesten.

Wij horen vaak de klachten van onze nog overgebleven oude Gentbruggenaren. Al te lang hebben wij gelaten toegezien op de vervreemding van de oudere bevolking, die ten slotte enkele verbrokkelde beelden in haar herinnering overhield, terwijl de jongere generatie in een jachtig leven geen tijd meer vindt om zich maar een ogenblik te bekommeren om de menselijke bindingen met de natuurlijke levenswereld.

Onze gemeente, onze gouw ligt ons nauw aan het hart. Haar rijkdom die niet uit te drukken is in geld en goed wensen wij te doen eerbiedigen, want het is ons aller waardevol en gemeenschappelijk bezit!

Gerard Waeytens.

Voorzitter.

Vervolg 9.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard

Nadruk verboden.

Gentbrugge onder de Heren van Rode.

Nu wij weten wie de Heren van Rode waren, zullen wij in het kort nagaan waaruit hun "heerschappij" te Gentbrugge bestond en wat dienaangaande uit de oude schriften te leren valt.

In een oud perkament, door De Potter en Broeckaert aangehaald, lezen wij het volgende :

" Item nous appartient à Gandpont une "Vierscare et Hove" de sept
" échevins et aussi y pouvons créer et parter quand bon nous sem-
" ble, lesquels échevins ons cognoissance à la ... de notre bailly.
" Item avons droit de créer et commettre de par nous les messiers
" et Preneurs qu'on appelle en flamen Meyers, aux paroisse de notre
" dicte terre et marquisat de Rodes à scavoir à Melle, Gentbrugge,
" ~~Gontrode~~, Landscauter, Ter Weiden et Broucqstraete.

Dat wil, in enkele woorden zeggen dat de Heren van Rode hier verklaren te Gentbrugge (Gandpont zeggen ze) "een Vierschaar te hebben en een Hof met een baljuw en zeven schepenen en dat ze het recht hebben, o.a. te Gentbrugge, meiers aan te stellen".

Dat vraagt een woordje uitleg. Reeds in de Middeleeuwen was men er toe gekomen de woorden Vierschaar en Hof het een voor het ander te gebruiken en daaruit moest nu onvermijdelijk twijfel en verwarring ontstaan bij de lezing dier oude stukken. Er was nochtans in den beginne, een grondig verschil tussen beide instellingen en gelukkig werd dat door sommige Heren dan ook zorgvuldig bewaard.

Niet alle Lenen beschikten over een Hof, niet allen over een Vierschaar. Daarover hebben wij reeds iets verteld. Het Hof hield zich in hoofdzaak bezig met leenplichten en met alles wat de achterlenen aanbelangde. Daaruit volgt reeds dat, waar geen achterlenen bestonden, of waar ze in te klein getal aanwezig waren, - men vorderde er gewoonlijk minstens vijf - , geen sprake kon zijn van Hof. De Vierschaar was in feite de rechtsmacht : rechtbank inbegrepen. Een paar teksten zullen dit klaarder aantonen. In Gilliodts-Van Severen vinden wij het "dénombrement" of opsomming van rechten en

bezittingen, voor het leengoed van Male (1643). Men zegt o.m. :

" Item, vermacht den leenhouder, mitsgaders 7 Schepenen te stellen
" ende committeeren eenen bailliu ende crichouder ende dezelve alle
" jare of andersints tsynder gheliefte te deporteren ende andere in
" huere stede te stellen; dewelcke manynghe van den bailliu ofte
" crichouder ende andere in huere stede te stellen, sullen elcken
" recht, wet, justitie ende policie administreren; daertoe houden-
" de huerlieder vierscare up den Burch van Brugghe ter plaetse ghe-
" costumeirt (wil zeggen : daartoe gebruikelijk).

Deze schepenen met de baljuw of stafhouder, - vertegenwoordiger van de Heer - , waren de rechters die in naam van de Heer, recht spraken, vonnisten ter vierschare.

" Ende heeft mitsdien den voornoemden heere het recht te constitu-
" eren ende maeckene een Hof van Leene met bailliu ende mannen omme
" te nemen, hebben ende behouden tberecht, kennesse ende judicature
" van erfvenesse, onterfvenesse, alienatie, belastinghe, questiën,
" processen ende differenten die ter cause van de achterleenen sou-
" den kunnen vallen.

Het geldt hier dus heel wat anders en de tekst zegt het duidelijk genoeg dat het alleen om achterlenen gaan kan.

Dat Hof was gewoonlijk samengesteld uit leenmannen en later mannen (verleende mannen genoemd) waarbij, als het nodig was, werden gevoegd grondeigenaars en/of begoede inwoners van het dorp.

Wellicht zal men hebben opgemerkt dat, in de aangehaalde teksten, steeds de woorden "vermacht den leenhouders" weerkomen.

Dat betekent dat de leenman niet uit zichzelf en op eigen hand overal waar hij het goed vond, Hof en Vierschaar oprichten mocht, maar dat de bedoelde Heer daartoe, van zijn leenheer, uitdrukkelijk oorlof heeft gekregen. Die toelating werd dan ook steeds in de oorkonde van het Leen vermeld en de leenman zorgde er voor dat bij iedere opsomming (bij huwelijk, overlijden, enz.) van zijn bezittingen en rechten, die uitdrukkelijke toelating werd vermeld.

Het spreekt van zelf dat die Hoven en Vierscharen alleen in de bijzonderste en belangrijkste plaatsen van het Leen werden opgericht. Gentbrugge had het een en het ander. Gentbrugge moet dus, in het Land van Rode een ZEER BELANGRIJKE PLAATS GEWEEST ZIJN.

Buiten dit alles, en ten behoeve van Hof en Vierschaar, hadden de Heren van Rode, we zegden het reeds eerder : "meyers, messiers, proneurs". Deze waren de "politiebedienden", bewakers der openbare orde dus. De "meyers" hadden als opdracht diegene die iets misdeden of hadden misdaan hetzij tegenover de Heer of zijn bezittingen of rechten, hetzij tegenover de ingezetenen van het dorp, op te zoeken, aan te houden en aan de baljuw van het dorp uit te leveren, die ze

den voor de Vierschaar brengen zou en vonnissen. Daar de Heer van Rode recht sprak ook in hoogste instantie, en in de plaatsen waar zijn Vierschaar zetelde, zijn galg had staan waaraan ten aanschouwe van elkeen de doodstraf werd voltrokken, scheen het niet ongepast, op sommige plaatsen, beslist het grensgebied te bepalen. Daarom deden zij daar grenspalen oprichten, die in steen gebeiteld, hun wapens droegen. Dat was een verwittiging voor de boosdoeners dat van dàar af de Heren van Rode heersten en voor de reizigers, dat ze van dàar af op de bescherming van de Heren mochten rekenen.

Rond 1870 bestond die grenspaal; die destijds aan de Oude Brusselse Weg en Saestraat (toen nog Kerkstraat) had gestaan nog in de hovingen van de heer Vincent te Ledeborg. We geven er hier een schets van, naar de tekening die wij vonden in "Graf- en Gedenk-schriften van Oost-Vlaanderen" van M. Van Hoorebeke.

Wapens van Rode
op den Gerechtspaal aan de Keizerpoort

N.B. : Volgens de kaart van 1619 zou een galg hebben gestaan ongeveer daar waar tegenwoordig de Pontstraat op de Schelde uitkomt. Een tweede galg stond op de Hundelgemsesteenweg, ongeveer ter hoogte van het Hospicie van Ledeberg. Deze laatste galg zal evenwel hebben toebehoord aan de jurisprudentie van de St. Pietersabdij waartoe het grondgebied van Ledeberg behoorde. Op de Heide (aan het Arsenaal) was vroeger een hofstede, die "Galgenaas" genoemd werd. Er werd beweerd dat ook daar vroeger een galg heeft gestaan. Onmogelijk is het niet, maar daarover hebben we toch niets gevonden. Vermoedelijk zal de galg dan gestaan hebben in de huidige Rode Kruisstraat, waar vroeger de omliggende streek het "Galgenveld" werd genoemd. Daarnaast was de "Moorthaide". Deze galg op de kaart van 1619 mag nochtans niet verward worden met de eigenlijke "Gerechtspaal" die in feite een grenspaal was. Deze waarover wij het hier hebben stond aan de samenkomst der Kerkstraat en de Oude Brusselse Weg.

Nu wij weten wat "Hof" betekent, zullen wij het verder hebben over "Vierschaar".

Ten tijde der Oude Franken werden, bij betwistingen, doodslag, diefstal of bij gelijk welk ander door een inwoner bij de heer ingediende klacht, een vergadering bijeengeroepen. Die bijeenkomsten vonden plaats in een woud, onder eiken of lindes, die heilige bomen waren, of in meersen en weiden, bij grote stenen, in groeven, enz. Men noemde die bijeenkomsten "Ding, Mahle, Ring of Sprache". De plaats zelf noemde men "Ding of Mahlstätte", in het Nederlands Ding- of Maalstede of Maalberg. Meestal hadden die Maalsteden tweemaal per jaar plaats; eens in de Lente en eens in de Herfst. Zij werden bijgewoond door de ganse bevolking van de omliggende gouwen, die ingedeeld in Edelen, Vrijlingen, Laten en Onvrijen, elk de voor hen bestemde plaats of zijde innamen rond de met hazeltwijgen of soms eenvoudig met koorden afgesloten rechtsplaats. Deze eerder symbolische afsluiting was een meer dan voldoende schutsweer in die tijden waarin het algemeen geloof aan de heiligheid der plaats de grootste zekerheid en veiligheid bood.

Binnen in die omheining namen plaats : de Heer en zijn gezworenen, de aanklager, de beschuldigde en zijn verdediger. (Dr. W. Weber in Dreizehnlinden - het was dus een Vierschaar).

In latere tijden werden de gewone afsluitingen vervangen door "scharen" of hekkens en men bood de aanwezigen tevens een zitplaats, elk aan de zijde die hen toekwam. Zo ontstonden, rond de gerechtsplaats vier zitbanken, vier "scharen" of schranken en stilaan ging de naam VIERSCHAAR over op al de rechtzittingen, zelfs als ze niet meer in open lucht of onder gewijde bomen, binnen de kring der omstaanders werden gehouden, maar plaats vonden in gesloten ruimten, in kamers, in zalen. Nu nog is in onze gerechtszalen het luisterend

De Keyzerpoort 16 Oude 1691

GHEENDRUGGHE
Heerweg
WATER
GHEENDRUGGHE
JEDBERG
Gerechtyspaal
van den Markjes
van Rode

BRUSSEL

800 R

400 R

140 R

128 R

2600 R

400 R

Vague

182 R

200 R

400 R

JEDBERGH

Vague

Conter Scherpen

300 R

Keyzerpoort

GRACHY

Schlaeken

publiek van de rechtbank gescheiden door een houten afsluiting binnen dewelke de rechtbank, de gezworenen, de aanklager en de verdediging, met natuurlijk ook de beschuldigde, toegang hebben.

In de Middeleeuwen hadden de zittingen der vierscharen reeds plaats in daartoe aangewezen bepaalde gebouwen. Zo is het aangehaalde voorbeeld in de Burcht te Brugge.

Hier te Gentbrugge, zal daarvoor waarschijnlijk de "Kleinen Driesch" of "Grooten Driesch" volgens oude legenden, of een of ander kasteel, de Heer van Rode toebehorende, zijn aangeduid geweest en het komt ons niet onmogelijk voor dat, in acht nemend dat de begrippen "Hof" en "Vierschaar", reeds vroeg de oorsprong zou moeten gezocht worden van het Leen : het Hof van Gentbrugge, waarover we het reeds vroeger hadden.

Het is klaar dat de Heren van Rode, ook al liepen "boeten" door de vierschaar opgelegd en de Heer te goede kwamen zeer hoog op, met die opbrengst alleen niet konden bestaan. Ze moesten andere bronnen van inkomsten hebben. Dat was inderdaad zo en die inkomsten waren niet onbelangrijk. Zo waren daar eerst en vooral de TIENDEN.

TIENDEN, iedereen weet het, waren een soort van belasting, maar nog te algemeen is de gedachte dat die in de Middeleeuwen werden uitgedacht door de kasteelheren en de kloostergemeenten die er hun bestaansmiddelen in vonden. Tienden, van het enkelvoud "tiend", zijn van veel oudere oorsprong. Reeds in het Oud Testament lezen wij dat de Joden van oordeel waren, dat, wie de altaar bediende, er ook moest kunnen van leven. Daarom moest iedere geloofsgenoot een bijdrage storten volgens zijn vermogen en godsvrucht, om de priester vrij te maken van alle bekommelingen om het dagelijks brood; aldus konden ze zich uitsluitend aan de erediensten wijden, wat zowel henzelf als het ganse Joodse volk moest ten goede komen.

Het Boek der Schepping leert ons verder dat Mozes, in zijn wetgeving, twee gans bepaalde tienden aan zijn volk oplegde. Een tiend van al de voortbrengselen der aarde, voor het onderhoud der Levieten (bedienaars van het Tabernakel) en een ander voor al de inkomsten, voor het bekostigen van een feestmaal, waaraan al de leden der familie en al de slaven, eenmaal in het jaar, moesten deel nemen (Deut. LIV)

In het begin dus was het "tiend" een belasting op het inkomen ten bate van de eredienst, tot wier betaling elkeen in geweten, maar door niets anders verplicht was. Dat voorschrift werd ook door de Christenen overgenomen en we lezen in de Geschiedenis der eerste

tijden der Kerk hoe de jeugdige geloofsgemeente edelmoedig de soms zware kosten, bijzonder ten tijde der geloofsvervolgingen, op zich namen.

Naar gelang de godsdienst zich meer en meer ging verspreiden, groeiden de noodwendigheden geweldig aan terwijl anderzijds de bijdragen der gelovigen niet in gelijke mate stegen; niet alleen waren de meeste nieuwbekeerden zelf zo arm dat ze ten laste vielen der oudere kerk, maar de meer begoeden, die voor korte tijd nog doordrongen waren van de heidense gedachten en geplogenheden, begrepen niet steeds voldoende hoe de trouwe uitvoering van die grote plicht voor het voortbestaan der Kerk absoluut nodig was. Voeg daar dan nog bij dat vele mensen, onvoldoende onderricht of verstoken van de gave van het geloof, liefst die schatting niet betaalden en het zal U reeds duidelijk zijn dat er wel redenen bestonden voor de Heren van ten Lande, om zich met de zaak te bemoeien. Ware het daarbij gebleven, maar, de inmenging van sommige dezer machthebbers had slechts één doel, dat met de instelling volstrekt niets te maken had : het tiend zoveel mogelijk te doen opbrengen tot eigen bate. Zo zien wij Keizer Karel de Grote er in twee van zijn Capitulariae (die van 779 en die van 794) zelfs een civiele wet van maken, zodat de tienden, die oorspronkelijk alleen voor de Eredienst waren bestemd, voor het grootste deel van hun ware bestemming werden afgewend. Het zal wel niemand verwonderen als we zeggen dat dit voorbeeld navolgers vond en dat deze laatsten het soms heel bont konden maken, blijkt duidelijk uit het Charter van Arnold de Oude van 939 waarin we, vertaald uit het Latijn het volgende aantreffen :

" Ik heb de Munken (de Pares van de St. Pieters en de St. Baafsabdij)
" weergegeven de cyns die men inde voor de woningen staande in de
" Poort van Gent, t.t.z. tussen de Schelde en de Leie, erbij voe-
" gende de tienden welke de inwoners van de Poort moesten betalen
" aan God voor hun zielezaligheid.

(we komen op dat charter verder nog terug).

Hier staat het dus klaar en duidelijk te lezen; dit tiend was uitsluitend bestemd voor de Eredienst. Stilaan verloren de tienden toch hun karakter van bijzondere belasting en benevens tienden voor kerken en kloosters ontstonden er andere die door de Heren ten eigen bate werden opgelegd. Om volledig te zijn en alle misverstand in die zin te vermijden moeten wij er aan toevoegen dat het woord "tiend" niet betekende "een tiende deel" van de oogst of de kudde of op het inkomen. De geëiste bijdragen waren veel kleiner dan een tiende deel van de opbrengst en ze verschilden zelfs van streek tot

streek. Meestal werd die belasting in natura vastgesteld en ook voldaan en om die opbrengst te bergen was het dat de kastelen van de groten van die tijd, op het neerhof zulke grote en ruime schuren en bergplaatsen hadden. Aangezien het meestal niet verboden was aan de gebruikers van de goederen zelf "onder te verhuren" kwam dat soms tot eigenaardige bepalingen als b.v. een tiend bestaande uit $13\frac{1}{2}$ eend, $7\frac{3}{4}$ snoek, enz. Wat steeds wees op onderverdeling van het oorspronkelijk tiend, in dit geval 27 eenden en 31 snoeken.

Bij de vereffening werd natuurlijk geen deel van een dier gegeven. Het te veel werd aanzien als een soort tegemoetkoming aan de eerste huurder. Veel belang heeft dit voor ons echter niet.

Tienden waren dus schattingen, die, in de beginne, altijd, later veelal betaald werden voor het onderhoud van priesters en kloosterlingen, voor kapellen, kerken en kloosters, doch reeds vroeg in de oudheid geïnd werden door de Heren als vergoeding voor een of ander voordeel door deze laatste afgestaan.

De twee opvattingen vinden we ten slotte vereenigd terug in de pacht-som die de kloosters, kerken en kapellen inden op bossen, meersen, akkers, wateren, moerassen, enz. die ze ten geschenke kregen mits daarvoor gedurende een bepaalde of onbepaalde tijd voor de ziele-rust van de schenker of van een ander aangeduid persoon, missen op te dragen of gebeden te doen; brood te delen aan de armen, ouden of zieken in een huis op te nemen, reizigers of dwalenden machtverblijf te bezorgen, wezen of verlaten kinderen op te voeden, enz. Dit gezegd zijnde keren wij tot onze Geschiedenis terug.

De Baron van Rode inde hier dus tienden. Het ware misschien wel interessant geweest te weten wat de Heerlijkheid aan de Heer op-bracht. Edoch daarover is niet zoveel te vinden. Wel zagen wij dat de Heer van Rode (volgens opsomming van 1458) een bijzonder tiende genoot op verscheidene goederen die voor een jaarlijkse som van 36 Ponden Groote waren verpacht. Bovendien kwamen al de boeten, boven de 60 stuivers in zijn kas terecht en moesten de inwoners van verscheidene zijner hoeven gezamenlijk leveren op Kerstmis :

10 schepels en 3 mudjes haver, 14 kapoenen (vette, jonge haantjes) en 38 hennen en op Lichtmis, behalve 4 Ponden, 11 stuivers en een duit Parisis, nog 5 jonge ganzen. Kwam de erfpachter van een dezer hoeven te sterven, dan behield de Heer zich het recht voor uit de ganse inboedel het beste meubelstuk te kiezen, benevens een belasting door de erfgenamen te betalen (doodkoop of wandelkoop) van 8 stuivers.

Over de rechten van de Heer en belastingen vinden we een uitvoerige beschrijving in het boek van de Heer J. Van Twembeke "Heerlijkheden van het Land van Aalst" 1972. Hierin beschrijft hij oude benamingen zoals : Cijnsgronden-vrijgeweiden-schooflanden-halfwinning-justitierechten-Heerlijke renten-heerlijke diensten-doodkoop-wandelkoop-tol-vont-bastaardgoed-stragiersgoed-aubanitsrecht-morte main-beste hoofd-dienstlieden-voogdlieden-jachtrecht-molēnrecht-brouwerijrecht-wachtpenningen-kerf-collatie-auditie-preminentie.

In een der oude denombrementen staat het Hof van Gentbrugge alleen en afzonderlijk vermeld; het bracht de Heer op : 7 Ponden, 8 stuivers en 1 Denier Parisis, 5 kapoenen, 62 hennen en 15½ mudjes haver per jaar. De tienden in geld en in natura te voldoen, waren niet de enige soort belasting die de inwoners van het dorp verschuldigd waren. Ze waren nog tot tal van Herediensten verplicht (werken op het Hof zonder vergoeding). Zo moesten ze onder andere bij jacht of feest ook wel in geval van oorlog, bij de eerste oproep hulp verlenen, zowel in manschappen, in voertuigen en trekdieren, terwijl ze jaar in, jaar uit te zorgen hadden voor het in goede staat houden van wegen en waterlopen. Voor dit laatste was zelfs een bijzondere waakdienst door de Heer ingericht, uitgeoefend door de "Berijder" die regelmatig de dorpen te paard bezocht en alle zorgeloosheid streng deed beteugelen en straffen. Dat de inwoners bij dit laatste werk ten slotte ook geen voordeel hadden, zal wel niemand durven beweren. Ten slotte bestond voor de inwoners van Gentbrugge en Melle nog een bijzondere Heredienst in het onderhouden van de kalseideweg die Gent met Gontrode, over het grondgebied dezer beide gemeenten, verbond, maar terwijl alle gebruikers van de steenweg een tol te betalen hadden, waren de inwoners van Gentbrugge en Melle daarvan ontslagen.

Wordt vervolgd.

HET LEVEN TE GENTBRUGGE.

De Vlasslijting of Vlasoogst.

In de Kouters en het Boshout te Gentbrugge werd nog tot in de jaren 1905 veel vlas gezaaid.

Op de weg van "Den Bosch" naar Heusdenbrug lagen grote, uitgestrekte vlasakkers. Veel van onze boeren waren pachters van mijnheer De Sloover, die destijds eigenaar was van het Domein Coninckxdonck (waarvan we reeds in onze Geschiedenis van Gentbrugge gesproken hebben). Hijzelf was een vlashandelaar in het groot en had zijn schuren te Kortrijk. Het was dus heel begrijpelijk dat onze boeren, pachters van mijnheer De Sloover, om vriend van de keizer te zijn, hun vlasakkers van jaar tot jaar gingen uitbreiden. Daar werd een goede cent mede verdiend en boer en eigenaar waren goede vrienden. Ieder jaar zag men de boeren met hun hooikarren volgeladen met vlas vertrekken naar Kortrijk en waren soms twee, drie dagen van huis weg. Voor het zover kwam had men de vlasslijting of vlasoogst. Als het vlas bijna rijp is wordt het met wortel en al uit de grond getrokken en op het veld te drogen gelegd, daarna in hagen gezet en later naar de boerderij gebracht waar het zal verkocht worden. Dat is dus de vlasoogst, het slijten. Aangezien dit werk in juli plaats heeft en bij droog weer, is het soms stikkend heet in die dagen. Men gunt zich geen rust, vooraleer alles "binnen is"; op het veld zelf wordt het middagmaal genut en overdag wordt van uit de hoeve "klein melk" (karnemelk) tegen de dorst, soms ook wel bier, - maar dat verschaald te gauw - gebracht.

Als men voorziet dat men met het werk die dag zal klaar komen, dan wordt op het stuk gewerkt "om dood" en als dan het laatste voer op de wagen is, galmt over de velden een algemeen vreugdegeroep, dat elders aan het werk zijnde slijters kond doet dat het bij boer X .. "binnen is". Met veldbloemen wordt de wagen "gepaleerd" en de meisjes en -vrouwen, met bloemen in het haar en in de halsopening van hun "jakke", worden er bovenop geplaatst. Het mansvolk, stram van de rugpijn, stapt er fier nevens of achter, met blote armen en blootsvoets, zingend hun blijde zangen, die ze van moeder en vader hebben geleerd en hun kinderen zullen overlaten. Nu en dan moeten ze evenwel hun vreugde lucht geven en dan wordt

de zang onderbroken door de luide roep van :

Koekeloeren hane

't leste voer es op de bane
om er mee naar huis te gane

ofwel : Es 't laatste voer op de wagen?
Joat! En gaan we nu slijtpap (x) eten?
Jouw! (Ja'w)

(x) pap met stroop die bij het slijten van vlas wordt opgediend.

Dokkerend in de diepe karresporen reed de wagen naar de hofstede, waar de boer hem aan de poort van d'hoeve opwachtte en de boerin hijgend en zwetend van inspanning en de hitte, in de grote koe-ketel de dikke, stijve slijtpap roerde. Dan werden buiten, in de boomgaard, planken op schragen uitgelegd en iedereen zette zich aan tafel. De boer in het midden maakte luidop een kruis, bad het gebruikelijk gebed voor en, na een hartelijk "smakelijk" viel iedereen aan de slag. "Wie goed werkt moet goed eten" dat was de leuze van de boeren en het volk had goed gewerkt.

Wat daar dan werd gegeten en gedronken, verteld, gezongen, geplaagd, gegekscheerd en gelachen, dat kunnen misschien anderen vertellen. Ik zei daar zo even dat de slijters zingend en roepend om en naast de wagen naar huis kwamen. Ja, kijk, dat was soms wel de keerzijde van de medaille de jeneverfles was die dag meer dan naar gewoonte rondgegaan en aangesproken geweest en ge weet het dat sommige mensen nog eens zo fel, nog eens zo stout en soms wel wat uitdagend waren. Het zal soms wel wat buiten de schreef gegaan zijn want, op 25 juli 1807 zien we onze "maire" (burgemeester Judocus Colman) van Gentbrugge in het vooruitzicht der nabijzijnde vlasslijting, een besluit uitvaardigen waarbij hij waarschuwt dat het "tiren ofte sjauwen ende roepen infameerende zijnen evennaaste" zou beboet worden "ten bate van den arme, onverlet de penen (boeten) vastgesteld bij de wetten van simpele police" met een boete gelijk aan 3 daghuurlonen voor de roepers zelve, 6 daghuurlonen voor de opstokers en 9 daghuurlonen voor de bazen of boeren die dat "storen der publieke ruste niet en hadden verboden". Als ge van boeten spreekt; dat waren ten minste boeten maar of het hielp vertelt de historie niet.

Het zal dan niet aan kermissen hebben ontbroken te Gentbrugge.

Maar toch, als men bedenkt dat ieder jaar 52 zondagen had, Hoogen Heiligdagen niet bijgerekend, dan zal men toch akkoord zijn dat al die dagen niet door kermissen konden worden gevuld.

Hoe brachten onze oud-Gentbruggenaren dan hun zondagen door?

Op de hoeven, bij de boeren, was toch steeds wat te doen; de beesten dienden verzorgd, maar daar werd evenwel slechts het hoogst-nodige gedaan. Na de Hoogmis slenterden de meeste boeren wat tussen de stukken akkers, met kennersoog land en oogst keurend van iedere boer. 's Namiddags gingen ze naar de Vespers en het Lof; "legden dan een kaartje" in hun gewone herberg; bespraken onderling de gebeurtenissen van de week, de prijzen van het vee, van zaad, van hoeveprodukten en waren blij als het weer avond en bedtijd werd, want de volgende dag stond hun weerom veel werk te wachten. Het was in de Winter als de strenge vorst de onder water gelopen weiden in "den Bosch" met een spiegelgladde ijskorst had bedekt, dat het voor het jonge boerenvolk en al het jong gedoe van Gentbrugge veel te rap avond werd. Wat daar dan werd geslierd en geschaatst en met de ijsstoel gereden, daarvan heeft onze "sportieve" jeugd van heden niet de minste gedachte. Elders in ons werk wordt daar nog over geschreven. Aan de "Zwarte Flesch" waren er dan geregeld schaatsprijskampen en een der grootste, die van het jaar 1858 werd gewonnen door twee Gentbruggenaren : Blanquaert en Pol Willems. We zegden opzettelijk "Gentbruggenaren", want ook van elders, uit Gent, Ledeberg, Heusden en Destelbergen waren ijskunstenaars naar "den Bosch" gekomen. Dat was in "de Zilvermeersch" en de "Hoone", de uitgestrekte plas aan de Schelde. Maar niet slechts daar alleen was het te doen. Het "klein gelul", dat op de grote banen niet werd toegelaten, had de tientallen vijvers, de turfputten, de wallen, beken en grachten te zijner beschikking en menig kampioen verdiende zijn eerste "ster" (in het ijs) op de wallen der kastelen van Gentbrugge.

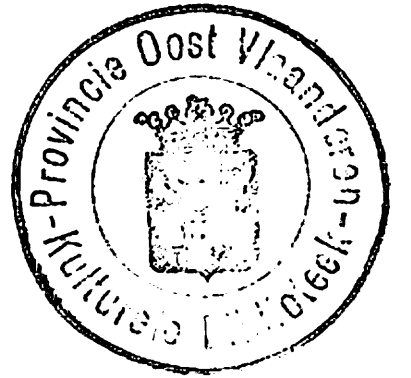
Wintertijd!... ijs tijd! en tijd van groot genot voor ons boerenvolk en de jonge gasten van Gentbrugge!

En de anderen? Die van over "de bareel"? Ja, die hadden noch vee, noch land, noch hoeve, noch oogst waarover zij een praatje konden slaan, maar hadden zij soms hun duiven niet? Maar ook zij deden in de namiddag hun ronde langs wei en veld om van de gezonde lucht te genieten, want tijdens de week werkten zij in de fabriek, in bezoedelde lucht. Zo kwamen zij tijdens hun wan-

deling ook terecht in onze landelijke herbergen en waranden, waar ze een goede pint "uitzet" of "dobbele" of zelfs "trippele" dronken. Velen deden hun "tournee" langs "Boer Janssens", "In den Groenen Bogaert" om er op de ezelkens te zien rijden! Zelf rijden deden ze voor geen geld ter wereld!..... dat deden de Gentenaars maar lachen en zich vermaken op de "kap" der ruiters, dat wel!

Daar waren evenwel veel mensen van de kant der Keizerpoort, die 's zondags liever naar de stad gingen; naar het park, naar de Kouter, naar toneel of het circus; maar zij die dit niet deden hadden geen tijd om zich te vervelen. Wat men van de Gentenaars zegt is toch ook wel waar voor de Gentbruggenaars van "over de bareel" Waar zij met drie samen komen stichten ze een "sosseteit"! Als ge het niet gelooft tracht dan eens na te gaan of er op gans Gentbrugge één enkele herberg was die haar spaarmaatschappij niet had De Gentbruggenaar zegde dan tegen zijn vrouw, op zondag : "we moeten naar den boeteneed gaan" Dat was naar de spaarkas in de café en als ze er niet naartoe gingen, hadden ze een boete te betalen. De boeten werden in een speciale kas gestoken en met nieuwjaar was er dan een "dinee" voor de spaarders! Een hutsepot of konijnendiner. Daar waren ook de bolders, de teerlingmaatschappijen en dat bracht zoals gezegd verplichte vergaderingen bij met daaraan verbonden de uitstappen en de "soupeetjes"! Maar kom laat ons daar maar liever over zwijgen!

Gerard Waeytens.

Vervolg 10.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DANTE Richard

Nadruk verboden.

Ligging van het Land van Rode.

Een natuurlijke begrenzing aangeven voor het Land van Rode is onmogelijk. Weliswaar zouden wij de Opperschelde in het westen en de Neerschelde in het noordoosten als dusdanig kunnen in aanmerking nemen, maar in het oosten en in het zuiden is een natuurlijke grens niet aan te wijzen.

Tussen de twee delen van de Schelde strekt zich een lichtgolvende streek uit die voorbij de kom van Melle de eerste zachte glooiingen vertoont en verderop in het zuiden de aanloop vormt naar de heuvelachtige Vlaamse Ardennen. Naar Gent toe is de bodem vanaf Merelbeke en Melle omzeggens volmaakt vlak en sluit aan bij de eertijds laaggelegen drassige gronden waar Leie en Schelde samenvloeien en waar de Stad Gent ontstond.

Op een oppervlakte van nagenoeg 120 km², waarvan de grootste doorsnede (N-Z) ongeveer 15 km. bedraagt, ligt het hoogste punt te Munte : 50 m.

Van Gent uit waaiëren enkele oude wegen doorheen deze streek in zuidelijke richting. Aan de St. Lievenspoort begint de Hundelgemse steenweg die over Merelbeke, langs Bottelare en Munte over Baaigem en Munkzwalm naar Nederbrakel voert. Te Merelbeke staat hij in verbinding met een weg die de rechter Scheldeoever stroomopwaarts volgt over Schelderode en Melsen naar Gavere en Oudenaarde.

De Brusselse steenweg vertrekt bij de Keizerbrug en loopt in zuidwestelijke richting naar Aalst. Deze steenweg vervangt sedert het begin der 18de eeuw, de Hallebaan of Oude Brusselseweg. Een aftakking te Kwatrecht volgt de loop der Schelde en leidt over Wetteren naar Dendermonde. Een andere aftakking bij het centrum van Melle vormt de steenweg op Geeraardsbergen, over Gontrode, Oosterzele en Zottegem.

Oorspronkelijk vertrok deze laatste weg te Ledeberg van de Hundelgemse steenweg af langs de Gontrodestraat naar Gontrode. Toen echter naar het einde toe van de vorige eeuw, de aanleg van het rangeerstation te Melle deze weg kwam verdringen werd hij op de Brusselse steenweg aangesloten.

Alles schijnt erop te wijzen dat wij in het Schelddedal de oudste nederzettingen moeten zoeken : stroomopwaarts Schelderode en Melsen, stroomafwaarts Melle. De gemeenten in het hoger gelegen middendeelte blijken eerder van Frankische oorsprong : Bottelare, Munte, Beerlegem, Gontrode, Gijzenzele, Oosterzele, Scheldewindeke, Balegem, Bavegem, Letterhoutem. Deze namen zijn alleszins Frankisch en staan ten dele in verband met de beginnende ontginning van de bossen, hetgeen niet uitsluit dat sommige op nog oudere woonkernen zouden kunnen teruggaan.

Oudheidkundige vondsten zijn te vermelden voor : Melle, waar benevens een paaldorp ook voorwerpen uit het Nieuw Steentijdperk (neolithicum), uit de Hallstatt periode (Ijzertijd), en uit de Romeinse tijd gevonden werden; vroeger bestonden daar ook tumuli. Voorwerpen uit de Romeinse tijd werden eveneens opgegraven te Merelbeke en te Vlierzele. Een Frankisch graf werd te Scheldewindeke gevonden.

Met welk recht kan men over een "Land van Rode" spreken, wanneer het geen natuurlijke streek vertegenwoordigt? Blijkbaar moet de oorsprong gezocht worden in de oude juridische indeling van onze gewesten die tot stand kwam tijdens de middeleeuwen toen het leenstelsel gans het maatschappelijk en politiek leven beheerste en een administratieve structuur uitgebouwd werd die stand hield tot de Franse Revolutie grondig met het Oud Regime afrekende.

Een opsomming van de gemeenten die tot het Land van Rode behoorden kan men vinden in een register van leengoederen uit het jaar 1400 (fonds Aalst, nr. 3090), evenals in een voor echt verklaarde kopie uit 1700 van een leenboek uit 1405 (fonds Aalst nr. 1512), beide in het Rijksarchief te Gent. Daarin worden volgende 17 gemeenten vermeld : Balegem, Bavegem, Beerlegem, Bottelare, Gentbrugge, Gijzenzele, Gontrode, Landskouter, Letterhoutem, Melle, Melsen, Moortsele, Munte, Oosterzele, Schelderode, Scheldewindeke, Vlierzele.

Hoe deze gemeenten of parochies samengevoegd werden tot een gebied onder de rechtsmacht van de heer van Rode, kan, afgezien van bepaalde leenmen die nog op een oplossing wachten, in zekere mate uit oude documenten afgeleid worden vanaf ongeveer 1200. Merken wij

hierbij op dat de genoemde parochies daarom niet allen in dezelfde verhouding tot de heer stonden.

De eigenlijke vorming van onze dorpen als kleine woonkernen is van veel vroegere datum. Op deze landelijke levensgemeenschappen werd, met een eenvoudig kerkgebouw, tevens een godsdienstig middelpunt geënt. In dat opzicht betekent de stichting van de St. Pieters- en St. Baafsabdijen te Gent rond 630 een belangrijk beginpunt van waaruit de kerstening van het Gentse werd doorgevoerd. Als grond bezitters oefenden deze abdijen bepaalde heerlijke rechten uit.

Onze dorpen vormden toen nog geen bestuurlijke lichamen. Het Frankische Rijk was in pagi of gouwen verdeeld sedert de Karolingische periode (9e eeuw). Het latere Land van Rode lag aldus in de pagus Brabantensis, d.i. de Brabantse gouw, die de streek tussen Schelde en Dender omvatte en aan de pagus Gandensis grensde.

Aan het hoofd van de pagus of gouw staat de graaf, hij is oorspronkelijk een ambtenaar die de koning vertegenwoordigt, als dusdanig het hoofd van het burgerlijk gezag en van de militaire macht, en tevens voorzitter van de rechtbank. Naast hem staat een beheerder van de koninklijke domeinen; ondergeschikt aan hem is zijn plaatsvervanger, de vicarius, verder nog de centenarius (een soort politieofficier). Plaatselijk wordt het gezag nog uitgeoefend door leenmannen of vazallen van de koning of de graaf, eventueel door de abdijs. Zo kennen wij de Heren van Melle, van Scheldewindeke, van Schelderode ...

Van verstrekkende betekenis voor de verdere geschiedenis der Lage Landen was het verdrag van Verdun in 843. Daardoor werd de Schelde de grens tussen het Rijk van Karel de Kale (Frankrijk) en het Rijk van Lotharius. Toen Lotharingen bij Duitsland gevoegd werd in 870 kwam de Brabantse pagus, waartoe het Land van Rode behoorde, bij het Duitse Rijk.

Tijdens de 9de en de 10de eeuw geraakte de koninklijke macht in verval. Daarvan maakten de Graven van Vlaanderen gebruik om hun macht uit te breiden naar het zuiden zodat op een bepaald ogenblik hun gebied tot aan de Canche reikte. In 1056 slaagde Boudewijn II erin de investituur over het Land van Aalst (en andere gebieden) van de Duitse Keizer te bekomen en voegde aldus Rijks Vlaanderen bij zijn gebied. Vanaf dat ogenblik is de streek tussen Schelde en Dender, waarin het latere Land van Rode ligt, afhankelijk van de graaf van Vlaanderen.

Omstreeks 1100 ging de graaf van Vlaanderen de organisatie van zijn gebied uitbouwen tot een model voor die tijd. De indeling in kasselrijen, d.w.z. militaire en tevens bestuurlijke en rechterlijke omschrijvingen, vond haar voltooiing. Aan het hoofd van een kasselrij stond een burggraaf met bestuurlijke, rechterlijke en militaire bevoegdheid. Gans Vlaanderen omvatte een twintigtal kasselrijen en bovendien acht graafschappen. Een dezer laatste was het Land van Aalst.

Een der vroegste documenten betreffende het Land van Rode (1226) vermeldt de ruil tussen Radolf, Heer van Rode, en Ferrand van Portugal, graaf van Vlaanderen. Radolf stond daarbij zijn bezittingen te Merelbeke en te Niepkerke (Nieppe in het huidige Frans Vlaanderen) af aan de graaf in ruil voor de grafelijke rechten over de volgende dorpen : Bottelare, Gentbrugge, Gontrode, Landskouter, Melle, Melsen, Munte, die hij sindsdien rechtstreeks van de graaf in leen hield. Zijn oorspronkelijk gebied dat zich tot dan toe uitstreckte over Balegem, Moortzele, Oosterzele, Schelderode en Scheldewindeke werd dus aanzienlijk uitgebreid. Bovendien was de Heer van Rode voogd over Bavegem, Gijzenzele en Vlierzele, die aan de St. Baafsabdij behoorden en over Letterhoutem (St. Pietersabdij).

Zonder in te gaan op de stamlijsten en de opvolging, die in de hiernavolgende monografieën behandeld worden, dient toch vermeld dat tijdens de eerste helft van de 14de eeuw het Land van Rode aan Robrecht van Kassel kwam, de tweede zoon van Robrecht van Bethune en broer van Lodewijk van Nevers.

Wanneer Johanna, dochter van Robrecht van Kassel, met de hertog van Bar huwde ontving zij Rode als bruidschat (einde 14de eeuw).

Door huwelijk van Yolanda van Bar, kleindochter van Johanna, met Lodewijk van Luxemburg, kwam Rode aan laatstgenoemd huis, rond het midden van de 15de eeuw. In 1565 werd Rode tot baronnie verheven, zodat de heren voortaan de titel van baron konden voeren.

Wederom door huwelijk ging Rode in de eerste helft van de 16de eeuw over op François de Bourbon, verwant met de Franse koning. Zijn kleinzoon werd in 1589 koning van Frankrijk als Hendrik IV. Deze verkocht in 1602 de baronnie van Rode aan een Portugees koopman, Simon Rodriguez d'Evora, die te Antwerpen verbleef. Zijn zoon Simon II werd opgevolgd door diens zuster die huwde met Francisco de Vega waarop het geslacht de naam Rodriguez d'Evora y Vega aannam.

Onder haar zoon Lopez werd de baronnie van Rode in 1682 tot markie-
zaat verheven. Dezelfde familie behield de heerlijke rechten tot
het einde van het Oud Regime.

Deze heerlijke rechten omvatten in hoofdzaak :

- a) benoeming van magistraten,
- b) recht van justitie, strafrechterlijk de volledige rechtsmacht,
- c) tolrechten,
- d) heerlijke diensten,
- e) heffingen bij erfenis en verkoop.

De oude administratieve en juridische structuur bleek tenslotte
voor de meer liberale strekking die tot de Franse Revolutie leidde
een onhoudbare belemmering. De uitlopers van de feodaliteit waren
verouderd, zodat de 19de eeuw vanaf haar begin een ander voorkomen
biedt. Mettertijd ontvingen de vroegere dorpen of parochies het
statuut van gemeente.

In de loop van de laatste 150 jaar steeg de bevolking van de rand-
gemeenten van Gent aanzienlijk ingevolge de ontwikkeling van de
nijverheid in het Gentse. In 1816 bv. telde Gentbrugge slechts 908,
Ledeberg 961 inwoners.

Een overzicht van de huidige toestand moge bijgaande tabel bieden,
waarnaast oppervlakte en bevolking, de rangorde naar uitgestrekt-
heid en aantal inwoners op 31.12.1968 vermeld is. Op te merken valt
dat Merelbeke en Lemberge (nu samengevoegd) alsook Ledeberg histo-
risch niet tot het eigenlijke Land van Rode behoorden (x). Merel-
beke was persoonlijk bezit van de graaf. Ledeberg hing af van de
St. Pietersabdij. Beerlegem vormde een afzonderlijke heerlijkheid.

<u>Gemeente</u>	<u>Oppervlakte</u> <u>in ha</u>	<u>Rang</u>	<u>Bevolking</u>	<u>Rang</u>
Balegem	1.201	3	3.371	5
Bavegem	379	12	1.388	10
Beerlegem	225	16	351	19
Bottelare	302	14	1.636	9
Gentbrugge	786	6	22.737	1
Gijzenzele	187	18	943	14
Gontrode	283	15	809	16
Landskouter	196	17	546	18
Ledeberg (x)	109	19	10.392	3
Letterhoutem	459	10	1.168	11

<u>Gemeenten</u>	<u>Oppervlakte in ha</u>	<u>Rang</u>	<u>Bevolking</u>	<u>Rang</u>
Melle	1.230	2	8.903	4
Melsen	398	11	1.058	12
Merebeke (x)	1.486	1	13.841	2
Lemberge (x)	419			
Moortsele	365	13	929	15
Munte	510	9	741	17
Oosterzele	1.175	5	3.125	6
Schelderode	576	8	969	13
Scheldewindeke	1.184	4	2.735	7
Vlierzele	669	7	2.251	8

Gerard Waeytens

wordt vervolgd.

Zie verder in het jaarboek van 1969 van het Heemkundig Genootschap
"Gentbrugge en het Land van Rode" :

De Heren van Rode in de 12e en 13e eeuw : blz. 19 door Dr. E. Warlop.

De Heren en Vrouwen van het Land van Rode : blz. 31 door J. De Cocker
Melsen.

Wat was het Land van Rode in juridisch opzicht? : blz. 43 door
W. Van Hille, Gent.

Enkele Heerlijkheden in het Land van Rode vanaf 1400 : door J. Van
Twembek, De Pinte 1.4.1969 op blz. 58.

Ontstaan en ontwikkeling van Vlierzele en St. Lievenshoutem :
blz. 65 door Prof. Dr. A. Verhulst.

Kunsthistorisch perspectief op het Land van Rode : blz. 72 door
R. Van Cauwenberghe.

De Heerlijkheid van Melsen : blz. 83 door J. De Cocker, Melsen.

WANDELPAD WILLEM SIMON TE BALEGEM.

Op zondag 6 juni 1974 werd te Balegem het Willem Simon wandelpad officieel opengesteld. Het was een prachtige zomerdag, zodat een grote menigte belangstellende deelnemers was opgedaagd.

Vooraf had een ontvangst in de raadszaal van het gemeentehuis plaats. Het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en Land van Rode was vertegenwoordigd door de heren Gerard Waeytens en Oscar Van Wittenberghe.

Burgemeester Pien wenste de initiatiefnemers geluk en wees er op dat hoewel Balegem nog geen probleem van lucht- en waterbezuudeling kent men er toch goed aan doet een comitee ter bescherming van het leefmilieu op te richten. Met de voorzitter de heer Willy Stevens en een 12 tal bestuursleden is genoemd comitee in goede handen.

Genoemde voorzitter gaf een overzicht van de werking en wees op de betekenisvolle naam van het wandelpad : Willem Simon is de oudst bekende Balegemse steenhouwer (rond de jaren 1668).

Het wandelpad bestaat uit 7 km. landwegen, waarvan slechts enkele honderden meter betonweg. Ten bate van onze leden geven wij hierbij een plan van het wandelpad met de bezienswaardigheden van de gemeente : de stenen molen, de steengroeven, het historisch kapelletje op Issegem, het duivelskapelleken, Windeke molen en de watermolen. Daarop bieden wij de tekst van de rede uitgesproken door ons bestuurslid de heer L. De Smet, waarin hij handelt over de oudste geschiedenis en het patrimonium van zijn gemeente.

Wij menen dan ook deze wandeling doorheen de landelijke gemeente Balegem in het Land van Rode onze leden te mogen aanbevelen voor volgende zomermaanden.

Redactie Tijdschrift Gentbrugge en Land van Rode

Toespraak gehouden tijdens de ontvangst op het gemeentehuis bij het openstellen van het Willem Simon wandelpad op 16 juni 1974 te Balegem, door de heer De Smet Lucien.

Het Patrimonium van onze gemeente.

Geachte vergadering,

Het patrimonium van een plattelandsgemeente kunnen wij moeilijk gaan vergelijken met dat van historische steden zoals Gent of Oudenaarde.

De voornaamste troef die de gemeente bezit, gelegen in de uitlopers van de Vlaamse Ardennen, is zijn landschap. De variatie van hoogten en laagten en de nog tamelijk beboste gebieden animeert de eendagstoerist.

Uit het patrimonium van de gemeente is reeds héélwat verdwenen. Van de beroekte hutten zoals De Potter ze in zijn geschiedenis beschrijft is niets meer te merken.

Het pretorium de Bottele, een 13e eeuwse kasteel verdween nadat het 20 jaar lang onbewoond bleef en in verval verkeerde, in 1789. Afbreken besloot de toenmalige eigenaar.

Voordien verloren wij een 13e eeuwse nederzetting Issegem. Dit fraai en heerlijk domein zoals Sanderus het ons beschreef, werd bij de slag om Issegem in 1579 tot een puinhoop herschapen.

De parochiekerk met een toren geheel in Balegemse steen verdween in 1860. Meteen verdween ook het laatste stukje 13e eeuwse architectuur.

Overdreven kunstschaten bezat de kerk niet maar 2 waardevolle schilderijen hadden voor de toenmalige pastoor geen waarde.

Een lange lijst van kunstvoorwerpen die wij op een of andere manier verloren hebben, maakte de zaak nog dramatischer. Vermelden wij maar terloops het oude missaal, dat reeds rond 1558 op de inventaris voorkwam als het oudste bezit van de kerk. Tot overmaat van ramp kende de gemeente in 1897 een kunstroof waarbij alle waardevolle 16e en 17e eeuwse voorwerpen ontvreemd werden.

Dit klinkt misschien wel hard beste toehoorders maar tot voor enige tijd verwaarloosde men het cultureel patrimonium van de gemeente.

Getuige hiervan zijn de in erbarmelijke toestand verkerende windmolens. Met enige verbeelding herkent men nog een watermolen uit de 15e eeuw. Gelukkig werd er halt geroepen. Het comité ter bescher-

ming van het leefmilieu op de gemeente waakt er over opdat wat wij nog bezitten bewaard en hersteld wordt.

Balegem heeft geen belfort, geen kathedraal maar de steengroeve, waarin destijds, onder erbarmelijke arbeidsvoorwaarden, de zandsteen naar boven gehaald werd, om wat moest dienen tot de trots van iedere Vlaming.

Balegem bezit geen poluerende bedrijven, maar windmolens sieren er het landschap. Hoe heerlijk is het niet voor de eendagstoerist te genieten van het landschap de Vosbroek met daarin het onlangs aangelegde wandelbos. Het bos bezit een flora, dat iedere natuurliefhebber aantrekt en dat kost wat kost moet beschermd worden.

Reeds heel wat werk werd ondertussen door het comitee afgelegd. En het is een warme riem onder het hart te ervaren dat de overheid meehelpt. En de hoop bestaat dat wat U straks op de wandeling in een zekere mate van verval aantreft, binnen afzienbare tijd zal hersteld zijn.

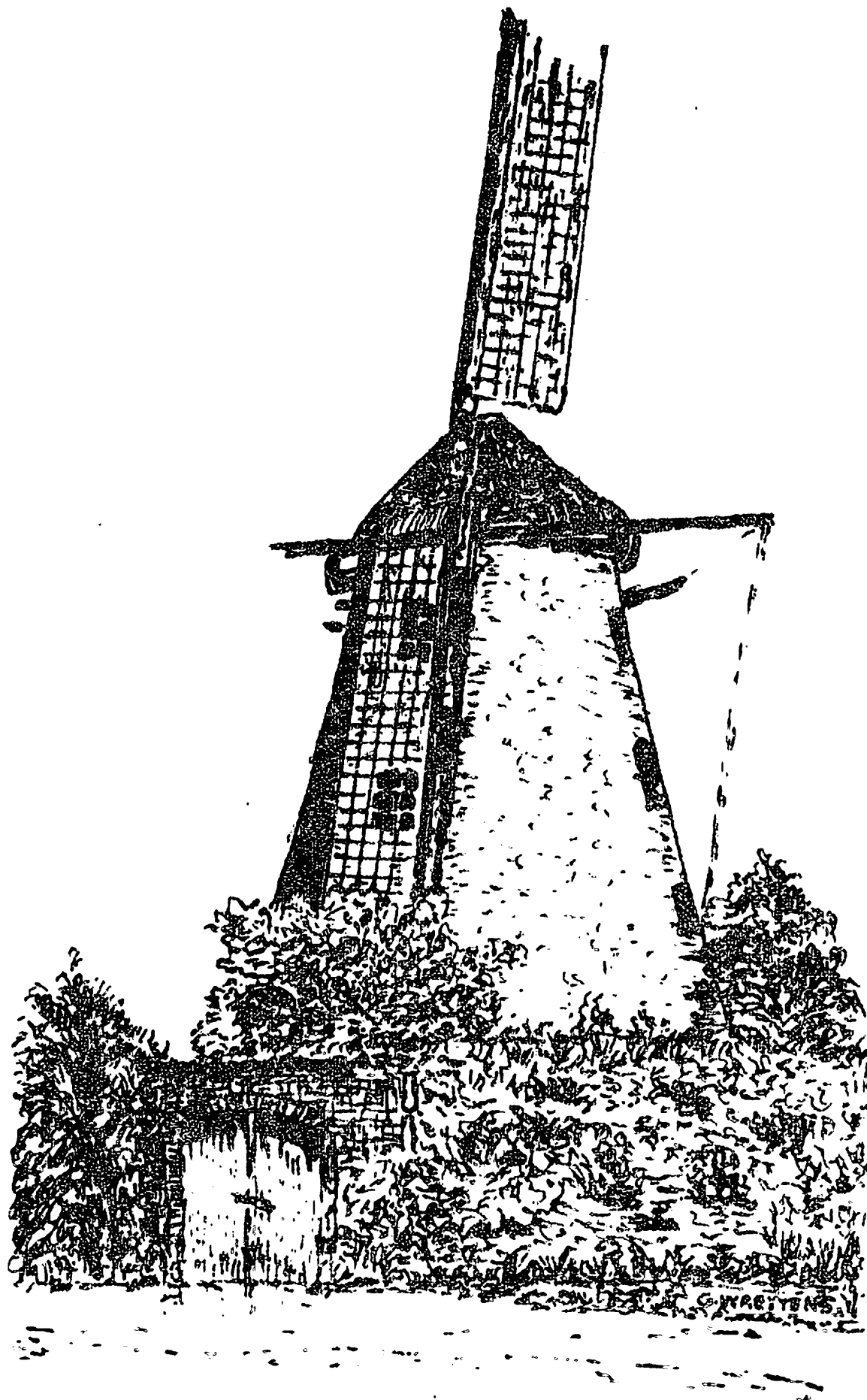
Beste vrienden uit Balegem, moge dit een oproep zijn om samen met het comitee te ijveren om het verder bestaan van het ons zo duurzaam patrimonium te verzekeren.

Ik dank U voor de aandacht.

Lucien De Smet.

BALEGEM IN HET LAND VAN RODE.

Vanwege het plaatselijk Komitee ter bescherming van het leefmilieu werd een beschrijving uitgegeven over het Willem Simon wandelpad waarvan we hier de tekst overnemen.

YERVALLEN OUDE STENENMOLEN 1798

Willem Simon wandelpad.

Vermits sinds de late middeleeuwen de naam Balegem verbonden is geweest met de in onze streek gevonden zandsteen, ontlennen we de naam van ons eerste wandelpad aan een persoon die betrekking heeft met de zandsteenuitbating.

Willem Simon is de eerstgekende steenhouwer van onze gemeente. We ontmoeten hem in een rechtsgeding uit het jaar 1668. Op 21 januari 1668 veroordeelt de Raad van Vlaanderen Jan Blomme uit Brugge tot

het betalen van een som geld aan Willem Simon, meester steenhouwer te Balegem, voor de aankoop van 100 voet Balegemse steen.

Het gemeentehuis, startplaats van het wandelpad bevindt zich aan de samenvloeiing van de Molenbeek en de Dorpsbeek. Deze patriciërswooning uit het begin van onze eeuw werd gebouwd voor de familie Dr. Verbrugghen. De ankers in de gevel van het gebouw dragen de initialen van de bouwheer.

Het gebied ten oosten van het gemeentehuis noemde vroeger de "Heuker". We nemen deze richting en bevinden ons op de Kattenberg. Deze straat vormt de scheiding tussen de "Grote Heuker" en de "Kleine Heuker".

Zo komen we in de Molenstraat en slaan links af naar de "Stenenmolen". Dit reusachtig bouwwerk dateert uit de periode van de Franse Revolutie, nl. het VIIe jaar van de Republiek (1798).

Nu deze windmolen sinds 31 mei 1974 voorlopig als monument geklasseerd is, hopen we dat dringende restauratiewerken spoedig zullen aangevat worden. De bouwheer van de molen is ons onbekend. Tijdens de Hollandse periode was hij eigendom van Platteau Pierre-Amant, brouwer. Van de Broecke Augustin, houthandelaar te Oostwezel, kocht hem in 1884, waarna hij door erfenis in het bezit kwam van de familie Meerschaut. Rond de eeuwwisseling schreef A. Heins over deze molen : "Ce gros moulin plante son imposante masse, qui date du temps héroïque de la grande révolution, sur une solide assise de grès du pays. Il s'élève au carrefour de plusieurs chemins ravinés et tortueux vers les carrières abandonnées."

Deze molen werd destijds de "guillotine" genoemd. Toen in 1798 de wieken van de nieuwe molen voor het eerst draaiden, naderde een van de arbeiders te dicht en werd zijn hoofd als het ware door een guillotine afgerukt.

In 1843 werd het onderste gedeelte van de molen gebruikt voor het stampen van olie. Dit was slechts een uitbating van korte duur. De molen bleef in functie voor het malen van graan tot enkele jaren na de tweede wereldoorlog.

We vervolgen onze wandeling langs de Diepestraat, volkse benaming voor een weg die zich twee meter diep in het landschap bevindt. De weg verbindt de "Heuker" met de "Schevinkenkouter". Hij wordt door de Balegemnaren ook "Keitongenstraat" genoemd. In de bermen van deze weg kan men nog fossielen aantreffen, vooral tanden van vissen. De heuvel links van de Diepestraat noemt reeds sinds de middeleeuwen "Den Berch". Hier volgt ons wandelpad een stille landweg dwars

door de velden. Rechts van ons bevindt zich het wandelbos de "Vosbroek". Voorbij een rozenkwekerij komen we aan de "Vier Lindekens". Vier prachtige linden sieren deze vroegere afspanning. We bevinden ons hier immers op een paar honderd meter van de oude baan Gent-Geeraardsbergen, die tot het einde van de 18e eeuw de verbindingsweg was tussen deze twee steden.

Hier zijn we in het centrum van de "Schevinkkout". Op de lichte heuvel even voorbij de "Vier Lindekens" links van de weg bevond zich reeds in de 15e eeuw de "Shevinkmolen". In 1929 verdween de molen, die toen eveneens genoemd werd naar zijn eigenaar Rogiers. De gronden rond deze vroegere houten korenwindmolen waren in het Ancien Régime in het bezit van de heren van Rode en de abdij van Ninove.

Nu naderen we de steengroeven, waaraan de naam van onze gemeente onafscheidbaar verbonden is. Deze worden in de volksmond "de steenkapperij" genoemd. Hoelang deze steengroeven reeds bekend zijn is moeilijk met zekerheid te bepalen; waarschijnlijk sinds de 12e - 13e eeuw. De bloeiperiode ligt in de 15e-16e eeuw. Toen werden de voornaamste monumenten van de Stad Gent gebouwd met Balegemse steen evenals het laat-gotische stadhuis van Oudenaarde (1526-37). Deze steen werd doorheen gans Vlaanderen gebruikt voor het bouwen van kerken en stadhuizen, doch eveneens in Wallonië en Nederland ('s Hertogenbosch, Middelburg, Veere). In een aanbesteding voor het leveren van bouw materiaal ter vergroting van de St. Baafskathedraal te Gent in het jaar 1551 lezen we dat "al die voorseyde arduyn begrepen zowel in de voorgaende als in deze bestedinghe moet zijn van Bedsebeersch, Lede, Oosterzele ofte Baelegem, ende gheen andere, al goed lovelick ende waerlick goet".

Er dient vermeld dat de naam Balegemse steen gebruikt werd als benaming voor de soortgelijke zandsteen die in deze streek werd aangetroffen (o.a. te Oosterzele, Lede, Vlierzele) nl. de lediaan. In de 17e eeuw werd de steen steeds minder en minder aangewend, om in de 18e eeuw in totale vergetelheid te geraken.

Een der middelen ter bestrijding van de sociaal-ekonomische krisis in Vlaanderen uit het midden van de 19e eeuw, voorgesteld door minister Rogier in het jaar 1848, was het terug ontginnen van de Balegemse steen. De steen werd toen gebruikt tot het afboorden van de steenweg Balegem-Scheldewindeke. Dit was echter een uitbating van korte duur. In 1866 werd terug een steengroeve voor een korte periode uitgebaat door Karel-Lodewijk De Corte.

Na vergeefse pogingen in de jaren 1897 en 1915, werden sinds 1966 massas Balegemse steen aan de oppervlakte gebracht door de uitbater van een zandgroeve. De steen werd reeds door meerdere beeldhouwers. Kunstenaars uit de Aalsterse akademie hielden een geslaagde openluchttentoonstelling in de Zwalmolen te Munkzwalm. De Brusselse beeldhouwer Ponnet had eveneens ruime belangstelling.

De bossen aan onze rechterzijde zijn alle gewezen zandgroeven. Links hebben we een prachtig vergezicht. We bemerken de radartorens van Munte en Semmersake. Bij gunstige weersomstandigheden is Gent duidelijk zichtbaar. We bevinden ons nu op de wijk Berg. Rechts in de diepte slingert zich de baan Gent-Geeraardsbergen.

Langs de herberg "De Steenput", die zijn naam ontleent aan een oude waterput, bereiken we opnieuw de oude baan Gent-Geeraardsbergen, eveneens de Pontweg genoemd. Sommigen beweren dat het een Romeinse heirweg betreft. Aan de landelijke herberg "De Steengroeve" treffen we twee prachtige eeuwenoude linden aan. Wanneer we ons opnieuw tussen de velden bevinden merken we rechts de beboste heuvel "Het Heet". Zo naderen we de wijk Issegem. We bevinden ons hier voor een merkwaardige kapel uit 1637, onder de bescherming van een unieke, reusachtige linde. Het kapelletje werd gedeeltelijk gebouwd in Balegemse steen. Een engelenkopje siert de datum 1637. De zuilen die de nis sieren zijn waarschijnlijk afkomstig van het vroegere kasteel van de heerlijkheid Issegem, dat zich op deze plaats bevond. We hebben de indruk dat deze zuilen dateren uit de 13e eeuw. Gelijkaardige zuilen werden teruggevonden tussen de puinen van het vroegere kasteel te Bottele (op de wijk Walzegem), dat een gebouw was uit de 12e-13e eeuw. Bovendien is aan elke zuil een stuk verwijderd om plaats te maken voor de tralie, waaruit we kunnen afleiden dat ze een andere functie hebben gehad.

In zijn *Flandria Illustrata* (begin 17e eeuw) schrijft Sanderus dat het kasteel te Issegem zich in puin bevond. Gezien het kapelletje dateert uit deze periode, kan aangenomen worden dat materiaal van het kasteel werd gebruikt.

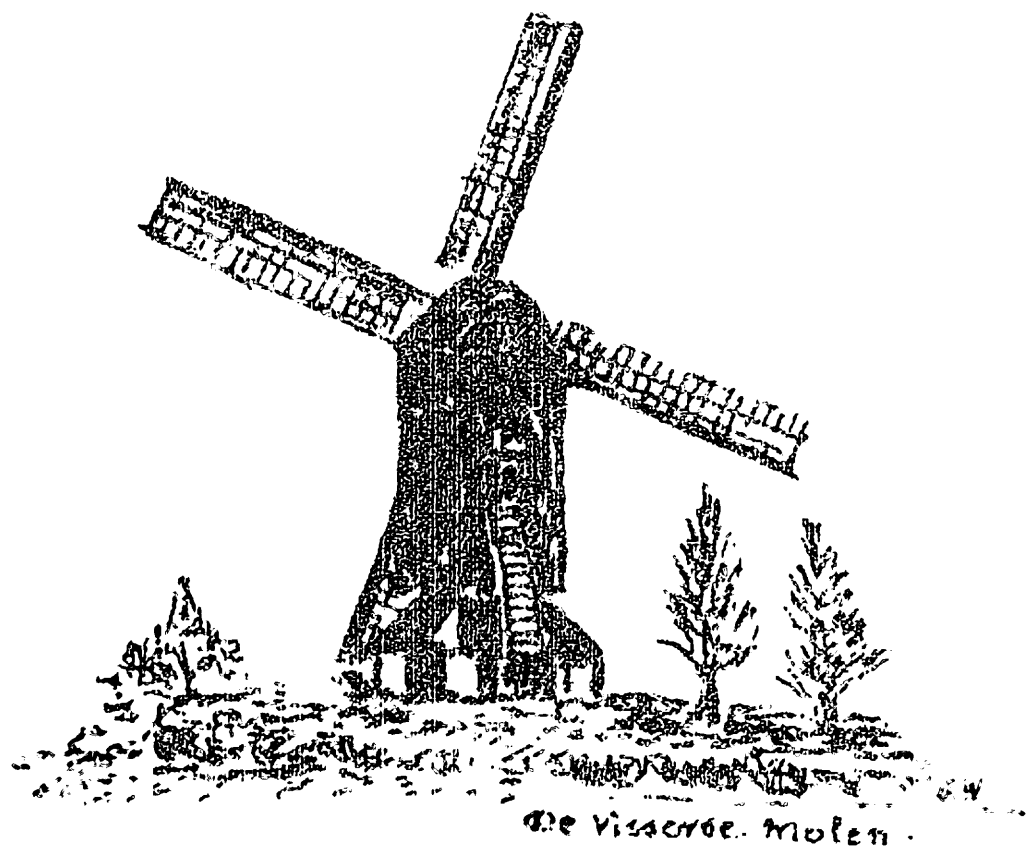
De historici De Potter en Broekaert vermelden in hun geschiedenis van Balegem, dat het kasteel in 1579 door 16 malkontenten was bezet. Uit Gent vertrokken op 17 juli van voornoemd jaar 14 vendels soldaten met grof geschut om het kasteel te ontzetten. Na één dag belegering gaven de bezetters zich over. Dit historisch feit speelde zich af in een periode dat Gent een calvinistische republiek was onder de tyranie van Ryhove en Hembyze. Het is tegen deze cal-

vinisten, die eveneens het gebied rond Gent controleerden, dat de malkontenten in opstand kwamen. Het kapelletje zelf werd gebouwd in de periode van de kontrareformatie, waarvan de aartsbisschoppen Albrecht en Isabella de promotors waren. De 17e eeuw wordt in Vlaanderen gekenmerkt door een hoogtepunt in de Mariëverering. We denken hier aan het bedevaartsoord Scherpenheuvel, dat eveneens uit deze periode dateert. We wensen eveneens te vermelden dat dit historisch kapelletje een grote betekenis heeft in de godsdienstbeleving van de plaatselijke bevolking.

Aan de overkant van de straat bevindt zich een merkwaardig 17e eeuws hoevetje, eveneens met een mooie linde. In de rechter zijgevel merkt men de datum 1657, gehouwen in Balegemse steen.

In de onmiddellijke omgeving bemerken we de jeneverstokerij Van Damme. Dit is een van de zeldzame nog in werking zijnde landbouwtokerijen. De grondstof voor de graanjenever wordt door de uitbater zelf voortgebracht.

Even voorbij een houtbedrijf, aan de grens met Scheldewindeke, slaan we links af in de richting van het "Duivelskapelletje". Het huidige kapelletje werd door de familie Baels gebouwd na de eerste wereldoorlog, uit dank voor de behouden terugkeer van hun zoon. Vroeger bevond zich op deze plaats een grotere kapel, die eveneens duivelskapel werd genoemd. Vanwaar de naam "duivelskapel" afkomstig is, kan moeilijk met zekerheid achterhaald worden. De eenzame ligging is daar niet vreemd aan. We bevinden ons hier halfweg tussen de kerk van Balegem en deze van Scheldewindeke, aan een kruispunt van twee wegen. Nu is er een oude, bijgelovige opvatting die beweert dat wanneer men om middernacht aan een kruispunt gelegen tussen twee kerktorens, op de duivel roept, deze onmiddellijk tevoorschijn komt.

De Visserse Molen.

We vervolgen onze wandeling langs de "Windekemolen", door de oudere bevolking eveneens "Visserse molen" genoemd. Deze houten windmolen was de laatste van de vroegere Balegemse vijf windmolens die in werking bleef tot 1959-1960. Aangaande de herkomst van deze molen zijn de meningen verdeeld. Sommigen beweren

dat hij herkomstig is uit Denderwindeke. Volgens kadastrale gegevens uit 1820 was de molen eigenaar van baron de Loen uit Brugge.

Hector De Visser kocht hem in 1910. Sinds 1973 is hij eigendom van de Provincie Oost-Vlaanderen.

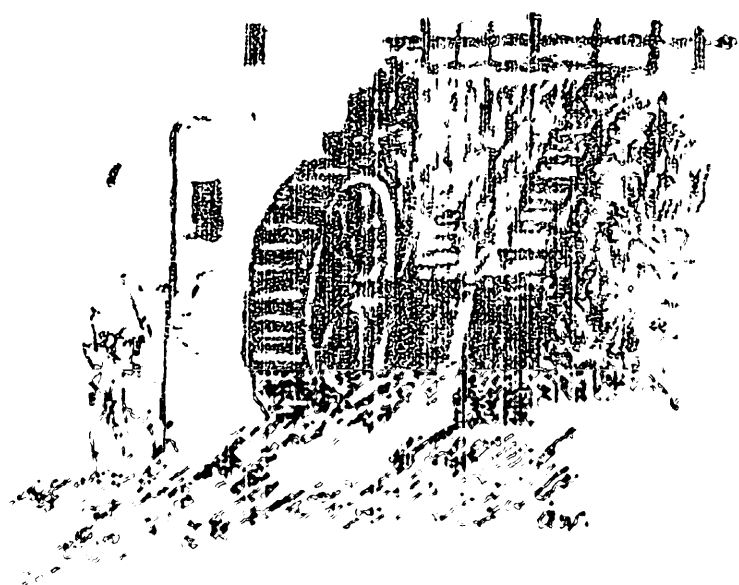
De kunstenaar Herman Verbaere, die deel uitmaakte van een door de provincie aangestelde advies-kommissie, prees in zijn verslag de prachtige ligging van deze windmolen.

We kruisen de baan Balegem-Scheldewindeke en vervolgen onze weg naar de wijk Vrijhem. Het wandelpad loopt nog steeds langs de grens met Scheldewindeke. Typerend is hier de afwisseling van een klein heuvelland met een moerassig gebied. Opvallend is hier eveneens een met keien bezaaide bodem.

Zo komen we aan de molenbeek en bemerken rechts een waterrad. Dit soort sas regelde vroeger het debiet van de Molenbeek en was van betekenis voor de watermolens van Balegem en Moortzele.

Aan de onbewaakte overweg slaan we links af. We wandelen over de Begijnenbeek en bereiken de St. Martensdries. Deze wijk ontleent zijn naam aan de patroonheilige van de parochie en aan het feit dat hier vroeger in de landbouw het drieslagstelsel werd gebruikt, dit wil zeggen dat men jaarlijks slechts 1/3 van de bodem bewerkte en de rest braak liet liggen om grondarmoede te voorkomen.

Een paar honderd meter verder slaan we links af en komen aan de watermolen, een der fraaiste hoekjes van de gemeente.

Deze watermolen is van het bovenslagtype en dateert uit de 15e eeuw. Tijdens het Ancien Régime werden door de uitbaters van de molen de tienden afgestaan aan de heer van Rode. De watermolen bleef in werking tot enkele jaren na de tweede wereldoorlog.

Nu komen we terug op het Dorp en slaan rechts af. We zien een oude brouwerij, waar na de laatste wereldoorlog het bekende bier "Spitfire" werd gebrouwen. Zo bereiken we terug het gemeentehuis, waar onze wandeling begon.

Het Komitee ter bescherming van
het leefmilieu te Balegem.

We danken onze oud-Balegemnaar de heer Lucien De Smet voor de talrijke gegevens die we voor het opstellen van de brochure mochten ontvangen.

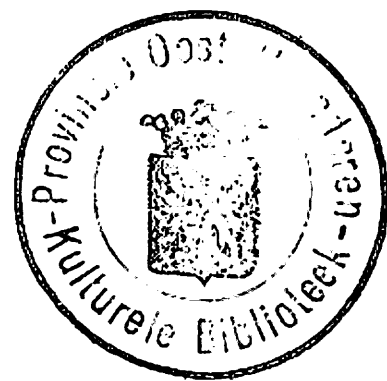
Vervolg 11.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard.

PATOOR Walter.

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Wat betekent de naam Gentbrugge en van waar komt hij? (deel 1)

Wij hebben nu al zoveel over Gentbrugge gesproken zonder ons maar een enkele keer af te vragen wat die naam eigenlijk wel betekent en wellicht verwondert het U zelfs dat we die vraag stellen. Het schijnt inderdaad toch héél eenvoudig! "Gentbrugge" komt toch van "Gent" en "brug"; van een brug die ons grondgebied met dat van Gent verbond? Zo menen het ook De Potter en Broeckaert en ook Vlaming, twee auteurs die bij deze vraag bleven stilstaan. De eersten zegden :

"De gemeente ontleent haar naam waarschijnlijk aan een brug die in "vroegere eeuwen, daar ten oosten van de St. Baafsabdij over de "Schelde heeft gelegen en die, volgens Schellinck, de heruitgever "van Marcus van Vaernewijck's "Historie van België" in 1271 werd "heropgemaakt.

De schrijvers zijn er dus niet zeker van; anders zouden ze toch niet schrijven "waarschijnlijk".

Vlaming daartegenover vergenoegt zich te zeggen dat "daar vroeger een brug lag, die Gentbrugge met het grondgebied van Gent verbond" en dat antwoord is er ten minste een zonder voorbehoud.

Al schijnen die antwoorden één en hetzelfde te betekenen, toch is er een fundamenteel verschil tussen beide : ze duiden niet dezelfde plaats aan en dat voor één en dezelfde brug. Waar zou die dan hebben gelegen? Eerst zien we de verklaring van De Potter en Broeckaert na. We hebben ons best gedaan om de oorspronkelijke tekst van Schellinck waarvan de schrijvers spreken, terug te vinden. Marcus van Vaernewijck schreef zijn werk in 1561 en gaf het verbeterd, in 1565 voor de tweede maal uit. Na hem zorgden drukkers voor meerdere uitgaven. Zo Schellinck. We doorbladerden al de uitgaven die in de Boekerij der Gentse Hogeschool voor handen zijn. Die van 1561, 1565, 1574, 1619, 1784 en ten slotte die van 1829. Deze laatste was er een van Schellinck, maar nergens, in geen enkel exemplaar vonden we iets over die brug, nergens iets over Gentbrugge. We moeten waarheids- halve toegeven dat we slechts een uitgave van Schellinck konden

krijgen, terwijl er waarschijnlijk meer dan één heeft bestaan. In zijn voorwoord dat hij betitelt : "Berigt van den Drukker en Uitgever aan den Ieverigen Lezer" verklaart Schellinck "geen gebruyck te hebben gemaect van het bijvoegsel der "Laatste Uytgaeve" maar die te hebben vervangen door een beknopte "Beschrijving en Lyst der beroemdste Gentenaars" en het is niet uitgesloten dat het in een zijner vroegere uitgaven (?) - vóór die van 1829 dus - dat de aangehaalde woorden vóórkomen. Die vroegere uitgave konden we helaas niet vinden. We moeten het dus zonder die aanduiding stellen. Laat ons nu onderzoeken of op de aangeduide plaatsen een brug kan hebben gelegen en waar die dan ergens haar plaats heeft gehad. De Potter en Broeckaert zeggen "Oostwaarts van de St. Baafsabdij". Tegenover Gentbrugge , op de andere stroomoevers was inderdaad de St. Baafsstede gelegen. De St. Baafsstede wat was dat feitelijk.

Dr. V. Fris in zijn werk "De oude straatnamen van Gent" (1925) zegt het volgende over St. Baafsdorp en St. Baafsklooster :

"St. Amandus doopte Allowin, een Haspengouwse grote en verwisselde "zijn naam met de kozevorm Bavo. Hij noopte hem zijn aardse goederen "aan de havelozen uit te delen. Dan kwam Bavo bij Amandus terug en "werd geestelijke in het klooster Ganda, gelegen in de vallei aan de "samenvloeiing van Leie en Schelde. Rond het tijdstip dat Amandus "bisschop van Tongeren was, trok Bavo zich als kluizenaar terug in "het bos van Mendonck, doch de geur zijner deugden verspreidde zich "zo bij de omliggende bevolking, dat zijn rust verstoord werd en hij "naar Gent moest terugkeren. Hier verkreeg hij van abt Floribertus "(661) een cel in het klooster Ganda en leefde daar nog 3 jaar in de "grootste godsvruchtigheid. Hij stierf er de 1ste oktober 653 of 654. "Hij werd begraven in het klooster Ganda dat weldra de naam van "St. Baafsabdij aannam. Een eerste maal herbouwd door abt Einhard "(840) N.B. : Dr. R. Van Roosbroeck in zijn "Geschiedenis van Vlaanderen" preciseert als volgt de verderfelijke actie der Noormannen : "tussen 851 en 853 wordt Vlaanderen door het leger van de Viking "Rorik overvallen. Gent en het St. Baafsklooster gingen in de vlammen op. Ook in 871 overwinterden deze barbaren te Gent en richtten "van daaruit strooptochten in. Het was bij het aftrekken in 880 dat "ze, voor de derde maal in minder dan een eeuw, de heerlijke instellingen van St. Baafs verwoestten.

"Verwoest door de Noormannen (880), heropgericht door St. Geert van "Brogne, op last van Graaf Arnold de Grote (omstreeks 941) werd de "St. Baafsabdij helemaal heropgebouwd op het einde der 12e eeuw en "het begin der 13e. Op het einde der volgende eeuw was het domein "der abdij volkomen gevormd. Het middelpunt, het voornaamste deel "bleef natuurlijk St. Baafsdorp, ongeveer 500 Ha groot, zo meesterlijk weergegeven op het panorama van Gent van 1534. Na de opstand "der Gentenaren in 1539, zag Keizer Karel V uit naar een plaats "waar hij een versterkt kasteel zou doen bouwen, ten einde door een "bestendige bewaking, de stad in bedwang te houden. Zijn keus viel "op het St. Baafsdorp, dat zo heerlijk de samenvloeiing van Leie "en Schelde beheerste. Alle smekingen van de geestelijken van St. "Baafs, die hij juist 4 jaar geleden tot kanunniken had verheven, "mochten niet baten ; de abdij en al de huizen die er rond stonden "moesten worden afgebroken. Reeds einde mei bleef er van de prach-

" tige gebouwen weinig of niets meer over en een schier vierkante
" citadel, het Spanjaardkasteel verhief zich op de puinen der eeu-
" wenoude abdij. De abt en zijn kanunniken werden naar de St. Jans-
" kerk overgebracht, die nu de naam van St. Baafskerk aannam. De
" bisschop van Gent (1568) werd enkele jaren later de opvolger van
" de laatste Proost van St. Baafs, bestuurder der heerlijkheid tot
" ook die door de "Sans-Culotten" werd afgeschaft. Nu blijven van
" gans die vergane groothed slechts enkele heerlijke puinen over,
" puinen die helaas veel te weinig door de Gentenaars gekend zijn.

G. Celis, in zijn werk : "De Heirniswijk, zijn ontstaan en bloei"
zegt er het volgende over :

" Wanneer in 630 Amandus, samen met Floribertus en Johannes hier de
" ware godsdienst kwamen prediken, konden zij dank aan hun stichtend
" leven en zielroerend woord "Hermes" van het altaar werpen en Chris-
" tus doen vereren (Chronycke van St. Baafs). In de weide, Hermes-
" Weide genaamd, werd de eerste kerk opgericht en dicht daarbij bouw-
" den de zendelingen een abdij die later St. Baafsabdij genoemd werd.
" Op de gronden der abdij kwamen zich stilaan mensen vestigen, zich
" onder de hoede der abdij stellend en die soort gemeente, die de
" huidige Slachthuiswijk bevolkte, vormde wat men noemde de St. Baafs-
" stede. Daar vele groten en edelen er prijs op stelden de abdij
" door allerlei gunsten te bevoordeligen, strekten de eigendommen
" der abdij zich weldra uit van de linkeroever der Schelde tot aan
" de Clincke op St. Amandsberg (Heilig Hart).

N.B. : Alhoewel tot het Christendom bekeerd bleef het volk de naam
van Hermesweide aan de meersen geven en wanneer het de hoge stad
ging bewonen en de weiden voor "Upstallen" dienden, bleef de naam
bestaan, al werd hij enigszins gewijzigd in Hernes of Heirnis. Af-
hangend van de St. Baafsstede, werden de Hermesweiden en de vruchten
ervan door de monniken afgestaan aan wie zij wilden. Het gezag over
deze gronden hoorde toe aan de genaamde "Hernesmeesters" - "ghecosen
ende in eede ghesteld naer de oude costume, zij mochten de Hernesse
ghebruycken sonder die aan iemand te verpachten, noch anders over te
laeten dan by consenti van heer ende weth van Sente Baefs". (Ridder
Diericx-Mémoires sur la ville de Gand; II, 423.) Zo luidde de wet
voor en na de afschaffing der abdij (1540). De "Vrije St. Bavenaers"
mochten verder van de vruchten der gronden genieten tot aan de Franse
overheersing die er beslag op legde en de eigendom ervan aan de Staat
toekende, doch na die beroerde tijden genoten de St. Bavenaers verder
van hun recht tot in 1867. Een moeilijkheid was ontstaan tussen hen
en enige bewoners, het gerecht werd er bijgehaald, de stad kwam er
tussen en beriep zich op haar recht als opvolgster der St. Baafs-
stede, zodat de gronden in de jaren 1880 haar werden toegekend. -
(Carlier - Rapport des Commissions Communaires 1883). Zolang de wei-
den aan de St. Bavenaers behoorden, vond men hier niets dan enige
stallen voor het vee dat hier kwam grazen en hutten voor de bewakers.
(G. Celis. - De Heirniswijk. - Ontstaan en Bloei).

Waar was die oude Heirnis gelegen? Het oudste zicht ervan dagtekent
volgens Armand Heins (in zijn "Paysages gantois dans les Heures de
Turin 1907) van rond het jaar 1420. Het werd door Hubert Van Eyck
in het gebedenboek "les Heures de Turin" getekend. Men ziet er op
twee plaatsen, de weide met grazende koeien, de Rietgracht, die dan
de grens van de stad aftekende en in de verte het panorama van Gent
met de St. Janskerk, nu St. Baafs, Het Belfort, de Dendermondse en
en de Antwerpse poorten. Hetgeen ons de oude stedelijke plans leren
is dat er twee Heirnisweiden waren : de grote en de kleine, door de
Rietgracht verdeeld. Tot in 1875 liep de Rietgracht niet zoals nu;
zij doorkruiste de huidige parochie gans, lopend langs de Rietgracht-

straat, de Eendrachtstraat, de Toekomststraat en de Snoekstraat, langs het hof van het Lousbergsgesticht om daar in de Visserij haar water af te zetten. Aan de Eendrachtstraat was er een arm, leidende naar de Schelde aan de plaats "Keukenenbeucht" geheten, omtrent de sluizen. De grote Hernesse besloeg de grond tussen de St. Baafsstede, de Visserij, de Schelde en de Rietgracht, terwijl de kleine Hernesse zich tot aan de Clincke op St. Amandsberg (Heilig Hart) uitstreekte. Toen men in 1872 de ringspoorweg aanlegde, werd de wijk der Heirnis gans vervormd. (G. Celis - De Heirniswijk 1912).

Zelfs blijkt het uit oude oorkonden o.a. uit die van Arnold den Ouden, dat de Paters der abdij cijnzen inden, waarschijnlijk huishuren en andere tienden in de bocht van Leie en Schelde, waarin de Poort van Gent zich aan het uitbreiden was. (I) De eigendommen van de abdij paalden dus aan de Schelde van aan de huidige Keizerpoort (waarvan dan nog geen sprake was) tot aan Destelbergen, en op de andere oever daartegenover lag Gentbrugge. Hier zou het dus zijn dat de brug heeft gelegen, die haar naam aan onze parochie gaf. Zoals we reeds zagen beweert G. Celis dat de naam Heirnis komt van Hermes, Romeinse godheid. Andere schrijvers houden er evenwel een andere mening op na. Volgens hen zou Heirnis betekenen "natte, gemeente weiden". Die uitleg klopt nu eens beslist met de Gentse Heirnis. Het waren, - de alleroudste geschriften getuigen ervan -, alleszins natte, sompige meersen, bijzonder langsheen de Schelde waar ze bij ieder tij onder water liepen. G. Celis getuigt ervan dat, aan deze zijde, vóór 1875, toen Lousberg, het gesticht voor oude wevers liet bouwen, geen de minste weg bestond en dat, wie in de Heirnismeersen komen wou, "langs een slijkerige talus afdalen moest".

Aan de overzijde van de stroom was het uitzicht van het land heel anders : daar rees in zacht glooiing de grond uit het water op en tooide zich met heerlijk en mals gras : het was de "Gulden Meers" waarin eens de Rijke Claren hun klooster zouden bouwen.

Als we dat nu allemaal overwegen : waarom zouden de Paters dàar een brug hebben gebouwd? Wilden ze langs die slijkerige weg een rechtstreekse verbinding hebben met de Heirweg naar Brussel, zonder over het gebied van de stad te moeten gaan? Maar dan zou de vraag toch gewettigd zijn waarbij het dan toch komt dat van die verbinding alles verdwenen is en wel zo vroeg en zo grondig dat ten tijde van het klooster der Rijke Claren (einde der 13e eeuw) daar niet eens meer sprake van is? In 1165 stond Robert, deken van Schellebelle, de altaarsrechten die hij had op de kapel van Gentbrugge, aan de abdij af (I). Was het om gemakkelijker de kapel te bereiken dat de Paters de brug over de Schelde wierpen? Maar zou een pont of eenwoudig een schuit of boot daarvoor niet beter geweest zijn? Bedenk toch

dat de stroom met zijn modderige linkeroever minstens 100 meter breed was en aan de zeetij onderhevig. Ja, ware het eigenlijk geen onzin geweest zo een moeilijk te leggen en zwaar om onderhouden brug te slaan voor zo luttel belangen?

(I) In nomini domini Nicholaus, dei gratia Camercancis episcopus tam presentibus quam negligentia intercipitur curavit prudens sollicitudo facta bonorum vivorum scripto annotare; ut habent oculi unde sensus pascatur recolligat memoria que animus plenaris edoceatur. Et quia officili nostri est nobis commissos manutenente et defensare; quod eis beneficio collatum est ne depereat memoria nostre scripto volumus mandare. ROBERTUS, decanus de Belle bene credens, elemosinis peccata redemi capellam Ghintbrughe nominatum quam diu tenuerat, ad ecclesiam sancti Bavonis Gandavensis in elemosinam donavit; quod ut consederemus suplici prece rogavit. Nos autem voluntati eius faventes perticioni eius condenscendimus et capellam dictam consilio clericorum nostrorum prefate ecclesia salvis nostris et ministrorum debitis, libere perpetuo possidentiam donavimus. Ne autem aliquis ulterius hoc infringat, sub anathemate auctoritate pontificali prohibemus presensque scriptum subsignatis testibus sigillo nostro corroboramus. S. Theodorici eiusdem capelle archidiaconi; S. Ostonis Archidiaconi; S. Gilliberti eihamensis abbatis; S. Anselii decani; S. Johannis Obrici Gerardi Oberti clericorum episcopi. Actum incarnati Verbi anno MCLXV.

Hier volgt de vertaling :

In de Naam des Heren, Nicolaus, door de genade Gods, Bisschop van Kamerijk, aan allen, zowel tegenwoordigen als toekomstenden zaligheid in eeuwigheid. Daar meestal datgene wat verricht wordt door vergetelheid of onachtzaamheid uit het oog verloren wordt, heeft een voorzichtige bezorgdheid de daden der goeden (goede mensen) schriftelijk opgetekend, aangezien men ogen heeft waardoor het verstand wordt verzadigd en een geheugen waardoor de geest volledig wordt gesticht. En omdat het ons ambt is diegenen die ons zijn toevertrouwd met sterke hand te verdedigen willen wij (gebieden wij) dat hetgene hun als verdienste wordt toegekend, door het schrift op te tekenen opdat het niet door het geheugen alleen verloren ga. Robertus, deken van Belle (Schellebelle) terecht gelovend dat door een boetegift de zondenschuld wordt afgekocht, schonk een kapel die sinds lang in zijn bezit was, met name Ghintbrughe (Gentbrugge) aan de kerk van St. Baafs te Gent (bedoeld wordt hier de kerk der abdij, immers St. Baafs-Gent bestond dan nog niet als dusdanig; het was dan de St. Janskerk) als dusdanige almoeas en hij vroeg uitdrukkelijk om onze omwilliging van deze gift. Wij van onze kant met de goedkeuring van zijn voorstel en op raad van onze clerus (geestelijkheid) schonken dan deze kapel aan genoemde kerk, onder voorbehoud van onze rechten en deze van onze medehelpers, opdat ze vrijelijk te hunner beschikking blijven zou. Opdat echter niemand in de toekomst daartegen inkomen zou, beletten wij dit, uit hoofde onzer bisschoppelijke macht, met de kerkelijke ban en bekrachtigen wij dit schrijven met ons zegel en de tegentekening onzer getuigen. (tekenden) Theodoricus, aartsdiaken (bewaarder) dezzer kapel; Ostonus, onze aartsdiaken (gehecht aan de persoon van de bisschop); Gilbertus, priester, vertegenwoordiger van de abt van St. Baafs; Ansellus, deken; Johannes, Obericus, Gerardus, Obertus, priesters van het Bisdóm Kamerijk. Gedaan in het jaar onzes Heren Menswording MCLXV-1165.

Maar Schellinck verklaart dat, volgens Marcus van Vaernewijck de brug er lag en dat ze in 1217 nog werd herbouwd we moeten daar dus vrede mee nemen. Maar, en daar is een zéér grote "maar" aan verbonden : die brug bracht onze gemeente niet in verbinding met Gent, vermits we zelfs de veronderstelling mochten maken dat ze de bewoners van de St. Baafsstede toelaten moest de Brusselseweg te bereiken zonder over het grondgebied van Gent te komen. Hoe zou dan die brug ons dorp de naam "Gentbrugge" hebben kunnen geven?.... St. Baafsbrugge?.... Ja, dat ware logisch geweest, maar Gentbrugge?!.... We geloven niet dat we het hier bij het rechte eind hebben. Gentbrugge ontleent zijn naam niet aan een brug die over de Schelde zou hebben gelegen, oostwaarts van de St. Baafsstede.

Blijft nu de versie van Vlaminck. Bezie de kaart verschenen in aflevering 5 van ons tijdschrift. Als de Schelde van de Reep komt, maakt ze aan de huidige Keizerpoort een zwaai naar links en in die zwaai zou later de Visserij uitkomen. In die bocht en verder tot Destelbergen lag de St. Baafsstede. Rechts van de stroom van de Reep tot aan de krook lag "Overschelde" of beter "Het Land van Brabant", een strook grond die toebehoorde aan Duitsland, later aan Vlaanderen en waar tot 1228 een gans onafhankelijke gemeente zich zou ontwikkelen. Gent reikte niet tot daar vóór de 13e eeuw en de waterverbinding van Ter Platen naar de Neerschelde werd maar tussen 1378 en 1384 gegraven. Tot dan toe bleef dus de verbinding tussen Gentbrugge en Overschelde en verderop naar Gent over vaste grond gehandhaafd. Dat kan men best op bovenvermelde kaart nagaan. Zelfs als men zou toegeven dat Overschelde of Het Land van Brabant, Gent was, dan is het nog onzin te spreken over een brug die daar toegang zou hebben verleend. Er was geen water, dus ook geen brug. Ook de tweede veronderstelling valt dus verkeerd uit!.... Waar moeten we nu ons licht gaan opsteken? Natuurlijk hebben we ook gedacht dat de oude schrijfwijze van de gemeentenaam ons misschien iets leren zou. We stelden weldra vast dat dit ook niets opleverde en we laten de lezer zelf oordelen. We geven hieronder de schrijfwijze zoals ze voorkomt in de Flou's woordenboek voor Toponymie of Plaatsbenaming, vermeerderd met enkele gegevens die we elders vonden.

In een stuk van 1152	schrijft men	Gheetenbrughe
in 1160	is het reeds	Ghentbrugge
in 1180		Ghenbrugge
in 1204		Gentbrughe
in 1212		Gentbriga
in 1238		Ghendbrigga
in 1247		Gembrughe

in 1422	Ghentbrucghe
in 1438	Ghendbrugghe
in 1441	Ghentbrugghe
in 1463	Ghendbrucghe
in 1478	Gentbrugghe
in 1478	Gendbrucgghe
in 1552	Ghendtbrugghe
in 1616	Gentbrugge
in 1664	Ghentsbrugghe
in 1755	Guembregue
in 1800	Gend-Brugge

In 1559/1564 schrijft Jacques van Deventer op zijn beroemde kaart waarvan de oorkonde in Madrid wordt bewaard, Gentbrus; het wordt later Gand-Bruges en in het Denombrement van 1689 van het Land van Rode, dat we reeds aanhaalden, vinden we zelfs Gand-Pont.

De naam Gentbrugge komt ook op een beschrijving van De Potter blz. 53 over de gemeente Mendonck. Hij schrijft : "ligt in de kerk begraven=Hier licht begraven TANNEKEN VAN GHENTBRUGGHE, die overleed den 18 July 1599 ende heeft beset een jaergetyde over haer te doene op den tweeden Kerstdag in de eeuwygheyt beset op een stuk lants ligghende op Mendonck-Cauter. Bid voor de ziele."

Als we er nu aan denken dat in de middeleeuwen al de spelregels met betrekking op de schrijfwijze, zelfs van persoonsnamen, volledig over het hoofd werden gezien. Als we dat éne Gheetenbrugge voorlopig buiten beschouwing laten (we komen daar later nog op terug) dan moeten we toch bekennen, dat, hoe koddig de naam ook wordt gespeld, het toch onveranderlijk Gentbrugge blijft. Dus ook de oude benamingen leren ons niets en de vraag die zo onschuldig leek, wordt niet opgelost. Zou de Geschiedenis ons misschien iets leren?

We bekennen graag dat we aan het einde van ons bobijntje waren en we gingen dan ook bij een gekende geschied- en oudheidkundige aankloppen (Dr. Jan Lindemans, voorzitter van de Geschied- en Oudheidkundige kring van Vlaams Brabant). Deze, nadat hij ons laten opmerken had dat de kwestie niet zo maar voor de vuist kon worden beslecht, gaf ons toch de volgende veronderstelling ter overweging :

" We kennen in de oude tijden de "marke-kerk" t.t.z. de kerk van
 " een gemeenschap van vrije boeren en de "borcht-kerk", de kerk van
 " een plaatselijke heer, gesticht op zijn hof, ten gerieve van zijn
 " familie en zijn dienstboden. Daar moet in Gentbrugge een plaatselijk herenhuis hebben gestaan, reeds in de eerste jaren der
 " 12e eeuw (in de jaren 1100 dus). Daar de altaarrechten in 1165
 " nog toebehoren aan een onafhankelijke persoon (de deken Robert
 " van Schellebelle) waarschijnlijk lid van die familie der Heren
 " van Gentbrugge, wijst alles er op dat de eerste kerk van Gentbrugge een "borchtkerk" was, denkkelijk in de jaren 900 reeds
 " gesticht. Die kerk moet dan hebben gestaan binnen het beluik van
 " dat hof en naar alle waarschijnlijkheid ontleende dat hof zijn

" naam aan een brug, ook al was dat slechts een eenvoudige valbrug.
" Naar dat hof heeft de later ontstane gemeente haar naam gekregen
" en nu is het meer dan waarschijnlijk dat de naam "Gentbrugge"
" volstrekt niets te maken heeft met Gent. Ik zou er niet over ver-
" wonderd zijn moest het later blijken dat het eerste lid van die
" naam, een héél ander woord is geweest, dat wegens de snelle groei
" van de stad Gent in de onmiddellijke nabijheid, vroeg met de stads-
" naam zal geassimileerd geweest zijn. (I)

Tot daar onze raadsman. Al was de kwestie niet opgelost, we werden toch verlost uit het straatje zonder einde waarin we waren verzeild geraakt. We zouden dan maar eens nazien wat de naam "Gent" zelf betekende. Wie weet hielp dat ons niet vooruit.

(I) Hoe snel de stad Gent groeide, kan worden opgemaakt uit het feit dat, al werd de stad slechts in de tweede helft der 11e eeuw met muren omringd, reeds minstens vanaf omstreeks het jaar 1000 in het Gentse Portus jaarlijks rond 1 oktober een "foor" werd gehouden. Deze dankte haar ontstaan aan de grote plechtigheden die een massa gelovigen bewogen zich naar Gent te begeven om de feestdag te vieren van de H. Bavo in de St. Baafsabdij. Die foor die soms tot 8 dagen lang duurde is echter blijkbaar in de loop der 13e eeuw verdwenen. (F. Blockmans. - Het Gentsche Stadspatriciaat tot omstreeks 1302. - 1938 blz. 159).

Wordt vervolgd.

Om de betekenis van de gemeente"wapens" en -zegels goed te begrijpen moeten wij vooral terugblikken naar de riddertijd en de Middeleeuwen. Wanneer toen een overeenkomst gesloten werd, gebruikte men voor het waarmerken daarvan, een zegelafdruk. In het stuk waarop de overeenkomst vermeld stond - meestal een vel perkament - werden gleuven gesneden waardoor men een lint stak dat daarna met de twee zijden werd samengebracht, door een bolletje warme bijenwas bijeengehouden en waarin dan de zegelring of het zegelmerk van de betrokken persoon, abdijs, gilde of vrije gemeente, werd gedrukt. Meestal hechtte iedere belanghebbende, in het stuk vermeld, zijn wapenmerk aan de oorkonde en waren er verscheidene linten en zegels aan het stuk, zoals nu nog aan oude charters te zien is.

Na het ontstaan van de vrije steden werd ook het zegel van de stad naast dit van de betrokken partijen en van de Vorst aangebracht. Soms was dit stadszegel een beeltenis van de patroonheilige van de stad, soms een of ander heraldiek teken - een "wapen" - door de Vorst verleend. Dikwerf ook werden de waszegels op het perkament zelf afgedrukt en niet van linten voorzien.

Hier enkele beginselen van de Heraldiek (de wetenschap die de geslachtswapens bestudeert) verklaren zal zeker niet overbodig zijn. "Wapens" of "Wapenschilden" zijn eenvoudig herkenningstekens en ook zinnebeelden. In de vroegste tijden was dit herkenningsteken meestal niets anders dan een gekleurd vaantje aan een speer gehecht; later werd diezelfde kleur ook op het schild en op de helmhoed bevestigd. De beste definitie van een "wapen" werd zeker door Von Ulmenstein gegeven waar hij schrijft : "Wapens zijn gekleurde, erfelijke of blijvende kentekens van een familie of gemeenschap, van zinnebeeldige betekenis en voorgesteld als het afweerwapen van een middeleeuwse krijgsman, namelijk schild, helm, helmteken en dekkleden".

De edelen kwamen ertoe iedere familie haar eigen kleur te laten. Doch het werd spoedig nodig twee kleuren te gebruiken, deze dan op verschillende manieren te plaatsen, en dit in eindeloze combinaties; later ook meerdere kleuren in één wapen onder te brengen. Hieruit blijkt duidelijk dat de een- en tweekleurige wapens veruit de oudste en dus ook de meest waardevolle zijn. Wilde nu een leenheer aan zijn leenman toestaan zijn "wapen" te gebruiken, dan moest deze laatste door bijvoeging van een kleur of door het toevoegen

van een of ander teken of verandering in het schild, hierdoor zijn onderdanigheid aan zijn leenheer betuigen. Dit noemt men het "breken" of de "breuk" van een wapen. Iedere wijziging aan een wapen wordt aanzien als een vermindering; hierop maakt alleen uitzondering de rode kleur van tong en klauwen van de leeuw.

Vermelden wij ook dat bij het beschrijven van een wapenschild en het aangeven van de plaats en richting van de figuren in het schild, er altijd van de drager van het schild wordt uitgegaan, zodat voor de toeschouwer links de rechterkant is en rechts de linkerkant.

Wanneer de Graaf van Vlaanderen aan de Baron van Rode toestond zijn wapenschild te voeren, dan "brak" deze dit - betuigde hij dus zijn aanhankelijkheid aan de Vorst - door aan dit "wapen" (de zwarte leeuw op geel veld) de getande zwarte rand toe te voegen.

Op hun beurt schonken de Heren van Rode aan sommige van hun lenen of heerlijkheden hun eigen wapen, doch dit moest hun ondergeschikt blijven. Aldus Gentbrugge, dat echter weer het wapen moest "breken" en dit door toevoeging van de letters G en B van zwart.

Ons Gentbrugs gemeentewapen is dus niets minder dan het wapen van Rode dat zelf afkomstig is van dit van de Graaf van Vlaanderen. Dat Filips van den Elzas (1168-1191) de leeuwenfiguur uit de kruistocht zou meegebracht hebben, is moeilijk aan te nemen gezien zijn zegel met de leeuw gehecht is aan een oorkonde van de Abdij ter Duinen van 1162. Dit wapenzegel zou het oudst gekende zijn.

Naast de figuren waren ook de kleuren symbolen. De leeuw stelde moed, dapperheid, onversaagdheid voor; zwart betekende kracht en macht; geel (goud), rijpheid die wijsheid schenkt en rijkdom; zwart (sabel) en geel samen, standvastigheid en volharding. Welk een prachtig symbool is - in dit licht beschouwd - ons Gentbrugs gemeentewapen. Door de wet van het jaar III van de Franse Republiek werd de adel, en alles wat daarmee in verband stond, afgeschaft. Niet alleen persoonlijke zegels en wapens vervielen aldus, maar eveneens alle oude wapenzegels toegestaan door de Heren. Deze zegels moesten bij de oprichting van de gemeenten vervangen worden door een algemeen zegel met de beeltenis van een vrouw, die de Franse Republiek voorstelde en met als randschrift : "Commune de Département de ...". Voor Gentbrugge werd het dus : "Commune de Gendbrugge, Département de l'Escaut".

Nadat Napoleon de republiek had opgedoekt en zijn keizerrijk stichtte, kreeg onze gemeente het gemeentezegel met de keizerlijke adelaar en het randschrift "Mairie de Gentbrugge - Ier Arrondissement - Escaut".

Na de nederlaag van Napoleon te Leipzig in 1813 werden de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden onder één koninkrijk verenigd en op 23 maart 1815 nam Willem Frederik van Oranje-Nassau de titel aan van "Koning der Nederlanden". De franse adelaar werd uit de zegels gebannen, doch inplaats van de Nederlandse Leeuw op te dringen, besloot de koning de maatregel van de Franse Republiek te herroepen. De Hoge Raad van Adel werd gelast "alle steden, dorpen, heerlijkheden, districten en corporatiën, welke voorheen en tot dusverre het gebruik van wapens zouden gehad hebben uit te nodigen een tekening te bezorgen van die wapens, teneinde die desgevallend te bevestigen". Reeds in de Staatscourant van 5 januari 1815 was een oproep verschenen om vóór 1 mei daaropvolgend te voldoen aan de wens van de Vorst. Voor de Zuidelijke Nederlanden beantwoordden 314 gemeenten aan dit verzoek; daaronder was ook Gentbrugge.

Na onderzoek werd aan die gemeenten een bevestiging gestuurd en een diploma afgeleverd dat de beschrijving gaf van het vergunde of bevestigde "wapen". Van dit ogenblik af mocht de gemeente in haar stempels dat wapen gebruiken op al haar officiële stukken.

Na de Omwenteling van 1830 waarbij België een onafhankelijke staat werd, moest de Nederlandse Leeuw met de kenspreuk "Je maintiendrai" uit de gewone zegels, plaats maken voor de Belgische Leeuw met de leuze "L'Union fait la Force". Door een Koninklijk Besluit van 6 februari 1837 werd het nieuwe zegel verplicht voor alle steden en gemeenten aan wie geen eigen wapen was toegekend.

Het Gentbrugs Gemeentebestuur dat in 1815 onmiddellijk de oproep van de Raad van Adel beantwoordde om terug in het bezit gesteld te worden van het oude wapen, schijnt thans niet het minste belang aan die zaak te hechten en neemt het algemeen zegel van België aan, alsof er nooit een eigen wapen voor Gentbrugge had bestaan.

En toch was het nog een ander zegel dan het voorgeschrevene, want de klimmende leeuw werd verkeerdelijk met het gezicht naar rechts inplaats van naar links van de toeschouwer afgebeeld. Alhoewel het K.B. ook in de nederlandse taal was verschenen werd het zegel uitsluitend in het frans opgemaakt; het droeg als tekst : "Commune de Gendbrugge" en "Flandre Orient.", als randschrift, en rondom de beeltenis van de leeuw de spreuk "L'Union fait la Force".

Gelukkig waren er mensen buiten Gentbrugge die meer voelden voor het erfgoed onzer vaders dan onze toenmalige gemeentebestuurders. De arrondissementscommissaris schreef op 20 november 1837 een persoonlijke brief aan de gentbrugse gemeenteraad om te wijzen op de

nalatigheid en om te herinneren aan de bepalingen van de omzendbrief van 23 maart 1837 van de gouverneur van Oost-Vlaanderen. Slechts op 4 januari 1838 antwoordde het gemeentebestuur en diende de vraag in, met daarbij de nodige bewijsstukken, w.o. waarschijnlijk het officieel diploma dat destijds door de Raad van Adel was afgeleverd.

In het verslag van de gemeenteraad van 15 december 1838 staat vermeld dat de arrondissementscommissaris bij brief van 31 oktober 1838 verdere uitleg vraagt over de oorsprong van het wapen en over de betekenis van de letters G en B op het schild, "waarvan de diploma geen gewag maakt".

Het is dus vrijwel zeker dat die hoge ambtenaar in het bezit was van het diploma, dat waarschijnlijk nooit aan de gemeente werd teruggestuurd. Het staat evenwel vast dat het wapenschild en het diploma daarvan, niet overeenstemden.

Met volstrekte zekerheid nochtans mogen wij steunen op het werk van Baron d'Amblaing die de wapenschilden afbeeldt, zoals zij door de Raad van Adel werden goedgekeurd en waarin ons wapen vermeld staat met de letters erin.

Slechts op 23 maart 1839 verscheen het K.B. waarbij Gentbrugge in het bezit van zijn oud wapen werd bevestigd. Het werd als volgt beschreven : "Een gulden veld, rondom getand met zwart en waarop eenen Leeuw van dezelfde kleur met roode klauwen en tong, het eerste deel met de letter G en het tweede met de letter B van zwart koleur, het schild rustende op een zwarte leeuw, zittende, houdende met den regten poot eene gulden vaan, met eenen Leeuw ter linker hand gekeerd, zwart, roode klauwen en tong".

Vanaf 6 januari 1840 wordt een nieuw zegel in het verslagboek afgedrukt, en dat, als vanzelfsprekend, met een frans randschrift : "Administration communale de Gendbrugge, Flandre Or^{le}" met daarin de afbeelding van het wapen als hierboven beschreven.

Later vinden wij nog een ander zegel met dezelfde afbeelding en dat als opschrift draagt : "Administration communale de Gendbrugge (Fl.Or^{le})".

Jaren nadien worden deze gemeentezegels vervlaamst. Doch nu stellen wij vast dat de zittende leeuw een schild vasthoudt dat niet het wapen van Rode voorstelt, maar een ander wapen, een met twee andere kleuren. Bij ongekleurde wapenschilden wordt gebruik gemaakt van overeengekomen tekens om de kleuren aan te duiden en nu zien wij

een blanke leeuw (zilver of wit) op een veld met horizontale lijnen, wat de blauwe kleur (azuur) voorstelt. De stempel draagt het rand-schrift : "Gemeentebestuur van Gentbrugge - Oost Vlaanderen".

Wil men het "wapen" van Gentbrugge ongekleurd voorstellen, dan moet de leeuwenfiguur gevuld zijn met vierkantjes gevormd door loodrechte en horizontale lijnen (wat zwart verbeeldt) en het gulden veld moet met puntjes bezaaid zijn (geel).

En zulk een stempel heeft vroeger bestaan; misschien raakte hij versleten en moest hij vervangen worden. Doch dat diegenen die deze nieuwe stempel lieten vervaardigen iets afwisten van heraldiek staat vast, want deze blauw-witte kleuren zijn zeker niet willekeurig gekozen; alleen wist men op dit ogenblik niet meer dat het Gentbrugs wapen afkomstig was van de Heren van Rode en zwart-geel moest zijn. Toen vlagde men te Gentbrugge immers met blauw en wit.

In vroegere tijden hing Gentbrugge kerkelijk van de St. Baafsabdij af en bij grote godsdienstige plechtigheden en kermis wapperde het vaantje op de toren - zoals Emiel Hullebroeck het zo goed heeft bezongen - en dit vaantje was blauw en wit, de hoofdkleuren van de Abdij van St. Baafs. Wij mogen de veronderstelling opperen dat deze kleuren door de bevolking in de straten werden overgenomen en vandaar ook door het gemeentebestuur.

Wanneer de provinciegouverneur in 1930 naar de samenstelling van het gemeentevaandel vroeg, miste ons gemeentebestuur een enige gelegenheid om dit misverstand uit de wereld te helpen. In zijn schrijven wees de gouverneur er op dat "de stad of de gemeente, welke in het bezit is van een particulier wapen, best de Heraldieke Raad om advies zou vragen omtrent de kleuren welke behoren aangenomen te worden, rekening houdend met de beschrijving van het wapen".

Het gemeentebestuur sloeg deze wijze raad in de wind en vergenoegde zich met op datum van 24 februari 1930 het volgend bericht te sturen :

1476/c

Kleuren gemeentevlag.

Mijnheer de Gouverneur,

In antwoord op uw schrijven van den 17en dezer, 2e afdeling, 7404, hebben wij de eer Ued. te doen kennen dat bij K.B. van 23 Maart 1839 een particulier wapen aan de gemeente Gentbrugge werd toegekend.

De kleuren der gemeentevlag alhier in gebruik zijn :
blauw en wit
lijnrecht geplaatst
het blauw dichtst bij den stok.

Op bevel,
De Gemeentesecretaris,

De Burgemeester
en Schepenen,

Na herhaald aandringen van onzentwege bij burgemeester, schepenen en gemeenteraadsleden, werd bij schrijven van 7 mei 1953 het advies van de Raad van Adel ingewonnen. Deze liet weten dat de Raad het verzoek te vernemen uit welke elementen de gemeentevlag diende samengesteld te zijn, onderzocht had, en drukte daarbij het advies uit dat "deze vlag vertikaal verdeeld zou moeten worden, één helft van goud de andere van sabel, de gouden helft langs de vlaggestok". De gemeenteraad keurde dit voorstel goed en sindsdien vlagt Gentbrugge met de goud-zwarte kleuren, zoals het immer moest geweest zijn.

Walter Patoor.

KINDERVERTELSELS.

Als we van school kwamen en van moeder een boterham gekregen hadden, trokken we weer de straat op, want de straat dat was ons jong leven! Wij hadden geen tijd om rustig aan tafel te zitten! Daarbij 't was zo schoon weer buiten en warm. Moeder had meelsuiker (bruine suiker) tussen onze boterham gestrooid of soms ook wat winkelsiroop gesmeerd och, dat smaakte buiten zo heel veel beter dan aan de beste kermistafel.

We keken eens buiten en ja, er zaten al enige gastjes wat verder op de "zulle" (dorpel) rond te kijken of we nog niet afkwamen. Ze hadden hun "zantje wolle" (1) meegebracht. Seffens zaten we met een hele hoop te samen en we verhuisden dan maar best wat verder langs de kant van Loores kasteelken, onder de vlierbomen in de Ongerijstraat (2). Zie, gans de sliert trok mede! De kleinsten hadden hun "jujupflesken" (3) mede genomen, waaraan ze zaten te schudden om nadien het schuim op te zuigen. Het waren meisjes en jongens te samen die daar nu op hun "nuk" (4) bijeen zaten en wie het best kon voorlezen, - natuurlijk mocht het geen "hakeleire" (stotteraar) zijn, - mocht beginnen te lezen of te vertellen.

De meisjes hadden hun popken medegebracht in de arm; de heel kleintjes hun "nottepupke" (5) en wie zijn "zantje" had medegebracht mocht er ook eens uit voorlezen.

't Was dan die gulden tijd, als het stilaan avond werd en we gans de dag reeds moe gelopen waren en ons beentjes niet meer verder wilden dat we weer te samen getroeft waren op ons zelfde plaatsje onder de vliertakken. Boven ons op een staak brandde een elektrisch lampje van 25 kaarsen van de openbare verlichting (6). 't Was een Meidag in 1905.

We zaten dan te luisteren naar die vertelsels, alle dagen, uren lang! Wat hebben we daar van genoten! Wat hebben we daar gebeefd en gesidderd van angst bij al die vertelsels en hoe dikwijls is het ons niet overkomen, bij het naar bed gaan, van aan de deur van de kamer te loeren, van verre of er toch geen dief of moordenaar onder bed zat!

Daar werd verteld van : Sterke Jan - 't Ezelken dat geld scheet - Roodkapje en de wolf - Ali Baba en de 40 rovers - Assepoester - Klein Duimke - De gelaarsde kat - 't Peperkoekhuizeken - De schone

slaapster - Knuppel in de zak - Smidje smee - Het betoverd kasteel -
Tijl Uilespiegel - Blauwbaard - De wolf en de 7 geitjes - Duimken
en de reus met zijn 7 mijls laarzen - Reinaart de Vos - De bende
van Baekeland - Jan de Lichte en zijn moordenaars - van de Voet-
branders en de Bokkerijders maar liefst van al hoorden wij
vertellen van tovenaars en toverheksen en van spoken!

De kleintjes rond ons waren gedurig bezig hun snotneus af te likken
van de "zemels" (zenuwen) of waren bezig aan hun jujupflesken te
zuigen dat hun tongsken bijna in het flesken kroop. De ene of de
andere mocht dan wel eens een stukje bijten van de spek van zijn
kameraadje of in de appel of peer bijten. We waren als broerkens
en zusterkens te samen van een grote familie Gentbruggenaarkens!
De popkens lagen al op de grond; we schoven dichterbijeen
de kilte van de avond daalde onder de vlierstruik, de warmte van
elkaars lijveken deed ons deugd! 't Was stil geworden op
straat. Wie van de hoop de ganse bende kon doen beven van schrik,
zodat we uren lang in ons bed lagen te klappertanden van schrik ...
dat was de meest gevierde verteller en die mocht, in een of ander
spel al eens een potje breken waar een ander niet in speuren mocht.
We gingen dan naar huis, naar ons bedje, maar eerst bij moeder om
een kruisken! "Moeder gaan we van de nacht goed slapen en van
geen vuile dingen dromen?" Och, God, dat was tenminste de
ware kindertijd, de heerlijke kinderjeugd en zie daar tegenover de
armzalige, triestige, ledige, ellenlange dagen van onze verveelde
kinderen nu in een tijd van weelde, niet meer wetende in wat ze nog
een genoegen kunnen vinden! voldaan, het spelen beu, te midden
hun kostbare, vernuftige speelgoed!

Was het vroeger beter of slechter?! Oordeel zelf!

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens.

- (1) Beeldvertelsel, werd gedrukt in Henegouwen, Wallonië. Walen.
Woalen. Zantje = beeldeken.
- (2) Nu Emanuel Hielstraat. Het kasteelken stond waar nu de gemeen-
telijke meisjesschool is opgericht en de ingang was gelegen
waar nu de zelfbediening is van J. Bogaert.
- (3) In het flesje met water gevuld stak men enige stukjes jujup
(kalaber) en als men dan schudde kwam er bruin schuim boven,
dat men opzoog en smakelijk was.
- (4) Neerzitten met beentjes gekruist.
- (5) Een houten klein popje dat 2 centiemen kostte.
- (6) De elektrische openbare verlichting was pas aangelegd. De ge-
wone lampen waren van 25 kaarsen. De grootste van 50 kaarsen.

KASTELEN TE GENTBRUGGE.

Gentbrugge was in vroegere tijden rijkelijk voorzien van kastelen. Lindemans, groot historicus, schreef eens : "geen dorp in Vlaanderen heeft zoveel kastelen als Gentbrugge (21 in getal)". Hun aantal is na de tweede wereldoorlog fel geslonken; dat hebben we te danken aan de niets ontziende grondverkaveling, die er zoals op veel andere plaatsen, lelijk huishield. Terwijl men de hovingen met hun bomenweelde opofferde, werden verschillende kastelen met de grond gelijk-gemaakt. Een typisch voorbeeld van onbedachtzaamheid en schrijnend gemis aan zorg voor eigen patrimonium.

De veranderde aanblik van onze gemeente zet ons aan even een blik terug te werpen op wat eens was en ons tot nadenken te stemmen, zó dat de laatste resten welke we nog bezitten, niet opgeofferd worden door een generatie wie de zogenaamde vooruitgang letterlijk uit de hand loopt.

Met deze bedoeling hebben we onze kastelen hier in beeld gebracht. Zij zijn het symbool van de grootheid onzer verdwenen adellijke geslachten, die er leefden, omringd van oude, landelijke hoeven, vruchtbare akkers, bossen en weiden, met in hun centrum het oude middeleeuws kerkje.

Enkele van deze kastelen hebben, ten minste gedeeltelijk, hun oud voorkomen bewaard en dragen nu nog de stempel van hun oud verleden, toen ze nog in het bezit waren van Gentse patriciërs.

Als dusdanig kunnen wij aanwijzen :

de OUDE KLUIS (Kouterstraat) - KASTEEL VILAIN (Kasteelstraat) - het goed CLAEYS-ADRIANUS (Mac Leodstraat).

Hebben hun oud uitzicht verloren :

Het BRAEMKASTEEL (Kasteelstraat) - KONINCKXDONCK (Bosstraat) - DE LA KETHULLE (Brui loftstraat) - KASTEEL CLAEYS-BOUART (de Naeyersdreef) -

Verdwenen kastelen :

KASTEEL van DE JAMOIGNE (Mac Leodstraat en Heldenplein) - BRAUNKASTEEL (tussen Brusselse steenweg en E. Verhaerenlaan) - KASTEEL "HET KAMP" (Heldenplein) - KASTEEL MOLS (Kouterstraat) - KASTEEL DE KEYSER-MOREL (Heldenplein) - KASTEEL BOSSAERT-VAN IMBIJZE (Vogelhoekstraat) - KASTEEL VAN DE VELDE (Bosstraat) - GOED DE NAEYERE (Gontrodestraat) -

Kastelen van jongere datum :

SPELTINCKX (Heldenplein) - BLOMMAERT (Oude Brusselseweg) - BOSSU (Voordries) - PELICHY (Oude Brusselse weg) - DE MEULENAERE (Voordries) - HELLEBUYCK (Kouterstraat) - SAMUEL (Achterdries) - LOORE-MARTOUX (verdwenen) (Emmanuel Hielstraat-Kerkplein).

Voor de beschrijving beperken we ons tot de oudste kastelen nl. DE OUDE KLUIS - het BRAEMKASTEEL - het KASTEEL VILAIN.

DE OUDE KLUIS.

Wel het oudste kasteel van Gentbrugge, misschien wel van omtrent de jaren 900 (volgens geschiedschrijver Lindemans). Stond reeds aangeduid op de kaart van Deventer in 1516 en in 1641 op een kopergravuur van Henricus Hondius met de vermelding : Domus Dei Minnaert (Huis van de heer Minnaert). Deze was Raadsheer in de Raad van Vlaanderen. Wie de allereerste bezitters van het kasteel geweest zijn hebben we niet kunnen achterhalen. De historiek van de Oude Kluis schetsen is een uiterst moeilijke opgave. Hoever moeten we terug gaan in het verleden? Indien de eerste kapel te Gentbrugge, waarvan een oorkonde der St. Baafsabdij melding maakt in 1165, een burchtkapel ~~was~~ is het hoogst waarschijnlijk dat deze zich in de Oude Kluis bevond en zouden wij reeds in de 12e eeuw het bestaan van het kasteel mogen aannemen. Volledige beschrijving in het jaarboek 1971 van het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en het Land van Rode.

HET BRAEMKASTEEL.

Sinds 1946 in dienst als Gemeentehuis. Men kan niets meer herkennen van het aloude gebouw dat Hondius tekende in 1619. Wordt verbouwd naar de smaak van de verschillende eigenaars en verloor zijn vroeger uitzicht. Eens was het bewoond door BRAEM Rogier, die tot een van de oudste Gentse patriciërsfamilies behoorde, en Raadsheer was in de Raad van Vlaanderen 1387. Het kasteel was als een verdedigingsburcht op de Rietgracht. In 1619 was het eigendom van kanunnik Triest - Dame de Rattendale. Deze Triest Karel was de broeder van bisschop Antonius Triest. In 1903 was de laatste eigenaar Robert Groverman. Volledige beschrijving in het jaarboek 1971 van het Heemkundig Genootschap Gentbrugge en het Land van Rode.

HET KASTEEL VILAIN.

Gelegen naast het huidige Administratief Centrum (nieuw Gemeentehuis in de Kasteelstraat). Dit oud kasteel verborgen tussen een verwilderd loverbosje is wel een van ons laatst natuurgetrouw gebleven architectuur uit de middeleeuwen. We vinden het terug op de kopergravuur van Hondius uit 1641 en is vermeld als Domus Dei Canonici Vilain (huis van de kanunnik Vilain Michel). Enkele vroegere bezitters zijn gekend zoals : de familie De Lichtervelde - Graaf de Thiennes - Graaf van Limburg Stirium. Later aan de familie Vander Stegen en laatst aan de notaris Van Sandvoorde, die in 1940 overleed waarna het domein in ~~handen~~ kwam van de C.O.O. van Gent.

De opname van het middeleeuws domein Vilain in het geplande Administratief en Cultureel Centrum gepaard met een oordeelkundige restauratie, biedt de mogelijkheid om dit enig mooi stuk Gentbrugs bezit te revalueren en voor totale verdwijning te behoeden, - is de wil en het verlangen van onze gentbrugse bevolking -, als een echt souvenir van ons laatste natuurbezit.

Was eens het centrum der Gentse Calvinisten. Het is vooral bekend bij de oude Gentbruggenaren door zijn legendarische paardenwal. Zie verdere beschrijving in het tijdschrift nr. 4 van het Heemkundig Genootschap.

BELANGRIJK BERICHT

In samenwerking van de Gentbrugse Studiekring en de Civiele Bescherming, heeft het Heemkundig Genootschap van GENTBRUGGE de eer U uit te nodigen tot een zeer belangrijke voordracht met diaprojectie over:

GENTBRUGGE ZIJN ONTSTAAN EN OUD VERLEDEN

~~~~~

Deze voordracht gaat door op Dinsdag 18 November om 8 uur in het nieuw Gemeentehuis Kasteelstraat Gentbrugge. Deze voordracht aangepast met muziek geeft u een overzicht van onze gemeente met 700 kleurbeelden.

Als inleiding ziet u de BEELDEN UIT ONS KINDERJAREN. Hoe Gentbrugge er uit zag in ver vervlogen jaren.

Deze voordracht is het werk van GERARD WAEYTENS
VOORZITTER van het Heemkundig Genootschap
Gentbrugge in het Land van Rode.

De toegang is VRIJ en ieder is welkom

Namens het Bestuur van het
Heemkundig genootschap

Vervolg 12.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DANNE Richard

Nadruk verboden.

Wat betekent de naam Gentbrugge en van waar komt hij? (deel 2)

Thielrode, een geleerde pater der St. Baafsabdij, wiens schriften uit de 13e eeuw tot ons zijn gekomen, meent dat Gent zijn naam kreeg van de voornaam van Caius Cesar, die de stad liet bouwen.

Jacob Meyer, die later kwam, beweert dat hier een oud fort heeft bestaan waarin het opschrift C. ANT (Caesar Antonius) voorkwam. Naar dat opschrift werd dan ook dat fort genoemd en daarna ook de groeiende stad.

Sanderius, Meyer, Gramaye en anderen brengen de naam in verband met de Vandalen, die de streek overrompelden.

Willems meent dat Ganda of Gand of Gent niets anders is dan Gander of Gelt, t.t.z. mannetjesgans, enig overblijfsel van de eerste benaming van St. Baafsdorp dat vroeger geheten werd : de "Gantwijk", de "Gentwijk" t.t.z. de "Ganzenhoek".

Gheldolf meent dat het oude woord wel Gent zal geweest zijn en vindt het terug in het Gallische "Caer Gwent" (Winchester in Engeland), dat zou gesticht zijn door landverhuizers uit de Leie- en Scheldestreek. Al die veronderstellingen zijn nu min of meer verlaten en meer en meer dringt zich de overtuiging op dat noch de Franken, die hier de Romeinen wegjoegen, noch de Romeinen, die ons land kwamen bezetten en de Morinen en Menapiërs, die hier woonden, onderwierpen iets aan de naam der stad hebben veranderd. Maar deze naam moet gezocht worden verdoken onder de Belgisch-Romeinse vorm Gand. Van dat "Gand" kwam natuurlijk Gent door "umlaut" op de a, zoals van het oude Scalthe gekomen is Scelthe of Schelde. Maar Gand zelf kwam hoogst waarschijnlijk van "Gond". Let op de naam der beek die te Melle in de Schelde uitmondt : de Gonte die haar naam geeft aan Gontrode. (Rode = open plaats in het bos). Door klankverwisseling a=0 en Gond of Gonde was niets anders dan "Gondte" dat zelf weer met "Condte" en "Condate" in betrekking staat. Voor zover het kan worden

nagegaan zou dus "Condte" het allereerste woord zijn dat als benaming voor Gent zou kunnen worden aangezien en "Condate" betekent samenvloeiing. Als een ooit een naam voor Gent paste, dan was het toch wel die. Al mogen we toch niet zeggen dat ze rechtstreeks verband houdt met die welke ons interesseert, -de oorsprong en de betekenis van de naam Gent, toch menen wij, volledigheidshalve de gedachte te mogen aanhalen van Prof. Georges Dottin der universiteit van Rennes, zoals hij die uitdrukt in "La Religion des Celtes" (Science et Religion 1904). Na er op gewezen te hebben dat de Kelten goden aanbaden die konden vereenzelvigd worden met de Romeinse, wijst de geleerde schrijver er op hoe die Keltische goden vaak door bijnamen worden aangeduid. Zo vindt hij voor de Keltische god die met de Romeinse Mercurius kan worden vergeleken 16 bijnamen; voor de Keltische Apollon 11; voor Mars 38 en voor Jupiter en Minerva elk 4. Die bijnamen hadden natuurlijk een bijzondere betekenis en veelal kan die ook, volgens schrijvers, door elementen uit de Keltische talen worden uitgelegd. Zo bijv. voor Mars : Ambiorix, waarvan de tweede term "rix" in het Gallisch "koning" betekende; in het Iers "ri".

Belatucadrus, waarvan de tweede term in het oud-Bretoens wordt weergevonden : cadr=mooi, schoon. Caturix, hetgeen betekent : "koning van de strijd", zoals het Gallische "ead" en het Iers "cath" (veldslag) het nog doen. Toutates, naam die is afgeleid van een ander woord dat in het Iers "tuath" (volk) klinkt en in het Bretoens "tud" (mensen). Nodons, dat denken doet aan de Ierse koning Nuadu = met de zilveren hand en aan de Gallische Nadd en Lladd = eveneens "met de zilveren hand".

Die bijwoorden schijnen te wijzen op een waardigheid, een deugd, een begaafdheid. Ze staan nochtans niet alleen. Er zijn er andere die schijnen te wijzen naar een bepaalde plaats. Segonu, naam die even goed een verkorting kan zijn van de Gallische plaatsnaam Segodunum als de Gallische mannennaam Segomaros en Condates, die afgeleid van de plaatsnaam Condate (zie de franse stad Condé aan de Schelde) betekent samenvloeiing, samenloop. Zo zegt Prof. Dotin. We halen niet verder aan.

Evenals het franse stadje Condé zou Gent dus zijn naam danken aan het oude Keltische plaatsnaamwoord "Condate" dat terzelfdertijd naam zou zijn van een Keltische godheid aan de Romeinse god Mars gelijk, die hier ter plaatse bijzonder werd vereerd. Zo worden we onwillekeurig teruggevoerd naar de oude schrijvers die verklaren

dat op de Blandinusberg onze Keltische voorouders in het "Eekhout" een heiligdom hadden, gewijd aan de god Condates, die door de Romeinen als hun god Mars werd erkend en vereerd.

Condates of samenvloeiing of god aan de samenvloeiing, dat past wel zoals we zegden voor Gent, maar ..... we spreken over Gentbrugge! Brug bij de god Condates of brug over de samenvloeiing ..... wie zou dat durven behouden? Van een heiligdom is hier niets bekend en een samenvloeiing bestond hier niet. Ook dat spoor leidt ons dus niet naar de oplossing. We moeten elders zoeken.

Onze geleerde zegsman stelde dus ook voorop dat hier een oude familie moet bestaan hebben die een kasteel (of minstens toch een herenverblijf) genaamd Gentbrugge betrok en dat die familie waarschijnlijk de naam der plaats als haar eigen familienaam overnam. Ze zou zich dus "van Gentbrugge" hebben doen noemen. Dat moet in die tijden wel zeer gewoon geweest zijn want we vragen ons af van waar anders die namen op "van" en "uit" of "ut" zouden gekomen zijn. We slaan eenvoudig de stadsrekeningen uit de tijd der Artevelden open en vinden daar op enkele bladzijden de volgende namen : Jane van Wondelgem, Moenine van Merlebeke, H. van der Hoye, Geremme uten Zwane, Gill. van den Damme, L. Van Wettre, W. van Oudenaerde, H. van Over dWater, Lievine Uter Gruustraten, Uter Volrestracte, Uten Hove, Ph. van Galkine, Lievine Uten Ramen, Lievine van Sente Baefs (den hyraut). Hoe al die namen verklaren als men niet de stelling aanvaardt dat het vroeger plaatsnamen waren door de familie als haar eigen naam overgenomen. Het is dus niet vermetel te veronderstellen dat zo'n familie kan hebben bestaan. En ..... die bestond werkelijk!

De Potter en Broeckart hebben daarover geduldig navorsingen gedaan en in hun standaardwerk over de Geschiedenis der Gemeenten van Oost-Vlaanderen geven ze daarover het volgende :

In 1163 trad een zekere Walewijn van Gentbrugge op als getuige bij een akte waarin Hendrik en Reinier van Heusden aan de St. Pietersabdij afstand doen van hun moederlijke rechten op eigendommen die zij hadden te Munte en de Heer van Gentbrugge bevestigt zijn handtekening, door aan het stuk zijn zegel te hangen of er op af te drukken. Deze laatste bijzonderheid verdient wel dat wij er een ogenblik bij blijven stilstaan. Het is inderdaad gekend dat in de jaren 1100 en vroeger, enkel de vorsten en de zeer groten zegels gebruikten. Die zegels verbeelden gewoonlijk een figuur dat de persoon eigen was : een leeuw, een valk, een arend, een lelie, enz. (we komen daar overigens in ons hoofdstuk over onze Gemeentewapens

op terug). Slechts veel later kwamen de wapenzegels t.t.z. zegels die gans het familiewapen vertoonden, met verdeling van het veld, de figuren en de spreuk in voege en het oudst gekende wapenzegel is dat van de graaf Filips van den Elzas, aan de oorkonde gehecht van de Abdij ter Duinen, van 1162. Als we nu zien dat in 1163 de Heer van Gentbrugge een zegel (geen wapenzegel) gebruikt, dan mogen we gerust aannemen dat die Heer van hoge en van zeer oude adel moet geweest zijn. En toch is desondanks van die familie slechts bitter weinig tot ons gekomen. Wat zou daar wel de reden van geweest zijn? Wel weten we dat nog een andere "van Gentbrugge", Razo, vermeld is in een akte van 1169 en een Arnulf in een ander van 1177; dat ridder Hugo van Gentbrugge samen met zijn broeder Hendrik en andere edelen de akten tekenden, waarbij Hildegard, Dame van Melle, in 1220 een aldaar gelegen tiende afstaat aan de abdij St. Pieters te Gent en dat Eustaas van Gentbrugge in 1347, abt der St. Pietersabdij was (zo zeggen De Potter en Broeckaert, al komt die naam niet voor in de chronologische lijst der Abten der abdij van St. Pieters, die Joz. van Durme geeft in zijn Schets ener Geschiedenis der Abdijen van St. Baafs en St. Pieters, te Gent 1883). Maar dat alles samen is toch niets. De Potter en Broeckaert beweren wel dat de familie van Gentbrugge, gans de 14e eeuw door dikwijls voorkomt onder de Schepenen der stad Gent, maar daargelaten dat dit op zichzelf niet zo buitengewoon zou zijn geweest, moeten we ook dat nog betwijfelen! In de Gentse stadsrekeningen der 14e eeuw, die destijds werden gepubliceerd o.a. door Vuylsteke, komt alleen in het boekjaar 1316/1317 een "van Gentbrugge" voor, nml. Laureins van Gentbrugge. In de latere jaren hebben we vruchteloos naar die naam gezocht. Weliswaar vonden we hem elders weer, maar .....

Zo ontmoetten we "van Gentbrugge's" onder de "cnapen ende garsoenen" onder de mindere bedienden en politiedienaren dus en verder ook nog in de lijst van diegenen die voor overtredingen tegen de verordeningen rakende de verkoop van wijn en brood en omdat ze in hun "hosteil" met de teerlingen hadden laten spelen, waren gestraft geworden of ... die niet regelmatig hun boeten hadden betaald. (1305,- de ban briesier dou vin : Jehans de Ghentbrugge 60 s en 11b. - 1306,- d'amende de che ke ils n'accomplirent nie le jugement des eskevins : Jehans de Ghentbrugghe (of Ghentbrogghe) 8 lb. - 1306/07,- de laissier juer as deis en son hosteil encontre le ban : Jehans de Ghentbrugge 16 s. - 1314/15,- Cost van der Clercken, Cnapen ende Garsoene van der steden cleedinghe : Lamekine van Ghentbrugghe 12 s. gr. -

1326/27,- Claise van Ghentbrugge : 12 s. gr.; 1328/29,- Claise van Ghentbrugge : van haren dienste ende paardenhuren : 40 s.)

Maar ..... dat kunnen toch de vertegenwoordigers niet zijn dier illustere familie? De geschiedenis der Heerlijkheid vervolgend, schrijven De Potter en Broeckaert verder dat : Anselmus van Gentbrugge, Heer van Covalhui en andere gewesten, Raadsheer was van de koning van Schotland en de Shah van Perzië, dat hij terwijl hij in Schotland aan het hof verbleef, als gevolmachtigde afgezant van de Graaf van Vlaanderen, hij daar in 1483 werd vermoord en dat zijn stoffelijk overschot naar Brugge werd gebracht.

Hier meenden we de oplossing te vinden van het vraagstuk dat ons van in den beginne bezig hield. Reeds vroeger zegden wij dat een ander leengoed met de naam Gentbrugge bestond en wel onder "Ruddervoorde". Nu trof het ons dat meest al de namen en schrijfwijzen die Karel de Flou in zijn woor denboek voor Toponymie (Plaatsbenaming) voor West-Vlaanderen opgaf, bij De Potter en Broeckaert voorkomen als behorende bij Gentbrugge aan de Schelde. Zonder de minste twijfel stonden we hier voor een zeer grote verwarring ontstaan door de gelijkkluidendheid der plaatsnamen. Onze Oostvlaamse schrijvers hadden zich om Gentbrugge-bij-Brugge niet bekommerd (omdat zij er wellicht het bestaan niet van vermoedden) en de Brugse schrijver deed alsof er geen Gentbrugge onder Gent bestond. Het was dus nodig, wilden we ten minste iets nuttigs verrichten, de zaak van dichterbij te gaan onderzoeken. Gilliodts-Van Severen, de Brugse geschiedschrijver deed ons door zijn prachtwerken Coutume du Franc de Bruges en Coutume du Bourg de Bruges prachtig materiaal ter hand. Daar leerden samengevat het volgende over Gentbrugge onder Ruddervoorde : De Heerlijkheid Gentbrugge, bevat tevens die van Steenbrugge en besloeg ongeveer 100 gemeten akkerland en 529 gemeten heide, geheten "'t Grote Velt", deel uitmakende van het "Bulscampsvelt". Bovendien bestond ze uit een rente groot in zilver van 16 pond 14 schellingen en 1 duit parisis, 81 1/4 maten haver en 27 3/4 hennen. Ze bevatte tevens 4 achterlenen waarvan 30 gemeten liggende onder Winghene, in de wijk Noort Ackere en 30 onder Ruddervoorde met 50 maten haver en een rente van 32 s, 4 d op verschillende (een gemet in het Brugse en het Brugse Vrije was ongeveer 44I4M2 groot. Het akkerland behorende aan het Leen besloeg ongeveer 45Ha en 324 Ha heide.

Het was bovendien een zeer uitgestrekte en rijke Heerlijkheid. Van haar oprichting is niets bekend. Een eerste maal wordt gezegd en

geschreven in een charter van Filips van den Elzas, van 1152, dat Boudewijn van Gentbrugge aan de graaf 14 gemeten land afstond gelegen bij Gheetenbrugge, grond die de graaf als aalmoes schonk aan de nabije kerk van Hertsberge.

Die naam "Gheetenbrugge" hield ons een ogenblik op. Ook aan De Flou was hij niet ontsnapt en de schrijver citeert hem als een der namen waaronder de Heerlijkheid zou zijn bekend geweest. Zo wordt hij dan ook beschouwd als een bijzondere schrijfwijze van de oorspronkelijke naam der Heerlijkheid.

In het plan dat landmeter C. Verhaeghe in 1736 opmaakte op vraag van de toenmalige eigenaar Jan Simon Veranneman (Gilliodts-Van Severen's Coutume du Bourg de Bruges) komt het volgende voor :

- 14.- eene partie busch wijlent vijver genaemd de Gheetebusch
de beke daer door 2   1   0
15.- de Kromnecentbusch, de beke loopter ook door in de
dreve 17   2   40

Daar is dus wel degelijk sprake van een opgevulde vijver (wijlent vijver) veranderd in bos en dit laatste geheten "Gheetebusch".

Door dit bos loopt een beek (ze wordt door de landmeter in een volgend perceel ook aangeduid). Zou het vermetel zijn hier de uitleg van het woord Gheetenbrugge te zoeken? Wij durven het als volgt uitleggen : de Gheetevijver werd gedempt en werd Gheetenbusch ofwel ... als de vijver geen naam had, het bos werd dan Gheetenbusch genoemd om een onbekende reden. Maar het bos droeg die naam vermits de akte hem vermeldt. De beek die uit het bos komt en waaraan de landmeter zulk belang hecht heten we de Gheetenbeek en de brug daarover ..... natuurlijk de Gheetenbrug! Meer niet. En in de nabijheid van die Gheetenbrug, aan de Gheetenbusch lagen de enkele gemeten land welke de Heer van Gentbrugge afstond aan de Graaf, die ze aan de kerk van Hertsberge schonk zoals we reeds zagen. Zo natuurlijk vinden we die uitleg dat de naam "Gheetenbrugghe" bij ons noch als een der eerste namen der Heerlijkheid, noch als een der oude schrijfwijzen van de naam der Heerlijkheid kan worden aanvaard. Tot daar die naam van Gheetenbrugge.

Gentbrugge was dus een machtig groot leen en dat paste bij een edelman die de gunst van de Vorst genoot en aan vreemde hoven werd afgevaardigd. Verwonderlijk echter is het dat de historie van dat machtig leen slechts begint als over "ons" Gentbrugge verder niets meer te horen is. Nu weten wij dat onze Walewijn van Gentbrugge, die zo vroeg reeds zijn zegel had, een groot man moet geweest zijn. Zou het

vermetel zijn hier de gedachte voorop te zetten dat de Heren van Gentbrugge onder Gent en die van Gentbrugge onder Ruddervoorde of dezelfde geweest zijn of minstens toch dezelfde oorsprong hebben gehad en dat ze, op een gegeven tijdstip, rond 1150 bv. hun Leen aan de Schelde hebben verlaten voor dat van Brugge? Het moet inderdaad toch opvallen dat we het laatste teken van belangstelling in feiten die zich aan deze zijde voordeden en wat we vanwege de Heren van Gentbrugge kennen, vinden in de aangehaalde tiendenafstand van Hildegard van Melle in 1220, juist datzelfde jaar waarop de Graaf van Vlaanderen, wensend in het bezit te komen van goederen te Niepkerke (Frans Vlaanderen) en te Merelbeke, toebehorende aan Rodolf, Baron van Rode, aan deze laatste Gentbrugge en 6 andere dorpen daarvoor in ruil aanbood? (zie ons hoofdstuk III).

We menen dat op dat tijdstip Gentbrugge een tot de graaf teruggekeerd leengoed was die zijn vazalen, de Heren van Gentbrugge, niet kunnende leenplichtig maken van een Baron, zij die tot dan toe **enkel** een graaf als leenheer hadden gekend, een grotere Heerlijkheid had aangeboden : die onder Ruddervoorde. Op dat nieuw goed zouden dan de Heren van Gentbrugge hun verblijf en ..... hun naam hebben overgedragen.

Nochtans, de waarheid willende dienen, erkennen we dat bovenstaande redenering slechts een loutere veronderstelling is en dat we graag de uitslag afwachten van het onderzoek dat geleerden over de kwestie van de betekenis van de naam "Gent" hebben aangevat. Wordt eens dat geheim ontsluit, dan zullen we wellicht een stap vooruit zijn op de baan die ons antwoord brengt op de vraag : "Wat betekent de naam Gentbrugge en van waar komt hij?"

Wordt vervolgd.

KINDERSPELEN.

In een voorgaand artikel vertelden we over de "grote mensen". Nu gaan we eens kijken hoe en wat de kinderen speelden zo'n 60-70 jaar geleden. Spelen was immers hun lang leven en was heel wat plezieriger dan nu. Hun speelplaats was eenvoudig de straat voor hun eigen deur. Daar was geen sprake van fietsen, auto's, trams of camions!... Men zag alleen een melkkar, een bakkerskar en nu en dan een brouwerswagen in de straat voorbij rijden. Die brouwerswagens hadden dan nog een typisch uitzicht ..... 't Waren lange balken rustend op twee wielen en van voren op een molen met twee kleinere wielen. De biervaten met enkele graanhalmen in het gat van de stop lagen in lange rei en onderaan hingen in kettingen de ledige vaten te "bijzen". Soms zag men een boer met een kruiwagen. Daar kon tenminste gespeeld worden! .....

De meisjes waren het meest te vinden voor de stille spelen. Die pasten beter bij hun aard en voldeden best hun ..... pretentie .... Moederken of madameken spelen, schoolken houden of winkelken en dat alles met of zonder pop, dat was hun "kavel". In de Meimaand of in de Oogstmaand, bloemenkransen vlechten, dat ging ook nog, maar anders was hun repertorium op verre na niet zo overladen als dat der jongens. Ze "henkelden" wat. Negen henkelbanen heb ik geteld met krijt afgetekend op de "plankieren" (voetpaden), maar dat konden de jongens evengoed. De meisjes namen een stuk van de straat waar ze hun loopspelen hadden; kaatsten met de grote en kleine bal, met hun pluimraket, speelden met hun diabolo, dansten in de koord, voerden soms al een reidans uit en het was daarmee al.

Eigenaardig was het toch dat de meeste eigenlijke meisjesspelen op de maat van een of ander liedje gingen en ..... welke liedjes!? Dat waren natuurlijk liefst franse (natuurlijk) of ..... zagezegd franse! Zo bij het zacht over en weder wiegen der hangende koord, bijzend laag tegen de grond en waarover de kinderen moesten springen, ging het van : Mon petit bateau
qui vò sur loo
qui va santandre .....

Buiten de twee eerste regels (mijn schoon bootje dat op het water gaat .....) mag de drommel weten wat dit versje beduidt. En hier nog een ander. De koord wordt snel rondgedraaid, een kind "springt in" en men zingt :

Oscar, Oscar, je ve felee mandee
Vouvelee vou mariee
Ous katta lee menagee
Sur ce l'asseeptee
Sur son sage
Et vou vou marieree

Ik weet niet hoe ik dat mengsel van frans en ... volapuck zou moeten schrijven. Wie met het frans vertrouwd is zal daarin een uitnodiging tot huwelijk horen, maar ik zou hem toch willen ontmoeten, diegene die dan de ware tekst, zoals hij zou moeten zijn, kan ontcijferen.

Nog een ander : Polichinelle a trois couleurs
Bleu katie kartoes
Bleu, blanc, rouge.

Dat wil zeggen dat Polichinelle drie kleuren heeft, blauw, wit, rood, maar wat die tweede regel mag betekenen, dat mag Joost weten! .....

Er waren nog veel andere van die liedjes, die wat duidelijker waren

zoals : Petit prince, ce n'est pas toi que j'aime
Mon petit coeur n'est pas fait pour toi
Mais il est fait pour celui que j'aime
Et son nom s'inscrit comme ça.
A, B, C, D, E, enz.

ofwel : J'ai reçu un baiser
d'un jeune homme bien aimé
qui s'appèle
A, B, C, D, E, enz.

en dan moest men opspringen tot een letter (eerste letter van een voornaam van een uitverkorene).

Nog een liedje bij het balspel (bal tegen de muur kaatsen) :

à l'ordinaire
sans bouger
sans rire
sans parler
sur un pied
sur l'autre pied
dans une main
dans l'autre main
devant
derrière
devant derrière
en haut
en bas
en haut en bas
la révérence
le salut
le tourné (éénmaal draaien)
le grand tourné (tweemaal draaien)

Hier volgen twee koorddansliedjes :

Le pétrol est dangereux, dangereux, dangereux
(bis)

Crème de glace à la vanille à 10 centimes, à
10 centimes (bis)

Maar waarom, vraagt ge, zongen de kinderen franse liedjes, daar verstonden ze toch niets van? ..... Dat is inderdaad zó. Ze verstonden er niets van maar ..... dat zegden ze niet en ze deden alsof ze het wel begrepen en daar lag het hem juist; uitpakken met iets dat de voorbijganger niet begreep! ..... "Zij" tenminste kenden frans! ..... Maar ..... is het onder dat opzicht en onder onze aankomende bakvisjes zo zeer veranderd, meent ge? ..... Daar had de school heel wat schuld aan; de zuster of de schooljuffer (mamzel) wisten het wel dat moeder er heel fier over was als 't kleintje een "frans fabelke" kon opzeggen en ..... met manieren.

Ook het kaatsen met de bal ging op de maat van een liedje en het is wonderlijk hoe taai van leven die dingen toch kunnen zijn. Nog altijd zingen onze kinderen het deuntje van : "Simple, sans rire, sans parler, sans bouger, d'une main, de l'autre main, sur un pied, sur l'autre pied," enz. De kinderen begrepen geen sikkepit van al wat ze zongen.

De meisjes hadden ook rijdansen en eigenaardig is het wel wanneer bij deze een liedje te pas kwam, dat meestal in het Vlaams klonk. Waren die spelen misschien oude overervingen uit de tijd waarop het frans hier nog niet als een teken van grotere beschaving gold? Zo bij het bekende spel : "Neusdoek achter 't gat" ging het van :

Wie zit er in mijnen hof? ..... Adam,
En wie nog? ..... Eva
Al die hem ommekeert
'n heeft hem niet
'n heeft hem niet
Al die hem ommekeert
'n heeft hem niet.

en een ander mooi rijdansspel, met alternatief naar elkander komen en weder achteruit gaan :

Mijn schoon kasteel van tiere, liere, liere
Mijn schoon kasteel van tiere, liere, la, hoepsasa
't Mijn es schuunder van tiere, liere, liere
't Mijn es schuunder van tiere, liere, la, hoepsasa
'k Zal 't doen kuisen van tiere, liere, liere
'k Zal 't doen kuisen van tiere, liere, la hoepsasa
Van wie zult ge da doen kuisen van tiere, liere, enz.
't Zal van ..... zijn,
Wa zult ge'r voor geven?
'n Schuun zijden klierd
Doarveure keunt ge't nie krijgen

'n Paar oude schoontjes ..... en als slot
Pak ze maar mee van tiere, liere, liere
Pak ze maar mee van tiere, liere, la, hoepsasa.

Dan had men nog het gekende rondedansje :

Mol, mol, waar zitte
De mol zit in zijn hol (nederhurken)
Wijveken hedde gien struut van doen
Bij ninok zei de mol (nederhurken)
En da wielken begost te draaien (vlug rond lopen)
Ju, ju, ju, ju, ju.

En wie herinnert zich niet meer het balspel :

Bal in de lucht, een potje mee bucht,
een potje mee water
Ik wasse mijn handjes al in de fontein,
Ik droog ze af, ik stel ze al in de zij,
Ik kniel er bij neer, ik draai er bij rond,
Ik stel ze op de rug,
Ik ga bij mijn zusje en geef haar een kusje.

En het stappen in de ronde :

Sa poater gij moet kiezen (bis)
en kiezen moede gij girre doen
assasieder en assasa (bis)
En zet u op u knietses
en geef ze nog e totse
en kiezen moede gij girre doen
assasieder en assasa (bis)

en als men dan iemand uitgekozen had zong men dan in koor, naarge-
lang de persoon die men uitgekozen had :

O, wa neuze, O, wa neuze, O wa neuze es mij da (bis)

en "neuze" werd dan vervangen door "lange", "kleine", "dikke",
"dunne", naargelang.

Een ander balspel dat zowel door jongens als meisjes werd gespeeld
en waarbij een jongen of meisje de bal achter zich wierp, die werd
opgevangen door een van de groep, die de bal achter zijn rug ver-
borg. De werper draaide zich dan om en moest raden wie de bal achter
zijn rug had. En dat gebeurde onder het zingen van :

Un, deux, trois, qui è la balle,
qui è la balle, qui è la balle,
Un, deux, trois, qui è la balle, qui è la balle.

Een ander liedje en spel was :

A.B.C. De katte goa mee
den hond blijft thuis
piep zei de muis
en ze scheet in huis.

Bij het volgende rondespel zat een meisje in het midden. Zij beeldde Maria uit en zat te wenen. De meisjes rondom haar zongen dan van :

Maria, waarom weent gij zo, weent gij zo,
weent gij zo (bis)

en Maria antwoordde :

Omdat ik weet dat ik sterven moet,
sterven moet, sterven moet (bis)

en terug de meisjes :

Maria mag niet sterven, niet sterven,
niet sterven (bis)

Hier volgen nu nog een serie koorddansliedjes :

Ma mère, ma mère, ma mère est là
elle a, elle a un paquet de chocola
et un et deux et trois.

Twee emmerkens water halen
Twee emmerkens pompen
De meisjes op hun klompen
Meisjes op hun houten been.
Glijdt maar door de poorte heen.
Enne rijs, rijs, rijs en de koning
van Parijs, vande een, twee, drie (2 maal)

Paraplu, parasol,
één voor de regen,
één voor de zon,
Pardon (en dan neerhurken)

Ik heb gediend bij een rijke dame
Ik heb gediend bij een jonge heer
En hij vroeg mij om te trouwen
En ik zei van ja, mijnheer.

Ik heb een ring gevonden,
een ring van diamant.
Ik heb hem aan mijn hand gebonden,
een ring van diamant.
Ha, ha, ha, dat is plezant
een ring van diamant (2 maal)

Buiten die spelen hadden onze meisjes dan nog hun marbollen en hun knikkers; hun grote en kleine bal en hun pikkelbenen.
En de jongens, die waren de meester van de straat en ontelbaar waren hun spelen. Hoepelen, toppen (gewone en ijstop of tol), marbelen, plakleren hadden hun seizoenen, evenals de meikevers en de vliegers, maar schoenlappers (vlinders), stekelbaarsjes en puiten waren er ook nog, evenals de vogelnesten en de wespenholen.

En dan hun balpijpen! (zie voetnota). Het krukkenlopen, - tiene - overluopen - barre - spreeuwe - neusdoek achter 't gat - bal in de mutse - pird op stal - schreefken schieten - kalle stekken - engelus duik over d'hage . En niet te vergeten het voetbalspel op het kerkplein of op straat. Met het huidige verkeer is dit natuurlijk niet meer mogelijk. Dat alles was spel voor de jongens. Dat was een zalige tijd!! .....

Waarom moest de gemeenteraad zich daar mee moeien? Wat misdeden we om zo'n groot verbod over ons te trekken? Op 21 maart 1889 vaardigde het gemcentebestuur van Gentbrugge het volgende wraakroepende besluit uit :

" Artikel 9-3 : het is verboden in de straten of publieke plaatsen
" welkdanig spel te spelen van aard de paarden te verschrikken, de
" voetgangers te hinderen en de eigendommen te beschadigen, zoals
" balspelen, kaatsspelen, kolfspelen, het zogenaamd englusspel, enz.

Is het mogelijk dat die heren zo iets konden uitvaardigen zonder blozen? Waren ze vergeten dat ze zelf eens jongen waren? Of wilden ze zich wreken, uit jaloersheid, omdat ze het niet meer waren? Wij weten het niet en zij kunnen het ons niet meer zeggen. Het verbod was er en wat kan een kleine jongen daar aan doen, tenzij ..... er vierkantig zijn broek aan vagen!! ..... Wat we dan ook lang, zeer lang hebben gedaan!! .....

Voetnota : Een bol- of balpijp was een stuk tak van de vlierboom, 25 à 30 cm. lang. Men stampte er het merg uit. Zo kreeg men een holle buis. Het gat was gewoonlijk 8 mm. breed. Dan maakte men de stamper : een stuk hout met een lange nagel in geslagen, waarvan de kop dezelfde diameter had als het gat in de vlierstam.

Nu kouwde men vlas, maakte er een balletje van en stak het in de vlierstam in A. Eenzelfde balletje stak men in B maar eerst blies men lucht in de pijp. Dan met de stamper C duwde men van op de borst met het vlierhout, met de 2 handen vastgehouden, zo hard men kon en de bal A vloog met een harde knal soms wel 20 meter ver door de samengeperste lucht in de balpijp.

Wat de jongens ook altijd graag hebben gedaan was soldaatje spelen
en dan werden er volgende liedjes bij gezongen :

Koperen wielekens
al aan ons hielekens
En een sabel aan de zij
en een streepken al op ons broekje
en zo marcheren wij.

De soldaatjes gaan vertrekken
mee 't geweer al op de nekke
En ze schieten al mee 't kanon
van Napoleon.
Pief, poef, paf, 't kanon ga af.

Hier volgen nu nog enkele rondedans- en koorddansliedjes :

Op mijn hoofd staat er een bobijntje
en daar op een hanepLuim.
Pluim, pluim, pluim.
Een hanepLuim.
Hier is mijn vinger
en daar is mijn duim.

Boaske van twie cens
slijpte gij gien schoarke
Boaske van twie cens
slijpte gij gien mes
En da wieleke begost te droaie
Ju, ju, ju, ju, ju.

Twie violen en ne konterbas
en ne pispot waar da strcnt in was
(bis)

Uitgebuilde bruidses
twie cens vurte koas
twie cens kollissebruud
Sloa da biestse duud.

Ieste kommunekant
Streu een beetse zand
Streu moar nie te vele
of 'k pak u bij u kele
Streu moar nie te vol
of 'k pak u bij u ol

En dan volgt hier, alhoewel het niet in verband stond met een spel,
het Sinterklaasliedje :

't Soepke wa moede gij en van Kloas (bis)
een duuze mee saldoatses
een oorlogspird
mee ne lange stirt.

Uiteindelijk volgt hier dan nog een rondedans in het frans, waarbij een meisje in het midden van de ronde stond en het zingen van het lied gedaan zijnde moest ze dan met gesloten ogen iemand uitkiezen.

Mademoiselle ...(naam) ... on parle à vous
et puisque on parle à vous
entrez dans la danse
faites la révérence
dansez, chantez
mademoiselle, qui vous voulez
avec les yeux fermés (2 maal)

Wat we ook niet mogen vergeten zijn de aftelrijmpjes zoals :

Notte petotte
woar zit die notte
hier of doar
ten es gien woar
loat da zoete handje
moar open goan

waarbij iemand achter de rug iets wegstak in een hand en dan de vuisten naar voren stak waarbij men onder het zingen van bovenstaand liedje moest raden in welke hand het voorwerp zat.

En ten slotte hadden wij dan nog :

Ien breekt zijn bien
Twie zet het aanien
Drie es te verre van hier
Vier geeft een tonne mee bier
Vijf sloat zijn wijf
Zesse goa noar de messe
Zeven stoat te beven
Acht stoat op wacht
Negen komt mij tegen
Tien 'k hè den boer zijn gat gezien.

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens.

P.S. : We houden er aan de heer Gaston Sorée en zijn echtgenote Vandekeere Léonie hier in het bijzonder dank te zeggen voor de zéér grote hulp die ze geboden hebben bij het samenstellen van "Kinderspelen".

De Redactie.

Vervolg 13.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Het dorp Gentbrugge. Ontstaan, groei, geschiedenis tot 1795.

Oude gemeenten zoals Gentbrugge kenden in de loop van hun bestaan twee grote tijdvakken : het eerste vanaf hun oorsprong tot de Franse Revolutie (1789-1795). Het tweede van dit jaar tot op onze dagen. Wij zullen die twee tijdperken ieder afzonderlijk behandelen. In de beginne was Gentbrugge geen gemeente in de echte zin van het woord. Een gemeente was immers een groepering van vrije mannen, levend in een bepaalde plaats onder het gezag van een gekozen burgemeester bijgestaan door schepenen, beschikkend over eigen fondsen, steunend op eigen militie en doende rechtspraak binnen de grenzen van hun gebied. Als bewijs van die macht die hun door groten van het land was geschonken hadden ze hun "keuren" op perkament, hun "Belfort", hun "klok" en hun "zegel".

Gentbrugge bezat niets van dat alles. Gentbrugge was geen gemeente. Gentbrugge was een dorp zoals vele andere op de gronden van de Heren van Rode. Over de oorsprong van dat dorp en over de eerste tijden van zijn bestaan is weinig gekend. Dat mag nochtans niemand bevreemden. Wat weet men, denkt ge, over Gent in de jaren 800, zelfs 900? Over de stichting van de St. Baafsabdij en over haar geschiedenis ver voor die tijden zijn we voldoende ingelicht, maar de St. Baafsabdij en de St. Baafsstede zijn Gent niet.

We weten dat de Romeinen hier ter plaatse en in de omgeving lang verbleven. De vele opgedolven herinneringen bewijzen genoeg; doch het feit dat, van de eeuwen die volgden niets tot ons is gekomen, staat wel het vermoeden dat de bevolking in onze streek niet zeer dicht was. De Romeinen leefden in groepen bijeen rond een strategisch punt. De mensen van het land die hun kost moesten verdienen op het water of op het land moesten onvermijdelijk verder van elkander gaan wonen. Langs de Schelde, in de moerassen moeten we ze niet gaan zoeken; in de dichte bossen evenmin en waarom zouden ze op de dorre heide en de kale Keiberg hun hutje gebouwd hebben?

Zou de schrale grond aan de huidige Keizerpoort en verder op naar het Zand toe meer aantrok gehad hebben? We kunnen het moeilijk geloven. Hebben daar ooit mensen gewoond, dan zal dat geweest zijn langsheen de oude Heirbaan naar Aalst en langsheen de straat (onze huidige Kerkstraat) die naar de kerk leidde. Dan wellicht nog enkele huisjes in de nabijheid van de kapel en hier en daar een hoeve.

Veel zal dat evenwel niet geweest zijn.

Toen de Graven van Vlaanderen aan de Heren van Rode het leen van Gentbrugge afstonden deden zij dat uitdrukkelijk "met alles wat er op leefde en wat er zich later metterwoon zou komen vestigen".

Waren ze in feite geen slaven van de Heer, ze waren hem toch schatplichtig; het zij ze voor hem zekere tijden van het jaar moesten werken, het zij ze hem tienden moesten betalen, het zij ze hem huurgeld schuldig waren of cijnzen voor de grond die ze bewerkten of de hoeve die ze bewoonden. Wel zal er hier of daar een vrije boer tussen geweest zijn, maar zekerheid hebben we daarover niet en .... daar schijnt ook niets over te vinden te zijn.

Het eerste feit dat door de geschiedenis is aangetekend is de overdracht van de altaarrechten op de kapel van Gentbrugge aan de abdij van St. Baafs in 1165. (In het hoofdstuk over de kerk van Gentbrugge zeggen we daar meer over). Daar bestond dus in de 12e eeuw reeds een kapel te Gentbrugge; daar woonden dus mensen. Daar bestond een dorp. Hoe stond het te dien tijde met Gent?

We weten reeds dat rond de abdijen van St. Baafs en St. Pieters zich dorpen hadden ontwikkeld. Op de linkeroever van de Leie stond een Grafelijk Kasteel waarrond zich een derde dorp had gevormd en volgens de akte van 8 juli 941 waarbij Arnold de Groote de hervorming der St. Pietersabdij bevestigt, bestond daar nog een vierde dorp : de Poort van Gent tussen de Leie en Schelde (Reep). Het was die Poort die de latere machtige Stad Gent zou worden en die de 3 eerste dorpen zou opslorpen.

De St. Janskapel, die later de krypte der St. Baafskerk zou worden, was gebouwd (15 april 942). Loodsen en magazijnen stonden langs de Leie, bijzonder op de Koorn- en Graslei. De Koornmarkt was zich aan het vormen. Weldra zou ook de Vrijdagmarkt ontstaan. Kruisgewijze over de oude baan die, over de Zandberg, de abdijen van St. Baafs en St. Pieters met elkaar verbonden, werd een nieuwe weg aangelegd : de Hoogpoort, die de losplaats aan de Schelde (den Wydenaerd) zou verbinden met die van de Leie. Maar Gent lag op de grens zelf tussen Lotharingen(Duitsland) en Vlaanderen (Frankrijk) en zo

werd ze aanzien als een bedreiging voor de ene, een strategisch punt voor de andere, met als gevolg een alijdurende bedreiging en een moeilijke ravitaillering.

Boudewijn V, Graaf van Vlaanderen, overrompelde het Graafschap Aalst (1035-1056) en verlegde aldus de grens met al de daaraan verbonden gevaren ver van de stad af. Nu kon Gent zich veel gemakkelijker uit het rijke en vruchtbare Land van Aalst bevoorraden. In 1053 werd de eerste versterking aangelegd. Niet dat overal muren werden opgetrokken maar aan de meest kwetsbare plaatsen werden poorten opgericht : de Braempoort of Brabantpoort aan de Huidevettershoek, toegang gevend tot Overschelde en de Muinkmeersen; de Ketelpoort of Waelpoort op de weg naar St. Pieters; de Torenpoort bij de Poel (naar Drongen) en de Steendampoort achter St. Jacobs op de Ottogracht. De bevolking nam zienderogen toe en in 1037 begon men aan de kerk van St. Jan Baptist (nu St. Baafs); rond 1050 aan St. Niklaaskerk op de Korenmarkt. In 1063 herstelde men de reeds lang bestaande St. Pharaïlkerk op het erf van de Kastelijken van Gent en in 1093 werd St. Jacobs gebouwd. St. Michiels deed reeds dienst als hulpkerk van Sint Martinus te Akkergem.

Gent dacht er aan zijn grensgebied uit te breiden. Tussen 1163 en 1169 werd Poortakker aangekocht en onmiddellijk omrings met water van de Houtlei. In 1180 werd het Gravensteen heropgebouwd.

Gent stond er dus heel wat anders voor dan Gentbrugge, rond de tijd waarop hier de St. Baafsabdij het behuur en de bediening van onze kapel overnam. De reden daarvoor is niet ver te zoeken; vergelijk maar eens de ligging van de beide gemeenten met elkaar. Maar toch moeten we doen opmerken dat als Gent zich uitbreidde, dat minst van al in de richting van Gentbrugge was : de stad kwam hier niet verder dan de Reep; de Braempoort. Mag daaruit niet worden opgemaakt dat beide dorpen met elkander weinig betrekkingen hadden? Wel zullen onze mensen regelmatig met Baafmis, de foor te Gent hebben bezocht, maar daarbuiten zullen ze zich niet te veel om de stad hebben bekommerd. Maar Gent groeide sterk aan en de tijd kwam dat de beste woonplaatsen in de stad zelf bezet, de poorters stilaan woongelegenheden buiten de muren moesten zoeken. Het spreekt vanzelf dat ze zich dan toch zo dicht mogelijk bij de stad zullen hebben gevestigd. In Overschelde kon dat niet, de grond was daar te moerassig, maar op het Hooie kon dat wel. Daar ontstond dan ook weldra een bloeiend dorp, dat zich van aan de Schepenvijver tot aan de Vijfwindgaten uitstrekte. Daar stond het klein St. Catharinakerkje en daar kwam dan ook het

~~Klein Begijnhof~~ van Onze Lieve Vrouw ter Hooïë. Gent wou die strook en in 1254 werd die wens ingewilligd :

" Wij, Margaretha, Gravin van Vlaanderen en ik, Guido, haar zoon,
" Graaf van Vlaanderen, laten elkeen weten dat wij hebben toegestaan
" en nog toestaan dat onze geachte Schepenen van Gent al de gronden
" bij die stad gelegen over de brug geheten Brabantbrug, evenals
" al de personen die daar wonen, zover als de bijzondere gemeente,
" die daar ontstaan was zich uitstreckte, zodat de schepenen op ge-
" zegd gebied wonende dezelfde rechten zullen hebben als deze die
" in de stad verblijven, bij dien verstande evenwel dat wij dit al-
" les toestaande aan onze voornoemde schepenen bij deze charter,
" toch voor ons en voor onze opvolgers in het Graafschap Vlaanderen
" voorbehouden al de rechten welke de Graven van Vlaanderen op ge-
" zegd gebied en op deszelfs bewoners plachten te hebben. Wij wil-
" len ook dat de lieden op dat gebied wonende, dezelfde wetten en
" vrijheden hebben als de burgers van Gent. Ten getuigenis van het-
" welk wij aan deze brief gericht aan onze geliefde schepenen van
" Gent onze zegel hebben gehecht. Ten jare O.H. MCCLIV op de dag
" der HH. Apostelen Petrus en Paulus. (De Potter-Gent. Diericx-
" Mémoires).

Zelfs zonder dat de grens in het zuiden bepaald werd aangegeven :

"zover de gemeente die zich daar heeft gevormd zich uitstrekt".

De stad zou daaruit wel de nodige besluiten en ..... voordelen ha-
len. Voor het ogenblik bleek dat voldoende. Langs andere zijden
drongen zich vraagstukken op die dienden opgelost; allerwegen druk-
te het keurslijf der oude vestingen. De reeks der aanhechtingen en
inlijvingen die in 1165 en 1213 waren begonnen met de wijken van
St. Michiels, van het Nieuwpoortje en de Waterwijk, ging in 1269
verder met Overreke (Slijpstraat tot H. Kerst), de wijk aan de
Brugse Poort, Rooigem en Wondelgem; in 1274 met de Oudburg; in 1299
met Akkergem, de Briel, de Muide en Marialand (Hoogstraat en Cou-
pure). Gent was er niet zo haastig bij zijn eigen grenzen in het
Zuiden definitief vast te leggen en het zou eerst 1378 en 1384 wor-
den en de toestand moest dreigen eer de eerste verdedigingsgracht
zou worden gegraven, die de Opperschelde aan Ter Plaeten met de
Neerschelde zou verbinden. Maar dan was ook de gemeenschappelijke
grens van Gent met Gentbrugge tot stand gebracht. Toch scheen dat
slechts een voorlopige, een tijdelijke regeling want het was maar
in 1528, dus bijna 2 eeuwen later, dat het memorieboek van Gent
vermeldt : "In dit jaar was de Keyzer-Poorte vulmaect". Was al die
tijd te Gent de gedachte gekoesterd geweest langs die kant zo moge-
lijk nog verder door te dringen?

Intusschen was Gentbrugge om zo te zeggen blijven stilstaan. Wel
hadden de Rijke Claren hun klooster, met toestemming der ganse be-
volking, in de Gulden Meers gebouwd (zie daarvoor het hoofdstuk
over de Rijke Claren) doch niets schijnt de bewoners verontrust of

bevoordeligd te hebben. Het leven ging daar schijnbaar zijn doorgewone gang van alle dagen. Het is bijna zeker dat de mensen zich daar meest met de landbouw bezig hielden en met de veeteelt die daarbij hoorde; maar des winters, als alle landwerk rusten moest, kropen de mannen op hun getouwen en weefden het garen dat door de vrouwen en meisjes gesponnen werd.

In de stad hadden al de nijverheden, bijzonder die welke op de verkoop in de vreemde gericht waren een grote uitbreiding gekregen : er waren handen te kort, vooral in de lakennijverheid.

Vele van onze mensen stellen zich de toestand der wevers en volders uit die tijden gans verkeerd voor. Zij hebben uit hun schooljaren onthouden dat, in de middeleeuwen de werklieden verenigd waren in gilden en ambachten : elk in zijn eigen vak of ambacht en dat die gilden en ambachten zeer machtig waren en dikwijls de gemeentebesturen hun wil opdrongen. Dat was waar voor de meeste gilden en ambachten, dat was nochtans niet heel en al waar voor de wevers en de volders. Neringen en ambachten zijn in onze gedachten onafscheidbaar verbonden aan Dekens, Gezellen en Knapen of leerjongens en we staan verwonderd over hun zeer strenge organisatie. Smeden, timmerlieden, koperslagers, leerbewerkers, metsers, vleeshouwers, loodgieters, vishandelaars, kaarsgieters en zo meer waren "baas" in hun neringen en daardoor ook in hun stiel. Zij regelden oppermachtig én het leerlingenwezen én het patroonswezen; zij stelden werkuren en lonen vast; zij controleerden geleverd werk en oordeelden inbreuken op hun eigen reglementen en wetten. Zij "hadden het werk in handen" en hingen van niemand af. Zij waren werkgevers en werknemers terzelfdertijd. Zij waren hun eigen "baas" of wisten dat zij het eens zouden worden. De wevers en de volders daarentegen waren en bleven afhankelijk van de wol- en lakenkoopmans en nooit zouden zij er kunnen op rekenen eens voor eigen rekening op de markt te komen. Rijke kooplieden, in "Coomansgilden" verenigd, kochten in Engeland massa's wol en ..... wie werken wou kon bij hen wol krijgen. De verdienste zou door de Cooman worden bepaald. Dat waren de voorlopers van de huidige "entreprisewerkers". Ging de arbeid goed t.t.z. kreeg de Cooman zijn lakens goed verkocht, de wever kon zijn loon verdienen. Als de koper echter uitbleef was er geen werk te krijgen. En de nering die voor de andere stielen de voortbrengst regelde naar de noodwendigheden van de markt kon hier niets aan veranderen. Zij waren "werknemers" heel en al afhankelijk van de Coomans, de "bazen". Het zal wel niemand verwonderen als we zeggen

dat de Coomans uit die toestand hun voordeel wisten te halen en, als de verkoop goed ging, ze graag de werklustige boeren, des winters aan het werk zetten. Het spreekt vanzelf dat daar moeilijkheden moesten uit voortspruiten, moeilijkheden die noch voor de wever, noch voor de Cooman voordelig waren. Een akkoord werd bereikt zodat niemand nog zou mogen weven als hij geen Gentse Poorter was. Zolang de wevers in Gent zelf woonden bracht dat geen bezwaar met zich, moeilijker was het als de wever "buiten" woonde. Na tal van moeilijkheden werd de zaak beklonken ; wie wilde wol weven voor Gent, moest Poorter van Gent zijn binnen een straal van 3 mijl (1 mijl was ongeveer 3870 meter) rond de stad wonen. Er waren andere steden in Vlaanderen waar hetzelfde besluit werd getroffen : "de steden van wette", zoals men ze noemde en waaronder Brugge en Ieper de grootste waren naast Gent en het was op aanvraag dier drie steden dat in 1342 Graaf Lodewijk van Nevers de in vergetelheid geraakte verordening weer herinnerde. Lang zou het niet duren of de wevers zouden hierin navolgers vinden in de volders en de mulders.

Zo zagen veel mensen van Gentbrugge hun belangen met die van de Gentse wevers versmelten. In een kohier van de prijzen van het Huisgeld 1557-1794 in het stadsarchief, in een bundel betrekking hebbend op Ledeberg, steekt volgende nota :

" Sedert 't jaer 1540 alle insetenen rontom de stad binnen de Vreyt-
" gracht woonachtig ghereputeerd wierden als poorters ende also be-
" trocken wierden voor Schene van de Keure sonder oppositie soo wel
" op Ghendbrugge, Lede (bedoeld wordt hier Lede van de berg, dus
" Ledeberg-nota van de schrijver), St. Pieters, Aelst, Ayghem, Koy-
" ghem, Meulestede als op St. Pieters binnen de muren. 14 Oct. 1568
" (zie ons hoofdsfuk over de Rietgracht).

Daar velen het winstgevend getouw verkozen in plaats van de zware en onzekere boerenstiel, hing gans de toekomst van vele gezinnen af van de goede of slechte gang van de lakennijverheid (weverij). Zo is het duidelijk dat, toen de oorlog tussen Frankrijk en Engeland uitbrak en dit laatste land de uitvoer zijner wol naar Vlaanderen verbood de ellende en de armoede ook in de Gentbrugse gezinnen haar intrek nam. Somber waren de dagen tot in 1338 Jacob van Artevelde kwam!

Wordt vervolgd.

GENTBRUGGE TIJDENS CHOLERA EN TYPHUS

1845 - 1866.

1845-48 was een van de rampzaligste en droevigste perioden in de geschiedenis van Gentbrugge. De oogst was geheel mislukt en vernietigd; het vee bijna totaal uitgestorven door de schrikkelijkste plagen. De aardappelen, het zo nodige voedsel voor mensen en dieren, stonden op het veld te rotten en werden geheel zwart. De mensen werden door cholera en typhus als weggemaaid in de parochie. De nood was groot en door gemeente en regering moesten doeltreffende maatregelen getroffen worden om de mensen niet van honger te laten omkomen. In 1847 kende Gent meer doodkisten dan wiegen; de typhuskoorts had haar hoogste peil aan slachtoffers bereikt in dit jaar. In 1861 ontstond dan nog als bijkomende ramp een nieuwe crisis in de katoennijverheid. De inwoners van Gentbrugge langs de Sas- en Kerkstraat en rond de Keizerpoort, waren de meest getroffen, daar bijna iedereen werkzaam was in de katoenfabrieken te Gent.

In deze wijk van Gentbrugge leefden onze mensen meer met de stad Gent mede; 't waren bijna allen wevers en spinners die daar hun brood moesten verdienen. Ze leefden in kleine, ongezonde huisjes, in tegenstelling met het dorp (Center) waar de mensen leefden van landbouw en bloemenkwekerijen. Hoevelen er dit jaar gestorven zijn van honger en ellende zal de geschiedenis nooit kunnen achterhalen. In 1866 kwam voor de tweede maal de cholera en typhus, alsook nog de pokkenepidemie opduiken, nu vooral te Ledeberg en te Gentbrugge en nu ook in gans de stad Gent.

Velen van onze voorouders hebben dit alles medebeleefd. Mijn vader zelf was geboren in 1854 en was dus 7 jaar oud als deze ziekte zoveel slachtoffers maakte. Hij vertelde ons dat hij als kind door de vensterramen ging kijken en in vele huizen de lijken op de grond zag liggen, in een wit beddelaken gewikkeld. 's Morgens stonden de mensen nog gezond op en 's namiddags reeds met een driewielkar naar het kerkhof gebracht zonder lijkist. De meeste slachtoffers trof men in het begin aan te Ledeberg, aan de Danneelskapel (kapel op de hoek van de Hundelgemse- en de Rodesteenweg, aan de Botermarkt). Deze ziekten woekerden vooral in de kleine, ongezonde steegjes, zoals de Binnenweg, Lachaert- en Toverheksstraatje. Bij ons op het Center was vooral de Lieve-Vrouwehoek in de Kouterstraat getroffen. De mensen waren daar bijna totaal uitgestorven. Hier werden de lij-

ken zonder kist, alleen in een wit laken gchuld, op een kruiwagen naar het kerkhof gevoerd; de pastoor voorop al biddende.

De jongelingen Désiré en Jozef Hellebuyck uit de bloenisterij in de Kouterstraat waren de moedige mannen, die seffens bereid waren dit akelig werk van de teraardebestelling uit te voeren.

Gentbrugge heeft in de loop der eeuwen bittere dagen geteld. Hoeveel mensen hebben we in onze kinderjaren niet gekend met verminkte gezichten veroorzaakt door de pokken en hoevelen zijn daar vroeger niet aan gestorven. Na zovele slachtoffers gemaakt te hebben hadden de mensen geleerd de verschrikkelijke kwaal zelf te genezen. Met een stopnaald gebrand in een kaarsvlam entte de ene mens de andere in op de arm met pokken van een koe aïgenomen. Verder werd deze ziekte stilaan bestreden door massale inentingën.

Gerard Waeytens.

OUD KERKGEBRUIK.

Men weet dat in sommige Heerlijkheden het gebruik bestond dat, wanneer de leenheren naar de mis kwamen, de pastoor hun vóór al de andere parochianen wijwater aanbod. Dit gebruik bestond onder andere in het land van Rode, en werd door de Heer op zulke hoge prijs gesteld, dat deze laatste, ten jare 1769 zijn baljuw naar Landskouter zond om er de pastoor, die misschien van deze gewoonte geen kennis, althans het huldebewijs eens verzuimd had, aan te manen, het aloude gebruik te handhaven, wilde hij zich geen moeilijkheden berokkenen. (Uit het Kerkarchief van Landskouter. Boek Potter en Broeckaert, deel Landskouter - 5° deel 1867).

DE WIJK HUKELGEM.

Gelegen langs de ringspoorweg Gent-Dampoort, Kerkstraat en Schelde, op kadastraal plan van 1840 vermeld B. 8 bis, 9, 10 en 11, waar in de middeleeuwen het klooster der Rijke Claren gelegen was, was rond 1800 eigendom geworden van Aelbroeck. Op 17 januari 1871 werden de percelen II d en II e, aangekocht door Pernot voor het inrichten van een nagelfabriek, de later genaamde Clauteries des Flandres.

Percelen 8b, 9 en 10 werden aangekocht door Gustaaf Van Oostende.

Naast de spoorweg lag daar reeds vroeger een herberg genaamd : "Cafe De Valk", later "Cafe l'Aigle" en was bewoond door Johan Baptist Van Oostende, echtgenoot van Sofie De Jaegher.

Perceel 9 gelegen tot bij de Schelde bestond uit een grote hofstede van De Jaeger met stallen en grote schuur. Van deze hoeve die mede verkocht was aan Gust Van Oostende werden de stallingen en schuur verbouwd en werden op deze plaats 26 huizekens gebouwd in een hoek van 90 graden. Bijna al deze huizekens werden bewoond door werklieden die er in de nabijgelegen "Puntfabriek" kwamen werken, die zo juist was uitgebreid. Deze huizekens werden gemetst door de metsersbaas De Moerloose. Ieder had vóór zijn huizeken een grote groentenhof. Ondertussen was de herberg "De Valk" omgevormd in een groot, schoon herenhuis met daarachter tot aan Hukelgem een grote bloemisterij met een 15tal grote serren. Dit werd de welbekende bloemisterij van Gustave Van Oostende, bekend voor zijn Palmiers, Araucaria, Aspidistra en Lauriers.

De weg naar Hukelgem liep tussen de spoorweg en het huis van Van Oostende met de serren. De huizekens in Hukelgem werden gebouwd op de oude boerderij in het jaar 1880. Zij werden afgebroken in 1912, alsmede de bloemisterij en verkocht aan de Puntfabriek in 1913.

De er naast liggende fabriek (blinkfabriek) van Napoleon Rinskopf, vroeger kaarsenfabriek, met de er naast liggende twee herenhuisen, werden ook afgebroken en aangekocht door de Puntfabriek. In dit jaar werd ook de bloemisterij De Coene, rechtover de Vredestraat afgebroken en ook deze gronden werden aangekocht door de Puntfabriek.

Gerard Waeytens.

DE PUNTFABRIEK.

100 jaar metaalindustrie te Gentbrugge (van 1839 tot 1939).

De metaalindustrie waarvan de grootste vertegenwoordigster te Gentbrugge de "Clouterie et Tréfilerie des Flandres" is; in de volksmond "de Puntfabriek", had een zeer bescheiden begin. Het was in 1839 dat, te Gent, de heer Adolf Pernot; knoppenfabrikant, het vervaardigen van nagels begon. Hij had daarvoor één enkele machine aangekocht. In 1842, kwam de heer Charles Louis Carels, smedersbaas, zijn hulp aanbieden en A. Pernot kocht 5 nagelmachines bij. De zaken gingen goed en in 1848 was het aantal aan het werk gezette mannen tot elf gestegen. In de Tentoonstelling der Vlaanderen won de firma haar eerste bronzen medaille. In 1851 werden vier machines aangekocht tot het maken van klinknagels. Een nieuwe stoommachine van 25 HP leverde de nodige drijfkracht. De grondstof nodig tot het vervaardigen van nagels en klinknagels, de getrokken draad, kwam van Luik en uit Engeland. Het duurde niet lang of het bedrijf breidde zich uit en in 1860 kocht de heer Pernot bobijnen om zelf draad te trekken en kon aldus zelf zijn harde en gegloeide draad vervaardigen. Aangespoord door de steeds groeiende bijval besloot de fabrikant zich beter in te richten en hij bouwde zijn fabriek te Gentbrugge in de Kerkstraat in een vrij gekomen kaarsenfabriek toebehorende aan de heer Decorte van Gent (1868). De fabriek bevatte nu benevens een stoommachine van 110 HP, 14 bobijnen om draad te trekken, 15 nagelmachines, 4 klinknagelmachines, 3 gloeiovens en een draadtrekkerij. De jaarlijkse opbrengst was nu gestegen tot 300 ton en 30 arbeiders vonden er werk. Van dit tijdstip af werden regelmatig jaarlijks foto's genomen van de werkhuizen en van het personeel en ... dat is tot een enige verzameling uitgegroeid. Ze is nog heden te zien in het lokaal van het Heemkindig Genootschap Land van Rode te Gentbrugge.

Langzaam en zeker groeide de instelling al maakte ze van 1873 tot 1876 een zware crisisperiode door. In 1891 stierf de verdienstelijke stichter Pernot en het volgende jaar werd de onderneming omgevormd tot de N.V. "Clouterie et Tréfilerie des Flandres" bestuurd door de heren Georges Carels, L. Tertzweil, J.J. Dierman, H. Diory en E. Van Ceulebroeck.

Nu werd bijna heel de fabriek afgebroken en volgens een meer rationeel plan herbouwd. Vele gronden werden aangekocht van de heer

op de aangekochte gronden gebouwd, talrijke machines, voor die tijd zéér modern, werden aangekocht en de vennootschap, onder de krachtige leiding van de heer Tertzweil, nam weldra grote uitbreiding. Op dat ogenblik verschafte de fabriek werk aan 75 werklieden en bracht jaarlijks 1200 ton voort. De inrichting breidde zich meer en meer uit; weldra begon men fijndraad te vervaardigen. Boog- en gloeilampen werden geplaatst, alsook nieuwe ketels en een nieuwe stoommachine. In 1904 kwam de heer J. Delori de heer Tertzweil ter zijde staan. In de daarop volgende jaren kende de fabriek een aanzienlijke uitbreiding. Men ondernam de vervaardiging van bandstaal en een boutenfabriek werd opgericht. In 1907 sloot de fabriek zich aan bij deze van OTLET van Fontaine-l'Evêque, die schoenspijkers vervaardigde.

Twee jaar nadien werden, de eerste in Gent, twee stoomturbines van 1400 HP in bedrijf genomen en Babcock-ketels geplaatst. Nieuwe gronden werden aangekocht tot aan de Schelde enerzijds, tot aan de spoorweg anderzijds. De wijk Hukelgem en de bloemisterij van Gustaaf Van Oostende met de blinkfabriek Napoleon Rinskopf maakten plaats voor de uitgebreide fabriek.

Zo kwam de oorlog 1914-18. Het getal werklieden was dan gestegen tot 1000 en de jaarlijkse voortbrengst bedroeg 60.000 ton. Gedurende de bezetting werden de werkhuizen gemilitariseerd (Militaire Drahtfabrik) en franse en russische krijgsgevangenen werden er te werk gesteld onder Duitse leiding; ook de bedienden en meestergasten waren Duitsers. Na de vrede van Brest-Litowsk werden de russische krijgsgevangenen naar hun land teruggestuurd en vervangen door de vroegere Belgische werklieden, die toen werden opgeëist. Dan kwam de wapenstilstand van 11 november, maar slechts op 17 maart 1919 kon de fabriek weer haar poorten openen; met amper 170 werklieden werd het werk weer aangevat. Het duurde evenwel niet lang of de vooroorlogse voortbrengst werd weer bereikt.

In 1920 stierf de heer Leon Tertzweil, na 28 jaar de fabriek te hebben bestuurd en tot een zéér hoge bloei te hebben gebracht. In 1922 sloot de Puntfabriek met de belangrijke Luxemburgse vennootschap ARBED een overeenkomst van gemeenschappelijke belangen, terwijl ondertussen werkinrichtingen werden opgericht of vernieuwd zoals te Bissen (Gt. H. Lux.), te Wondelgem, te Wichelen en te Melle (Usine Guilbert). Tevens werd met het vervaardigen van nieuwe artikelen begonnen, waarbij de waaier van geproduceerde goederen steeds maar groter werd. De Puntfabriek verschafte werk aan ongeveer 1700 werklieden, waarvan 1200 te Gentbrugge. Alles te zamen is de maat-

schappij in staat meer dan 100.000 ton jaarlijks voort te brengen (1935). Haar produkten worden heel Europa door verkocht en buiten Europa waren de U.S.A., Argentinië, Brazilië, Brits- en Nederlands-Indië de bijzonderste afnemers.

Verdere evolutie van de bedrijven tijdens de periode 1939-1974.

Als de periode na de eerste wereldoorlog problemen kende, dan remde de oorlog van 1940-45 tijdens die hele periode iedere vooruitgang of ontwikkeling af. De naoorlogse tijd was dan ook slechts een hernemen van de produktie en voortzetting naar het vroegere patroon.

Natuurlijk kon het onmogelijk daarbij blijven. De eerste inspanningen waren er op gericht de sindsdien opgedane nieuwe technologische kennis ten spoedigste in de praktijk om te zetten en renderend te maken voor de onderneming. De investeringen hadden tot doel de installaties aan te passen of te vernieuwen. Het programma werd tevens aangepast waarbij de aanvulling nagestreefd werd in de zin van een intensievere fabricage van produkten voor een technische aanwending. Arbed zag tijdig in dat een capaciteitsvergroting een noodzakelijkheid was om stand te kunnen houden. Het beginsel van de belangengemeenschappen, dat zijn doeltreffendheid bewezen had, werd in de praktijk verder doorgevoerd.

Een eerste stap in die richting was de ontbinding van de N.V. Clouterie et Tréfilerie des Flandres en de integratie van het bedrijf als een afdeling van Arbed op 30 december 1953. Nu werd samenwerking op internationale schaal eerst goed mogelijk. Het kwam aldus tot de groepering van de verschillende gelijkaardige bedrijven, die deel uitmaakten van het Arbed-patrimonium onder de naam : ARBED N.V., Arbed-Felten & Guillaume - Verenigde Draadtrekkerijen.

De 2000 ton per jaar produktie van het oorspronkelijk bedrijf groeiden op die wijze uit in de Verenigde Draadtrekkerijen tot een jaar-capaciteit van 700.000 ton gekenmerkt door een complete waaijer produkten. Die groepering van de draadtrekkerijen, die tot het Arbed-compleks behoorden, heeft het Gentse bedrijf uitzonderlijke mogelijkheden geboden. Een van de opvallende voordelen is het wegvallen van de noodzaak, voor een alleenstaand bedrijf, om over de uitgebreide installatie te beschikken, die het produceren van alle draadprodukten onontbeerlijk maakt.

Men stelde zich verder tot doel de overschakeling van het gewone verbruiksartikel naar produkten, die een technische toepassing en know-how vereisten. Daardoor werden specialisatie en de uitbouw van

ekonomisch verantwoorde produktie-eenheden mogelijk gemaakt.

De aansluiting van Gent aan de in de laatste jaren gebouwde Belgische en internationale snelwegen laat toe grote sektoren van onze sterk geïndustrialiseerde nabuurlanden in het programma te betrekken en als een natuurlijk hinterland te beschouwen.

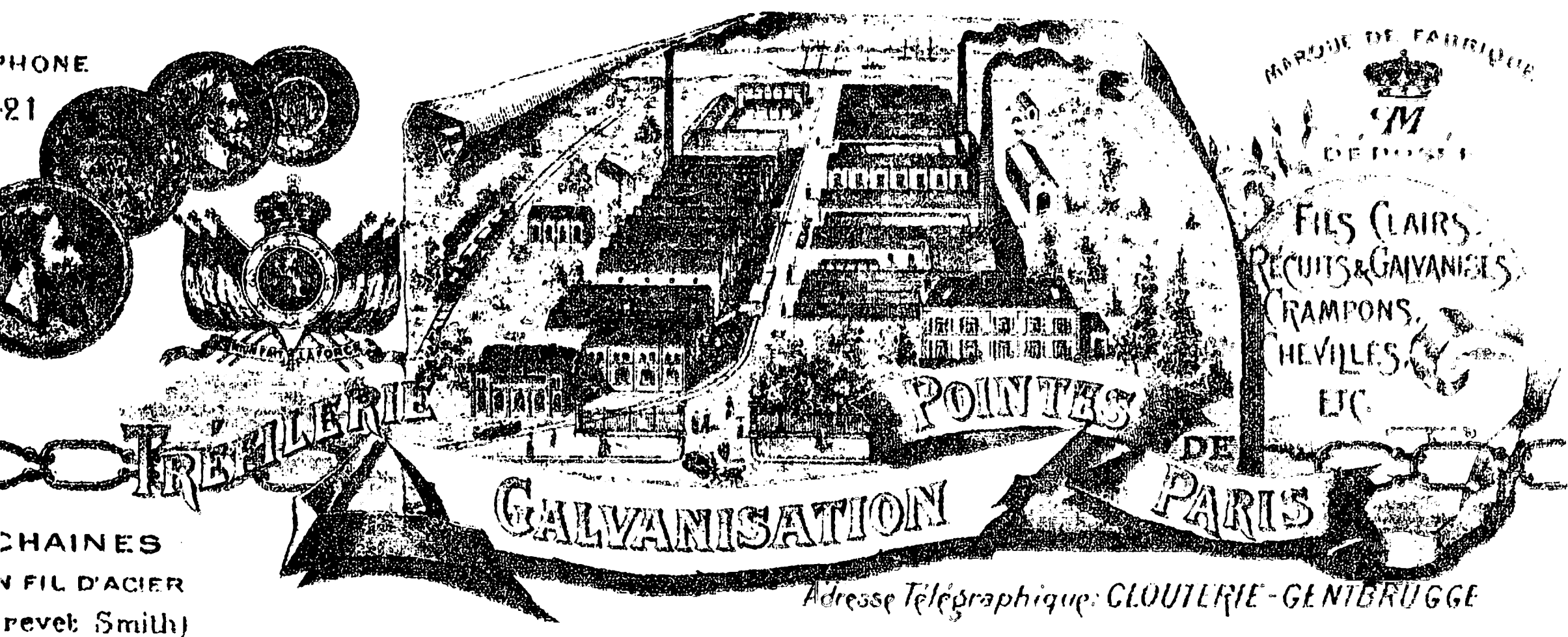
De industriële ontwikkeling in de Gentse omgeving biedt alle mogelijkheden voor intense samenwerking, waardoor nieuwe afzet ontstaat. In die zin speelt het bedrijf een belangrijke ekonomische rol in deze streek.

Gerard Waeytens.

Décembre

1902.

DIPLOME D'HONNEUR ET MÉDAILLES A DIVERSES EXPOSITIONS

PHONE
21
CHAINES
N FIL D'ACIER
(revet Smith)

Adresse Télégraphique: CLOUTERIE-GENTBRUGGE

SOCIÉTÉ ANONYME

Clouterie & Tréfilerie des Flandres

à GENTBRUGGE (Nord) lèz-GAND

BEELDEN UIT MIJN KINDERJAREN.

We kenden vroeger de warme, hete zomers; maar ook de gure, strenge winters. Toen ik geboren werd "vroor het zes weken aan één stuk" zei moeder. En toch bracht ieder seizoen voor ons vreugde in het leven. De lente stond voor de deur, de koude winterdagen met regen, sneeuw en hagel waren bijna voorbij. De hemel was nu helder blauw, de bomen stonden nog met hun stammen en kruinen zwart afgetekend in hun laatste winterslaap en toch zag men reeds in sommige heesters en langs elskanten een licht geel-groene tint doorstippelen met blinkende botten gereed om uit te barsten ..... Een nieuw leven ontwaakte in mens, dier en plant en na de stille, lange wintermaanden ontsprong ook in ons het lenteleven.

We liepen naar buiten langs de aardewegels, met hun oude wilgetronken, naakt lijk een pasgeschoren lam, wachtend op zon en warmte om hun nieuwe takken open te spreiden en botten te wekken en open te barsten. De lange reken bomen stonden in de kromme dreven gerekt-gebogen naar het zonnelicht, weggeduwd door de gure westenwind.

De karresporen in de veie aarde, die nog nat waren, droogden op langs de wegen. 't Nieuwe leven was in 't verschiet! ..... In ons stuwde het jonge bloed in d' aderen; we vlogen uit lijk de vogels in vlerkenvlucht, naar onze akkers, bosjes, beekjes en wallen.

De koekoek hoorde men in de verte en moeder zei : "'t zal goei weer zijn vandaag". We pletsten met onze blote voeten door beekjes. Het water was nog koud en we voelden de bibber aan ons hart.

Wat de stoutste van de bende dierf, dat deden wij ook, al was ons broeksken gauw gans nat geworden. Onze kaakskens bloosden als rode kerstappels, onze handjes kil en koud van het plonsen in het water. We liepen dan zo snel we konden naar de steenovens, die overal in de omtrek aan het branden waren. De blauwwitte rook steeg langs afgespannen jutezeilen langzaam de hoogte in.

Met de steenbakkers waren we goede maatjes! ..... 's Zomers puier vangen en plonsen in de poelen en 's winters varen met hun brede, lange planken in de overstroomde weiden en nu met onze klompen langs de ladder naar boven op de brandende oven en ach ..... wat deed die warmte ons deugd aan 't herte! .....

Onze kleren, vooral ons broekske, moesten snel drogen, want moeder zou anders reclameren en dat mocht niet. Nadat we goed gedroogd en verwarmd waren liepen we verder in de Bosstreek, naar de grote Bos,

langs de Rietgracht konden we er binnen. Het wegelken aan de waterkant was glaad van de kleiaarde. Na geklauwde te hebben tussen struiken, tronken en doornhagen geraakten we toch verder aan de rand van het bos, maar nu lag vóór ons de stromende beek met haar helder water en haar kanten van groen mos.

"Wie waagt de eerste sprong" ..... riep de langste en de felste van de hoop. Hij sprong zelf als eerste over de beek en ieder op zijn beurt nam de looppas en wipte over de beek en kwam terecht op de groen-bemoste berm in de armen van zijn speelmakkers. We hadden geluk want iedereen kwam er zonder kleerscheuren over.

Hoe vermuft rook het onder de bomen! ..... Die reuk kwam van de winterbladeren onder ons voeten en van de ziltige grond. De kraaien kletterden en krasten in de toppen van de bomen. Hier en daar stak nog een oud nest in de kruinen. We kropen door de stekelige ranken van de braambessen, die werden platgedrukt door ons kloefkens.

Wat verder lagen we op onze buik rond de dikke beuk- en eikebomen te peuteren met een stoksken rond de stam en ja hoor! ..... daar kwamen ze te voorschijn ..... de kleine "sloketissen" (kleine salamanders) met hun vlamvend sprichterig tongskens en hun rood onderlijveken. We staken er enige in ons blikken doosje (dat we altijd bij ons hadden om iets in te stoppen) om ze aan moeder te tonen en dan in de hof te laten lopen ..... "want die vangen veel venijn" zegde men.

De mezekens en de vinken en de roodborstjes fladderden rondom ons en huppelden in de takken, in de warme stralen van de lentezon.

Hier en daar sprong een haasje schichtig door de hoge, groene varens-truiken. De tortelduiven, in koppels, speelden boven ons hoofd als verliefde bosbewoners al koekeloerende "mijn zoetje, mijn zoetje". De lente hing in de lucht en ieder van de bengels wilde onbewust ook genieten van de ontluiking ervan.

We liepen zottebolder verder in het bos ..... Wat verder stond het huizeken van de boswachter. "Hij komt naar ons" zei de langste van de bende "en hij heeft zijn geweer op de schouder; hij zal schieten"!! ..... Stil maar rap liepen we het bos uit, langs de hoge varens, daar waren we beter beschut. Uiteindelijk waren we terug in de dreef. We liepen nu voorbij de hoeve van Naard De Mol, naast de herberg "In de zwarte fles". Naard kwam juist uit het ovenkot. Hij was aan het bakken. We riepen naar hem : "Naard, hebt ge geen ovenkoek voor ons?" ..... O, zei hij tegen mij "gij zijt het zeuntje van Natus ... allee kom 'k zal voor elk een stuk geven, ze zijn

juist gebakken" ..... De brasketel stond buiten te koken en 't rook zo goed! .... Met een stok peuterden we een aardappel van tussen de rapen en de groenten. O, wat was die aardappel heet! ..... We legden hem in ons mutsken en verderop zaten we naast een tronk te smullen aan onze goede rogge ovenkoek en de warme, dampende aardappel. Dan kenden we nog honger ..... dan was er nog gezonde kost!! ..... We zijn goed en braaf thuis gekomen bij moeder. Een lentedag was voorbij .....

Gerard Waeytens.

Al de steenovens zijn verdwenen te Gentbrugge.
Het grote bos is uitgekapt gedurende de oorlog 1914-18.
Naard De Mol is al lang overleden.
De herberg "De Lindekens" is een herenhuis geworden.
Waar eens "De Warande" was staat nu een villa.
Het hof van Boer Janssens is nu een voetbalplaats.
Het boswachtershuizeken is afgebroken op 5 december 1974.
De oude Rietgracht aan de rand van het grote bos bestaat nog in de Bosstraat, juist voorbij de E 3 rechts naar Heusden.
Veel van mijn makkers zijn de eeuwigheid ingegaan.
Midden het grote bos waarvan ik spreek, stond vroeger, in de 12e eeuw, het kloosterken der Arme Claren.
De eikelbosjes naast de "Groene Boomgaard" zijn al lang verdwenen en daar staan nu de reeksen huizen van de "Gentbrugse Haard".
Mijn geboortehuisje op de Dries is afgebroken in 1930.
Van gans ons schoon huisgezin met 7 kinderen ben ik de laatste overgebleven.

Tempus fugit = De tijd vliedt heen.
Waar zijn die schone dagen gebleven?!

N O S T A L G I E .

Gentbrugge !!... O !!... Gentbrugge !!! ...
Zoete herinnering aan mijn jeugd.
Waar is uw landelijke schoonheid gebleven.
Waar uw kastelen, bron van zoveel vreugd.

Ik zou wel kunnen wenen,
bij het zien van zoveel stenen,
die het vroegere groen hebben verdreven,
van d'oude hovingen, wegels, velden en dreven.

Maar hoe ook staal en steen mogen verdrijven,
bomen, weider, grachten, meer en meer.
Voor altijd zal d'herinnering blijven
aan 't heerlijke Gentbrugge van weleer.

André Sorée.

LAND VAN RODE

Mijn schoonbroer of mijn zwager — ik weet niet hoe de officiële benaming luidt, maar hij is getrouwd met de zuster van mijn vrouw — is een geboren Gentbruggenaar, heeft daar zijn levenlang gewoond en zich aan elke oude steen, elk oud kasteel of elke oude legende geïnteresseerd. En nu hij met pensioen is en een rustige oude dag beleeft, buigt hij zich over alle mogelijke archieven en schrijft hij daarover in het „Heemkundig Genootschap van het Land van Rode”. Want in Gentbrugge beweren ze, dat ze tot het land van Rode behoren. Dat zal wel. Trouwens, is Gent zelf sinds de negentiende eeuw niet de Rode Stad van Vlaanderen geweest?

Maar mijn schoonbroer dus, of mijn zwager — de man die dus getrouwd is met de zuster van mijn vrouw — heeft op een of andere manier mijn eigen ziekte gekregen. Ik verdenk hem er zelfs sterk van, dat hij in het Land van Rode naar een of andere pastoor Daens zal gaan zoeken, om er ook een boek van 600 bladzijden over te schrijven.

In elk geval, hij is zich sterk aan het oefenen. In het tijdschrift van het Heemkundig Genootschap, waarvan hij de verantwoordelijke uitgever is — en een der voornaamste of toch bedrijvigste medewerkers — pent hij voortdurend neer wat hij over oude kastelen, vroegere molens, verdwenen zeden en gebruiken in Gentbrugge ontdekt heeft.

Ge kunt daarover denken wat ge wilt, maar ik vind het mooi dat iemand zijn schone en late levensjaren vult met opzoekingen, met opgravingen, met het natekenen van oude hoeven en kasteeltjes, zoals die er vier of vijfhonderd jaar stonden.

Hij heeft me een door hem gemaakte tekening van de Keyzerspoort getoond, zoals die er in de middeleeuwen uit zag. Sjonge, zei ik, als ik naar Gent kom is het altijd langs die Keyzerspoort... moest ze er nu plots uitsien zoals op uw tekening, ik zou er mijn weg niet meer weten.

En verder vult hij sommige nummers van hun tijdschrift heel alleen. In het nummer zes van dit jaar zie ik een reeds vervolg van een „Geschiedenis van Gentbrugge”, een bijdrage over het ontstaan van verscheidene straten in Gentbrugge, en een artikel over „Meldagen in 1906” — zetter, maak er nu alstublieft geen 1806 van! — waarin hij het onder andere over het vangen van „meuleneirs” heeft.

En weet ge wat het wonderlijkste is? Dat hij bijna dezelfde manier van schrijven heeft als deze waarin ik me probeer uit te drukken. Zou hij me willen nabootsen? heb ik mijn vrouw gevraagd. Nee, antwoordde ze, hij is met mijn zuster getrouwd, en ge hebt allebei invloed van ons.

Nog iets dat ik wou zeggen... In datzelfde nummer zes van deze jaargang tref ik een „Belangrijk bericht aan onze lezers” aan, waarin wordt medegedeeld dat de leden die hun lidgeld niet betaalden, in het vervolg het tijdschrift niet meer zullen ontvangen.

Allee kom, mensen van Gentbrugge, het is maar 100 frank — zetter, maak er geen duizend frank van — en daarvoor krijgt ge alles over uw straat en uw huis te vernemen, in verscheidene nummers. Veel dank op voorhand vanwege mijn schoonbroer, of zwager. Enfin, de man die met de zuster van mijn vrouw getrouwd is.

Boontje

In het dagblad Vooruit van 7 augustus 1974 schreef mijn zwager Louis-Paul Boon, in zijn dagelijks hoekje, een "boontje" over het "Land van Rode". Het heeft mij veel plezier gedaan dat hij niet-tegenstaande de drukte van zijn schrijversleven nog de tijd vond om zijn gedacht, zijn mening eens recht voor de vuist neer te schrijven, zoals Boontje dat zo pittig iemand voor de neus kan wrijven. Ik dank hem voor de kosteloze reclame over ons tijdschrift, die hij zonder mijn weten neerschreef in het blad. Ik denk vast dat iedere lezer van ons tijdschrift, verre van zijn bijdrage niet te betalen, ons nog nieuwe leden zal bezorgen zodat ons tijdschrift op meer bladzijden zou verschijnen en meer geïllustreerd. Iedereen zal het weten te waarderen een beschrijving over Gentbrugge te bezitten, die voor het eerst volledig wordt uitgegeven. Hierbij doen wij een oproep

tot al onze leden om mede te helpen ons ledental te verdubbelen.

Heemkundig Genootschap
"Land van Rode"

Sekretariaat :
Beukendreef, 20,
9219 Gentbrugge.

P.R. 10205.58

Gerard Waeytens.

Voorzitter,

Jef Vandermeulenstraat, 42,
9229 Gentbrugge.

Tel. 25 82 74

BELANGRIJK BERICHT AAN ONZE LEDEN.

Vele leden hebben mij gevraagd naar de betekenis en geschiedenis van de naam hunner straat of van hun wijk. Van waar komen die? Om te voldoen aan de talrijke vragen, zullen wij van af het volgende tijdschrift, een rubriek inlassen over onze "Oude en nieuwe plaatsnamen te Gentbrugge".

Daar de inhoud over de beschrijving van al de straten onzer gemeente een 80 tal bladzijden omvat, zullen wij het werk aanvangen in alphabetische volgorde. Ieder zal zijn straat en wijk er in vermeld vinden en wij hopen hiermede te voldoen aan uw talrijke vragen. Onze teksten liggen klaar, onze opzoekingen werden reeds vroeger gedaan in het oude Gemeentearchief. Hierbij danken wij het Gemeentebestuur en zijn bevoegde diensten voor de bereidwilligheid waarmede zij ons alle oude geschriften lieten onderzoeken. Verder raadpleegden wij het Rijks- en Stadsarchief, onderzochten uittreksels uit het Kadaster en Provinciedokumenten. Wij vonden belangrijke geschiedkundige beschrijvingen bij families onzer oude kastelen en oude hofsteden.

Wij namen kennis van de beoordeling van schrijvers naar "Lektuur Repertorium" van het Algemeen Secretariaat van boekerijen te Antwerpen. Verder aanhalingen van werken meestal volgens het "Verklarend Woordenboek van J. Verschueren" 1935, en ten laatste zijn de opzoekingen en beschrijvingen met de meeste nauwkeurigheid en historische waarde er in samengebracht door Gerard Waeytens, Richard Van Damme en Walter Patoor.

Wij zijn steeds bereid U alle verdere gewenste inlichtingen te verschaffen.

De uitgever, Gerard Waeytens, Voorzitter.

GESCHIEDENIS VAN GENTBRUGGE.

Vervolg 14.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard
PATOOR Walter
VAN DAME Richard.

Nadruk verboden.

Het dorp Gentbrugge. Ontstaan, groei, geschiedenis tot 1795. (2)

In de vorige aflevering waren we gekomen tot in 1338, bij het op de voorgrond treden van Jacob van Artevelde.

Nadat de "Wijze Man" met de andere grote steden had onderhandeld besloot hij : "Engeland zal ons zijn wol blijven zenden, maar Frankrijk vallen wij niet in de rug aan, wijl we trouw hebben beloofd. Wij blijven onzijdig!" Nu kwam weer wol in het land, weer arbeid, weer brood en de Geschiedenis van Vlaanderen en van gans ons land, ja, wellicht van Europa!! .... ware anders geweest, ware ons volk voor zelfbestuur rijp geweest. Maar ..... het volk vermoordde Van Artevelde! Nijd en afgunst onder de steden, nijd en afgunst onder de eigen mannen waren daar schuld aan en nu ..... nu eerst zouden de rampen over Gent losdonderen!

Het vertrouwen was niet meer onder de mensen. Heerschappij halen was het enige doel. Verdeeldheid bracht twist en onrust en, als die geesten zo opgehitst stonden, zo verbitterd waren, kwam de Graaf aandragen met ..... nieuwe, grotere lasten! ..... Gent weigerde vlakaf die te betalen. Wat dat te betekenen had wisten ze wel; doch er kome van wat wil!

Kort daarop verscheen de graaf voor de stad met een machtig leger. Hij zou die koppigaards de les wel spellen! ..... Gent riep zijn poorters binnen de stad, sloot de poorten en liet de sluizen en balken neer en in enkele dagen stond de ganse streek rond Gent onder water. Maar Lodewijk van Male had tijd. Hij sloeg zijn hoofdkwartier op in het klooster van Nieuwenbosch te Heusden en verdeelde zijn legerscharen : "tussen die Brucsche ende die Brusselsche Poorte" (Despars-chronyke van den Lande ende Graefscepe van Vlaanderen). Hoe het dan met de Gentbrugse bevolking stond, die druk aan het werk was met de heropbouw hunner door bannelingen neergebrande kerk, kan men zich ietwat verbeelden als we zeggen dat de legers van die tijd geen zware tros levensmiddelen meevoerden, maar leefden en teerden

op de voorraden die ze ter plaatse roven en stelen konden.

De belegering duurde reeds een hele tijd, als de graaf, woedend omdat een poging tot omkopen van enkele gevangen Gentenaars niet lukte, 50 van die ongelukkigen deed ombrengen. Wat de belegerden nog niet had kunnen bewegen zelf aan te vallen, bewerkte het nieuws van die lafhartige, snode daad. Een bende Gentenaars, de witte kaproen op de kop als herkenningsteken, wierpen zich op de troepen van Walter van Edingen en verpletterden ze ongeveer aan de abdij der Rijke Claren te Gentbrugge. Een enkele strijder die zich voor dood tussen de lijken hield kon ontsnappen en de graaf het slechte nieuws brengen.

De Gentenaars trokken zich binnen de muren der stad terug, het lijk van Walter van Edingen meevoerend. Lodewijk van Male deed het beleg opbreken en kocht van de Gentenaars het lijk van zijn neef en gunsteling tegen een grote som geld af. (Ch.-L.Diericx, Mémoires, - H.Van der Linden-Handboek van Belgische Geschiedenis).

Maar voor Gentbrugge was het ergste geschied : leeggeplunderd, leeggestolen, verwoest en platgebrand. (18 juli 1381 - V. Fris-Histoire de Gand).

Traag kropen de jaren voorbij, met zich brengend vele dagen van ellende en wee; ook enkele gelukkige tijden, maar deze laatste waren toch niet in staat de wonden te helen door de eerste geslagen.

Het ligt niet in onze bedoeling dag voor dag het gebeuren in en om de stad na te gaan en te vertellen; maar iedereen zal wel begrijpen dat, als het regende in Gent, er op Gentbrugge druppels vielen!

Rond 1450 was de toestand tussen Stad en Graaf weer zéér gespannen. Philips de Goede had geld nodig, véél geld en hij wou dat bekomen door een zware belasting op het zout. De Gentenaars wisten dat weigeren oorlog betekende. Ze weigerden toch!! ..... De versterkingen werden nagezien en waar het moest hersteld. De Rietgracht uitgediept en verbreed en met bolwerken verschanst. Het Braemkasteel en enkele andere buitenverblijven te Gentbrugge in staat van verdediging gebracht en alle weerbare mannen die binnen de kring van de Rietgracht woonden bij de stedelijke milizie ingelijfd (De Potter en Broeckaert Aangehaalde werk). Het hielp niet want de Gentenaars werden letterlijk verpletterd. De graaf veroordeelde ze tot een buitengewone, zware geldboete. Twee stadspoorten moesten definitief, andere sommige dagen in de week, voor alle verkeer worden gesloten. Daarenboven moesten 2000 mannen, enkel in hun hemd gekleed, de graaf te Ledeberg te voet vallen en er hem, in het Frans vergiffenis afsmecken (Fris-Histoire de Gand-H.Van der Linden;Handboek Geschiedenis).

Verschrikt vroegen de Gentenaars verzachting der voorwaarden en toen, na lange onderhandelingen, de Graaf onverzoenlijk bleek, weigerden de Gentenaars zich te onderwerpen. De oorlog brak weer met vernieuwde kracht los en de wrede maarschalk van Bourgondië gebod alle huizen en dorpen, binnen een kring van 5 mijlen rond Gent plat te branden!! .... Op één week, zegt de kronijkschrijver, gingen méér dan 8000 huizen in de vlammen op en, voegt hij er bij : "nooit bedreven wapenlieden erger wreedheden dan op die dagen; wie zij vangen konden verkochten zij en wie ze niet verkopen konden, werden eenvoudig verdronken, opgehangen of verworgd". (V.Fris-Histoire de Gand). Voor de tweede maal werd Gentbrugge van de aardbodem weggevaagd. Alleen het klooster der Rijke Claren, waar vele mensen toevlucht hadden gezocht, de kerk, het Braemkasteel en enkele andere herengebouwen bleven bewaard. Gent, de fiere stad, lag machteloos neergeslagen, verpletterd, aan de willekeur van de verbolgen vorst overgeleverd. Maar Karel de Stoute stierf en onmiddellijk schoot Gent, lijk een moegesard dier, weer op. Een der droevigste bladzijden onzer geschiedenis zou nu geschreven worden. Gent meende zich oppermachtig. Gent meende zich onoverwinbaar en stoutmoedig en driest legde het aan gans Vlaanderen zijn heerschappij op. Aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk hield een tijdje de stad als vriend; hij berekende de kansen. Tot de stad botweg de steeds groter wordende oorlogssubsidiën weigerde te betalen en de vorst in Brugge deed gevangen zetten. Dat was in de kaart van Karel VIII van Frankrijk, die desgevallend hulp zou hebben geboden. Maar de vader van Maximiliaan, Keizer Frederik III kwam zijn zoon ter hulp en sloeg het beleg voor Gent met 20.000 Duitsers (27 mei 1488). Reeds stonden de ommelanden onder water en slechts het Prinsenhof lag nog open. In 3 dagen tijds werd door de ganse bevolking de verdediging ook daar voltrokken; de wal len in aarde aangelegd, werden door zwaar geschut verdedigd. Na 40 dagen belegering trok de keizer zich terug (ter herinnering aan dit wapenfeit werd het Rabet gebouwd. Een steen in de gevel verhaalt de gebeurtenissen). Maar hoe zagen de omliggende dorpen en landerijen er uit!! .....

Een nieuwe ontspanning kwam in de gemoederen en door de woelingen uitgeput snakten vele steden en dorpen in Vlaanderen naar het einde van de nutteloze en doelloze strijd. Stilaan onderwierpen ze zich en sloten weer rond de vorst aan. Ook Gent, al was het schoorvoetend kwam bij. De Hertog Albert van Saxon, vertegenwoordiger van Keizer Frederik, die geldgebrek had, stelde de stad voor dat ze haar zil-

veren en gouden geld met $\frac{2}{3}$ in waarde zou doen verminderen (ook die kende reeds de goede (?) kant van een devaluatie), maar de Gentenaars, bovenal eerlijk, weigerden daarop in te gaan. Het antwoord was opnieuw oorlog (17.3.1491). Helaas, nu was de ellende ten top. Terwijl de stad zich te verdedigen had tegen de vijand, die buiten de muren alles te vuur en te zwaard vernielde, werden binnen de muren de vreselijkste broederveten uitgevochten en was het arme volk aan ellende en honger ten prooi. Gent viel en moest zich zonder hoop op verweer, de zwaarste vredesvoorwaarden horen opleggen (29 juli 1492). Zo ontwaakte de ongelukkige stad, na meer dan 10 jaar nutteloos oorlogvoeren, overladen met schulden, verpletterd onder de last der renten, grotendeels ontvolkt en omgeven door verwoeste, leeggeplunderde, uitgebrande landouwen waar ternauwernood hier en daar een kerk of kasteel er aan herinnerde dat hier eens mensen woonden. Maar het leven is taai en als de zon schijnt herleeft ook de hoop in de harten der mensen.

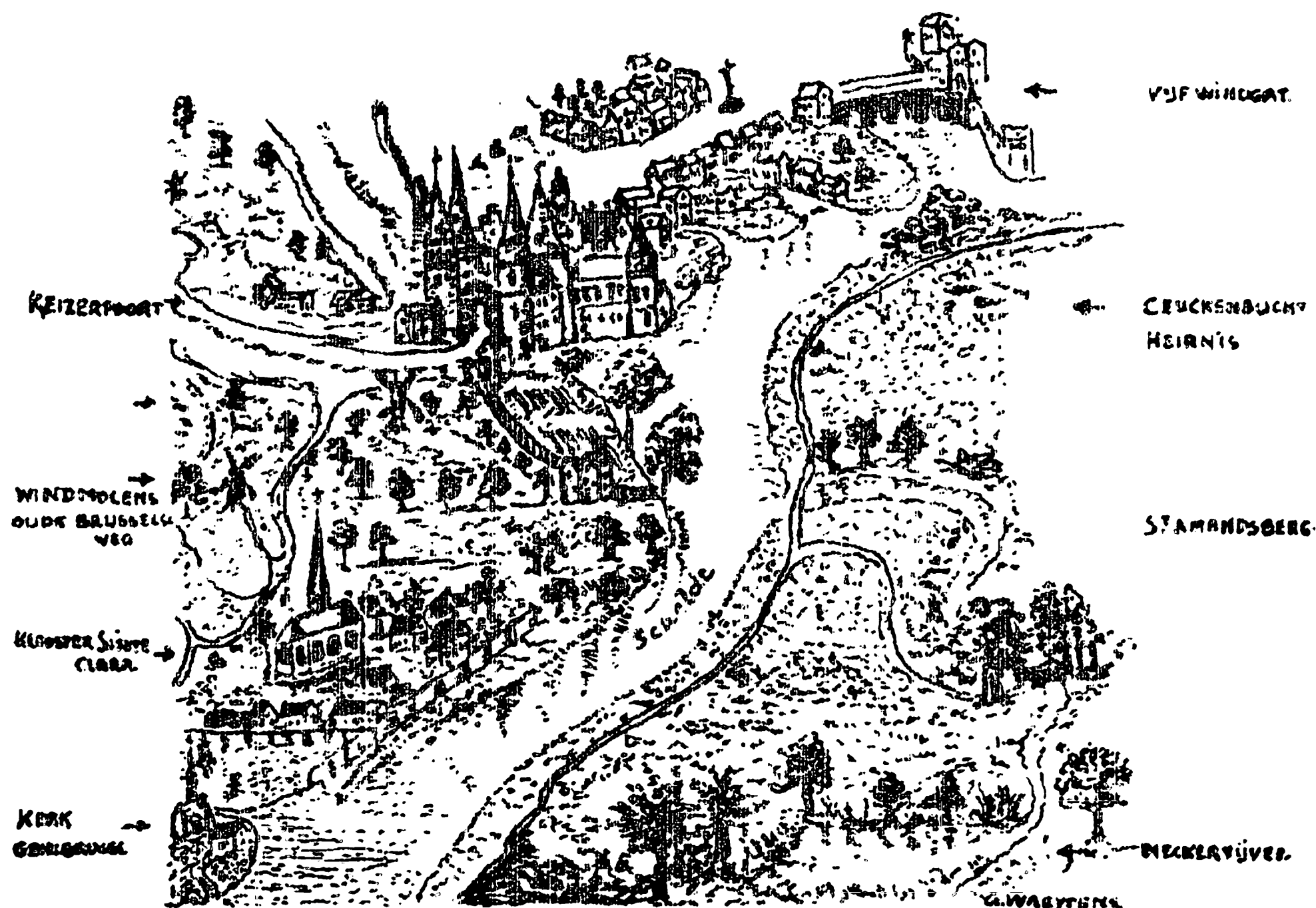
Stilaan verrezen uit de puinhopen weer woonhuizen en hoeven. Brachten de komende jaren wat vrede, de wonden zouden vlug geheeld zijn. Ook in de stad hernam de bedrijvigheid; vluchtelingen keerden terug, vreemdelingen kwamen er zich vestigen en brachten nieuwe nijverheden mee. Dank zij de tegemoetkoming van de vorst herleefde weldra handel en nijverheid en toen in 1500 in het Prinsenhof de latere Keizer Karel werd geboren, werd de gebeurtenis door heel Gent met ongeziene luister gevierd. Van het Prinsenhof tot aan de St. Janskerk (huidig St. Baafs) waar het kind zou gedoopt worden, werd een houten gang, drie voet boven de grond, met 39 erepoorten gebouwd en de stad schonk aan het wicht een schip in massief zilver dat 50 ponden woog. Dagen lang duurden de volksfeesten. 's Avonds was de houten gang met tienduizend fakkel's verlicht. De draak op het Belfort spuwde vuur langs bek en staart en op een groot kabeltouw gespannen tussen de spits van het Belfort en de toren van St. Nikolaaskerk vertoonde een koorddanser zijn kunsten in het licht van duizenden en duizenden bontgekleurde, papieren lantaarnen. Vijftien jaar later zou datzelfde kind, op 24 februari 1515, als het meerderjarig werd verklaard, bij zijn eedaflegging weigeren de oude formule te bezigen en er een andere, die het zelf had opgesteld, gebruiken. Door gans de stad Gent ging een trilling als dat nieuws gekend was!.... Daar stelde de prins, een Gentenaar, een daad die als gevolg had dat voor altijd de band tussen stad en vorst verbroken werd. Gent had begrepen! Gent zou nooit vergeten! Aan de bevelen

van de Vorst werd voldaan, schoorvoetend en omdat het niet altijd anders kon. Eén vonkje in dat kruityvat en de ramp zou onafzienbaar zijn!.... Twintig jaar later ontbrandde de bom : Gent weigerde nog langer zijn deel te betalen in het onderhoud van het keizerlijk leger. Het is hier de plaats niet dag voor dag te vermelden wat dan volgde. Zeggen we alleen dat Keizer Karel zelf op 9 februari 1540 voor Gent verscheen, met een machtig leger dat Gent ;.... in Spanje waande! Gent moest zich onderwerpen. Alle voorrechten die de stad nog bezat, waarvoor de Gentenaars eeuwen lang hadden gevochten, werden afgenomen. Alle goederen, renten, interesten, huizen, gebouwen, geschut, oorlogsmunitie welke de stad en de 52 neringen mochten bezitten, verbeurd verklaard. De Klokke Roeland werd aangeslagen, daarenboven moesten de schepenen, die allen van de hoogste adel waren, of aan het hoofd stonden der machtige Gilden, 30 burgers, de Deken der Wevers, 6 man van iedere Nering, 50 wevers en 50 Krezers BLOOTVOETS IN HUN HEMD EN MET DE STROP OM DE HALS, gereed om opgehangen te worden, de Keizer om vergiffenis komen smeken. Verder moesten de versterkingen van af de Dampoort tot aan Gentbrugge worden afgebroken en de grachten gevuld. Ten slotte zou de stad 150.000 goudstukken (gouden Carolussen) als boete betalen in één maal en 6000 ieder jaar. De onderwerping der Gentenaars geschiedde de derde Mei 1540 en voorzeker was er nooit in de geschiedenis van de stad een meer lugubere dag geweest.

Van de 6e tot de 10e mei werden al de eigendommen der Neringen, tot hunnzilveren schotels en bekers en tropheeën toe, bij opbod verkocht. De 12e mei legde Keizer Karel de eerste steen van het Spanjaardskasteel, nadat hij gans de St. Baafsabdij en de daarrond ontstane St. Baafsstede had laten afbreken. Dan verliet hij zijn geboortestad om er nooit meer terug te keren, nemende met zich de vloek van gans Gent, latende achter zich armoede, ellende, verslagenheid, medeloosheid, ja ..... wanhoop! Wel zou de Keizer, na een jaar, zelf inzien dat de straf die hij had opgelegd al te onmenselijk zwaar was en zou hij ze ook gevoelig milderen, maar Gent scheen reddeloos verloren. Het was als een dier dat de ruggegraat gebroken, zich langs de straat nog wat voortsleept, wachtende op de dood die langzaam maar zeker komen zou. Dag na dag zag men mensen de stad ontvluchten, waar zij geen voedsel meer vinden konden en in de omliggende dorpen zwierven benden bedelaars de hoeven af om een betebrood. Bannelingen, gelukzoekers voor wie het elders te warm werd

slopon de stad binnen; slechter dan elders kon het voor hen daar
 toch niet zijn! De enkele burgers die er nog waren verweten in ver-
 beten woede de edelen en kloosters alles naar zich te hebben toege-
 haald, terwijl sommige geestelijke orden, door inwendige scheurin-
 gen en troebels ondermijnd, elkander om bespottelijke bijkomstighe-
 den bestookten, geen oog hebbende om de noden van de tijd die hen
 toch hadden doen ontstaan of naar onze gewesten geroepen.
 Algehele wanorde en ellendige verdeeldheid in het stadsbestuur, har-
 teloze en hardvochtige heerszucht onder de groten, tuchteloze kwaad-
 willigheid onder de kleinen, machtsmisbruik omhoog, zedeloosheid
 overal, armoede en ellende ..... hoe diep was Gent gevallen?! .....
 En in die schijnbaar totaal hopeloze toestand kwam tot het volk
 plots uit de vreemde een betoverend, verlokkelijk geluid! .....
 In al dat donker en duister breekt plots een wonder licht door! ...
 Luther's leer!! ..... Calvin's boodschap wordt gepredikt!!! .....
 Dat was nieuwe!!! .....

Wordt vervolgd.

VAN OUDE UITDRUKKINGEN,
BIJNAMEN EN NOG WAT ANDERS.

In aansluiting op voorgaande bijdragen volgt hier nu een nieuwe reeks. De bijnamen uit de Bassijnwijk werden mij bezorgd door mijn oom Fernand Sorée, die ik hierbij hartelijk dank zeg. De bijnamen van 't Center komen van mijn vader evenals het beetje bijgeloof en voor wat betreft de oude uitdrukkingen en gezegden hebben mijn vader en ik er enkele bij elkaar gebracht, maar het overgrote deel komt van mijn moeder, die voor dergelijke zaken een fantastisch geheugen heeft. Hier gaan we dan! .....

Bijnamen op de Bassijnwijk.

Een vrouw met grote ogen was gekend als Rose de Koater, terwijl Diele 't Sletsenwif een vrouw was die een sloffenwinkel openhield. Een man die met mosselen ventte heette 'tSietse Olie en de schoenlapper van de wijk ging door het leven als De Schoenpinne. Verder was er Pier Bloomkuule, die een groentenwinkel uitbaatte en agent Impens was Den Intpot. Iemand die te pas en te onpas Amen en Uit zei ging natuurlijk met die bijnaam door het leven en wat Nitte 't Girnoartwif betekende zal wel voor iedereen duidelijk zijn. Verder waren er nog Sosse Paraplu, Virginie de Ploate, 't Sok Potirde, Sis de Klopper, Marie uit 't Bellekot, Den Muttene, Rosalie 't Vurthuufd, De goele uit 't Zwanenhuis, 't Saveutse, en ten slotte **Gust** de Koeke.

Bijnamen op 't Center.

Een vrouw die van oordeel was dat water er was om zich te wassen en niet om het te drinken was gekend als Emma Tute terwijl een ander lid van het zwakke geslacht Virze de Pijpe werd genoemd omdat ze graag een pijpje smoorde! Twee gebroeders waren gekend als Makker en Boerke, de eerste omdat hij telkens zegde "Ha, makker" en de andere omdat hij stenen loste in de steenbakkerijen. Van Ivo de Grafmoaker moeten we zeker niet zeggen wat zijn beroep was en Paul De Weerd was gekend als Pol de Stekker. Wie kent er de man niet meer die men De Kie noemde. Hij kwam aan zijn bijnaam omdat hij telkens een geluid uitstootte dat erg leek op "kie, kie". Juul den Bir was een erg behaard iemand en Van den Hove was gekend

als De Makronkasse omdat hij tijdens de kermis met een makronkas rondging. Jan Paraplu was de bijnaam voor iemand die telkens hij ging vissen een paraplu meenam. In de Emanuel Hielstraat, in een van de kleine huisjes rechtover de Kapellestraat woonde Pier den Trompet. Hij reed rond met paard en kar voor de wasserij Merry en kreeg zijn bijnaam omdat hij trompetblazer was geweest bij de Lanciers. Trouwens als hij U voorbijging was hij steeds bij zichzelf bezig van : "tèrètèketè ... tèrètèketè". En tenslotte wie heeft er Franske de krimmarchand niet gekent? Franske met zijn mooie, witte snor en met zijn mooie, geel-blinkende wagen met een wit paard er voor. Van ver hoorden we hem al komen want hij kondigde zijn komst aan door op een toeter te blazen.

Wie kent er niet meer het oude gebruik van het maken van het kruisteken met het broodmes op de vlakke kant van het brood, telkens het voor de eerste maal werd aangesneden? Daarbij werd het volgende gezegd : "God zegent dat brood en al die er van eet". Later vielen de woorden weg en deed men nog enkel het kruisteken en nu is dat ook weggefallen want waar vindt ge nu nog brood dat niet vóórgesneden is?

Oude gezegden en uitdrukkingen.

Ge zoudt hem ons Heere geven zonder biechten (iemand die er onschuldig uitziet, maar die het in feite niet is). - Hij es geladen gelijk ne muilezel (overladen zijn). - 'k Ben weeral gezet gelijk ne pui op ne wegeling (ik heb goed gegeten en gedronken). - Hij goat er nog ne kier vóóre slaboare inslaan (U moeien als ge niet gevraagd zijt). - Zijn ogen zijn gruuter of zijne buik (zijn eten niet opkrijgen). - Hij gebaart were van kromme aas (hij weet weer van niets). - Oh. gij troagen Apostel! Ge zoudt hem vuuder schuppen of dat hij goat (iemand die geweldig traag is). - Hij geluoft zijn eigen leugens (iemand die geweldig kan liegen). - 't Es gelijk een kachelbuize (werd gezegd van een persoon die erg lang was). - Hij ee hem were gewassen gelijk de katten (zich niet goed gewassen hebben). - De kogel es deur de kirke (het is zover, het is gebeurd). - Ne kreeol (misdienaar). - Hij peist nie verder of da zijne stirt lang es. Hij zie nie verder of da zijne neuze lang es (iets doen zonder overleggen). - Bij den duvel te biechten gaan (van kwaad tot

erger). - Een haring in burgerklieren (iemand die erg mager is). - 't Es vried zee den uil en hij bekeek zijn jong (werd gezegd van iemand die niet al te mooi was). - 't Siezeken sloot zijn beddeken uit en loot zijn pluimekes vliegen (zei men als het sneeuwde). - 't Siezeken giet zijn petatten uit (zei men als het donderde). - Als ge uw gat verbrandt moet ge op de bloaze zitten (als ge iets misdooet moet ge er voor boeten). - Hij luupt in zijnen hof (iemand die loopt te paraderen). - 'k Zoeder tt schijft van krijgen (ik zou er zenuwachtig van worden). - Veur zuu een schijterije! (voor iets van niemendal). - Een bescheten commissie (iets dat niet in orde is) 't Ligt al huup over 't schijtgat (alles ligt in wanorde). - Ne vieze latriot. Hij ee weer een muile gelijk ne beer (iemand die niet kan lachen). - Een sneukelmuile (iemand die graag zoetigheden lust). Zijne kelder stuikt in (oprisping van de maag). - Hij es gelijk van 't Lam Gods geslegen (hij is sprakeloos). - Iets in zijn helle slepen (zich iets onrechtmatig toeëigenen). - Hij ee 't warm water nie uitgevonden. Hij es te dwoas om 't helpen donderen. Hij es nog dommer of 't peerd van Christus en 't was ne ezel. (iemand die erg dom is). - Duvelszak es nuut nie vol (steeds meer en meer willen bezitten). - Duvelkenskirmesse (zei men als het regende en tegelijk de zon scheen). - 't Es armoe stoa mij bij (zei men als er niet veel op tafel kwam). - Ne gruute lantirre mee een klein luchtse (werd gezegd van iemand die de indruk gaf alles te weten en die in werkelijkheid niets wist). - 't Sietse blageur (een opschepper). - Ge zoudt hem deur ne ring trekken (iemand die piekfijn gekleed is). - Geluuft da en drinkt pompwater (daar moet ge niets van geloven). - 't Goat boven zijn hout (het wordt te erg). - Mee al u tantewannekes (zei men tegen een "embetanterik"). - 't Es were konte verkierd en omgedraaid! (iets dat volledig verkeerd is). - Klap tegen de voak (brengt geen aarde aan de dijk). - Zo mager of een groate (erg mager zijn). - 'k Ben noar den duvel ('t is gedaan met mij). - Hij mag ter zijn de virkens zijn der wel (zei men van iemand die iets gedaan had dat niet door de beugel kon). - Ge zoudt er u duud van hoalen (ge zoudt er iets van krijgen). - 'k Goa u iets vertellen van Pieternelle! (iemand iets vertellen dat erg belangrijk is). - Mee al da gruut gelul! (veel lawaai om niets). - Twis in de zak zijn (twistziek zijn). - Ze zullen er hulder iere van hoalen (ze zullen er niet gelukkig mede zijn). - Op 't loatste knipke (op het allerlaatste). - Ze zullen er vele aan duud doen (ze zullen niet

veel uitrichten). - Zo zuur of een wisse (geweldig zuur zijn). - Hij ee 't gat schuune (hij voelt zich onbewaakt). - Ge keunt er u mee opstoven. (ge kunt er uw plan mede trekken). - Ne kluchtspeler. Ne lollekenshiere. Ne lollekensverkuuper. (een geestig iemand). - Ne goezak (iemand die te goed is van karakter). - Oh. gij lieleke sanfoeter! (gij kleine deugniet). - 't Es amen en uit. ('t is gedaan). - Alle hagen schudden wind. (werd gezegd als een winkel werd geopend en er concurentie bijkwam). - Den duvel es ter mee gemoeid. (tegenslag hebben). - 'k Heb muizenesten in mijn huufd. (op alles en nog wat zitten peinzen). - Iemand ne poater schilderen (iemand in moeilijkheden brengen). - Hij kan het steken woar dat hij 'tèn wils (hij mag er mee doen wat hij wil). - Hij een were de boter opgeten. Hij zal were 't koolken uitgebloazen èn (hij is weer de schuldige). - De gruute Jan uithangen (grote sier maken). - Iets boven ola krijgen (iets bekomen meer dan men verwachtte). - 't Es te loate gelierd (berouw komt te laat). - Hij zal ter binst uit d'hirbirge mee blijven (zei men van iemand die erg druk met iets bezig was). - 'k Zoeder duud van vallen (zich erg kwaad maken in iets). - 't Es mier dan 1 koe die Bloare hiet (als men een voornaam zei zonder de familienaam te vernoemen). - De klap in 't land èwen (babbelen om te babbelen). - Op Gods genade (op hoop van zegen). - Hij heeft er de fiel van (het fijne van kennen). - Iemand iets opfoazen (iets wijsmaken). - Ge moet er uwe neuze nie insteken (ge moet er U niet mee moeien). - 't Goan veel zeggen in ne zak (met zeggen komt men niet ver). - Mee neuzen en monden iets wijsmaken (iets uitleggen van naaldeke tot dradeke). - 't Es gedaan mee zoaie ('t is afgelopen). - Nen annekensnest (een warboel). - 't Mag er af want Pa werkt toch in de kolen (werd gezegd van iemand die ze nog al goed verteerde). - 'k Ben uitgepluisd (ik ben uitverkocht). - 't Es moar flauwe jacht (niet veel zaaks). - Hij es giene voet uit zijne weg ('t is goed dat hij weg is). - Hij roept veur dat hij geslegen es (voorbarig beginnen zanikken). - Mijne thee es zuu goed of heure safraan (ik voel mij evenwaardig met haar). - 't Es mijn schuld nie dat de puien gien hoar èn (ik kan er niets aan doen). - Er mag nog een vliege opzitten (niet kieskeurig zijn). - Ge zoudt er de krampen en de koorses van krijgen (ge zoudt U erg kwaad maken). - Grand genre petit noble, vive la crotte (zei men van lieden die zich deftig voordeden en voornaam en waarvan men wist dat ze juist het tegengestelde waren). - Nen duuven irpel

(iemand die niet goed hoort). - Links slaan veur rechts te weten (iets te weten trachten te komen op een onrechtstreekse manier). - Ne mens kom wa tegen ier dade schuune duud zift (geweeklaag tegen de beslommeringen van het dagelijks bestaan). - 'k Zou er mijn katte van spreken (iets niet graag doen). - Ons Heere moet zijn getal hebben. 't Moender van soorte zijn (ze kunnen allemaal niet hetzelfde karakter hebben). - Trèwen es een goe begin moar 't brengt veel zorgen in. God geve hulder wel te trèwen en ons wel te eten (werd gezegd bij een huwelijk). - Een wordeken op zijne tijd es geld wird (uitstel is geen afstel). - We zullen zien zei de blende. We zullen 't wel huuren zei den duuven. We zullen 't wel voelen zei de lamme (werd gezegd als men in iets niet te veel vertrouwen had). Hij ee 't veur gien pan eiers (hij heeft het niet gemakkelijk). - 't Zal wel in den duuboeck blijven ('t zal wel vergeten geraken). - Ne vieze apotheker (iemand die moeilijk kan lachen). - Hij moe zijn iere kaovelen (hij moet zich verrechtvaardigen). - Bescheten en bespuwen (grote wanorde). -

-----

Tot slot volgen hier nog een raadseltje en een gedichtje uit mijn vaders herinnering.

Tweepoot legt eenpoot op driepoot
 Vierpoot kwam die eenpoot van driepoot nam
 Tweepoot was gram omdat vierpoot
 eenpoot van driepoot nam.

Voor het geval U het niet kent ziehier de uitleg : tweepoot is de beenhouwer. Eenpoot is een varkenspoot. Driepoot is een blok om vlees op te leggen. Vierpoot is een hond.

Gaaf ge mee, zei Verwee
 Waar naartoe, zei Pigoe
 Naar de banke, zei Verplanke
 Om hoevele, zei René
 Om 5.000 fr, zei Flament
 Sapper, sapper, sapper, zei De Dapper
 Ge moet ezuu nie vloeken, zei Van Hoecke
 'k Zal het aan iedereen gaan vertellen,
 zei Van Hellen
 Toe laat dat maar ezuu, zei Van Luu
 'k En kan't ezuu nie loaten, zei Verstroate
 Want 'k eete liever de vis of de groate
 op den hoek van de Lepelstroate.

Ziezo! ..... Dat was het dan! Tot kijk!.....

André Sorée.

BEELDEN UIT MIJN KINDERJAREN.

Er is een gezegde dat we meermaals uitspreken en dat luidt :

"'n mens leeft van herinneringen". Dit bevat een grote waarheid en levensfilosofie. Neem de herinneringen weg uit onze jeugd, uit onze kindertijd, uit de jaren dat iedere dag voor ons nog een dag van lente en zonneschijn was, dan ware ons leven zinloos, moedeloos, een mislukking, een leven zonder levensvreugde.

Hoe dikwijls zeggen we niet : "toen ik nog jong was" of "weet ge het nog uit onze kinderjaren, toen was het leven heel anders dan nu". We halen zo dikwijls "oude koeien uit de gracht", de beelden uit onze kinderjaren, van een jeugd zo vrij en blij. We neuriën soms een lied in stilte : "Ach moeder mocht het nog lijk vroeger zijn". Als we bij vrienden rond de tafel zitten of 's winters rond de stoof (wie heeft er nog een?) of aan de warme haard of bij een samenkomst van vrienden van de derde leeftijd of een familiebezoek die heden zo raar geworden zijn, komen in ons gesprek zo veel visioenen ons weer voor de geest.

Men zegt soms wel onder elkaar : "in onze tijd was er nog echte vriendschap onder de mensen". We waren allemaal wroeters voor een levensbestaan, elk had zijn rol te spelen en de ene was niet beter dan de andere, want eenieder streed voor zijn dagelijks brood. In onze kinderjaren kenden we de weelde niet zoals nu en toch voelde men zich rijk als een koning, wijl we een andere sukkelaar in nood nog wat van het weinige dat wij bezaten konden afstaan. En toch spreken we nog van deze schone tijd! Deze gedachten schenken ons moed en opbeuring om het leven verder te bewandelen, want wat zal de toekomst, het einde van de 20ste eeuw ons brengen.

In onze tijd bestonden er nog geen auto's ofwel hadden we er nog geen gezien. Wel een "landautje" of een "rietkarreken" met een paard bespannen, waarmede de kasteelheer uitreed. De "velo" .... ja, die kwam op de markt, maar alleen een geneesheer of notaris konden zich zo iets permitteren. De velo was zelfs verboden voor priesters en nonnekens of tenminste mochten ze hem in de stad niet gebruiken. Hoeveel van onze voorouders, zelfs onze ouders, hadden tijdens hun leven de wijde zee en de golvende duinetoppen gezien of nog veel minder onze Ardennen?!

Tijdens de lange winteravonden maakte moeder "speldewerk" met de kloskens. Ze zat bij de stoof met haar speldekussen tussen de knieën bij het licht van een oliepitje in een glazen bol met water ge-

vuld (als een vergrootglas). Elektriciteit was nog niet in gebruik vóór 1905 en weet ge dat het fijnste werk verricht werd onder de schijn van het povere lichtje? Zonder bril zagen de mensen beter dan nu met hun contactlenzen en fijne luxueuse brillen. Nu straalt het weelderig licht in alle huiskamers en vroeger dansten de vlam-mekens in de open haard en onze schaduwen waren als silhouetten, die mede dansten op de muren als in een spookhuis, bij het flakkeren van 't brandend, knetterend vuur.

In de stilte van lange winteravonden, in de ruime, witgekalkte keukens hoorde men de wind fluiten in de reke bomen van de dreef en het getik-tak van het oude staande uurwerk en ook het krakend open-spatten van het rijshout boven de smeulende, brandende as.

Beelden uit mijn kinderjaren !!.....

Was de tijd daar van het kermissen in het dorp of met het "Zomer-lief" in "Den Bosch" dan mochten we bij broer en zus, bij oom of tante gaan "kermissen", want er waren vlaaien gebakken in de geel-bruine aarden telen, naar echt oud-vlaamse gewoonte. De gele gesa-fraande rijstap in witte kommen, haalde men van onder de frisse, oude voutekamer, en wat was dit alles smakelijk!! .....

Eénmaal in het jaar mocht onze maag zo'n lekkere kost verteren. Soms, ter afwisseling, bakte men wafels, maar dit was meer 't gebruik op nieuwjaarsavond. Men haalde uit de glazen kast de porse-leinen tasjes en weldra stond de geurende chocolademelk op tafel. En het was chocolademelk gereedgemaakt met echte "volle melk" van uit de naburige hofstede!! .... Het gele, malse, geboterde krenten-brood lag op de grote schotel. Het brood was gebakken in eigen oven en het was altijd hetzelfde gezegde dat men hoorde : "doe maar gelijk of dat ge thuis zijt" en "wel bekome het hulder". Meer fat-soen werd daar niet aan gedaan ..... 't was gegund "met herte en ziele" .....

't Mansvolk, op de duur, genietend van hun bekomste gingen in de "porte monnaie" en men "legde uit" voor een pintje jenever, die de kinderen in een karafken gingen halen bij Angeliek "In de drie Lindekens", want die had de echte!! .... De speelkaarten met krijt en lei werden uit de kast gehaald en de oudsten haalden hun stenen pijpken uit de vestzak en hun varkensblaas met tabak en ze dampen smakelijk uit hun bruin-zwart doorroken branderken .....

De vrouwen moegekeken op de troefslagen op het tafelmattje, gingen met de kinderen in de buurt naar de "Estaminet" bij Fons Verscheu-

ren of in de Warande bij Elodie. 't Vrouwvolk bestelde een "tsuurken" bier, "dubbele uitzet" of "triepel" met een harde mastelle erbij, van bakker Jules Keukeleire uit het dorp ... 't was zijn specialiteit. Die harde mastellen stonden in hoge, glazen bokalen op de toog in de herberg.

De kinderen?..... die mochten ne keer draaien aan de makronkasse van de oude Van den Hove, die al de herbergen afliep, voor een vel macrons van 5 cens.

Wel dra trokken de mannen ook naar buiten. Het bolspel was hun verdere attractie en wie de meeste bollen op of nabij de "stek" kon leggen of wie de beste schieter was, dat was de man van de dag!... Te dier tijde had iedere herberg of warande op Gentbrugge een bolbaan, die zeer druk bezocht werden. Vooral het Boldershof, bij de blinde Mestagh in de "boekenotdreve" (huidige Jules Mac Leodstraat) was het meest bekend en drukst bezocht. Gedurende het bolspel speelde de blinde op zijn accordeon.

Als kinderen mochten wij ne keer op d'ezelkens zitten bij Boer Janssens "In den Groenen Boomgaard" of in de Warande, ten minste ..... als we nog een halve kluit rijk waren! .....

Och ..... 'k weet het nog zo goed! ..... 't staat nog zo fris in mijn geheugen! ..... 'k zie het nog vóór mijn ogen alsof het pas gisteren gebeurde! ..... die "loochte Genteneirs", die uit de stad kwamen naar Boer Janssens toe met een vigilante ..... en zingen dat ze deden!! ..... op de maat van de accordeonspeler, die op de bok naast de koetsier zat te spelen van : "En rijen es plezant; en rijen es plezant; rijen op een kerre zonder wielen" .... Ze hadden voorzeker grote honger, want vijf minuten nadien zaten ze al te smullen aan een masteluin boterham met boerenhesp; een teljoorken rijstpap of pannekoeken van boekwijnbloem.

't Vrouwvolk met hun brede, strooien hoeden en lange brede rokken dronken daarna een kommeken frisse, goeie karnemelk (botermelk) uit de frisse boterkelder.

De fiere Gentenaren deden dan een "tournee", als gentse ridders tot aan de oude Scheldeoever op een boerenpaard.

Gentbrugge was vroeger des zondags het uitgezochte oord van de Gentenaren. Daar was veel amusement, gezonde lucht. Gentbrugge bezat destijds nog 22 kastelen en 50 hofsteden, waarover de geschiedschrijver Lindemans schreef in zijn werken : "geen dorp in Vlaanderen heeft zoveel kastelen en lusthoven dan Gentbrugge".

Vervolg 15.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Geràrd
PATOOR Walter
VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

Het dorp Gentbrugge. Ontstaan, groei, geschiedenis tot 1795. (3)

In de vorige aflevering waren we gekomen tot bij Luther's leer en Calvin's boodschap. Dat was nieuws! En als één commando schoot plots uit alle steegjes en poortjes het gore volkje vooruit. Het snoof buit! buit!! Wezen de predikers niet op het nutteloze vertoon van al die schatten in kerken en kloosters? Misschien, niet bepaald om de mensen tot het roven aan te zetten spraken de zendelingen van de nieuwe verlosser (?) maar het was ook geen spontane opwelling van een volksgevoel dat hier tot uiting kwam in het baldadig vernielen van alles wat maar waarde had in kloosters en kerkgebouwen. Hier werd een systematisch, een weldoordacht en goed ineengestoken plan uitgewerkt, door enkelen, maar die de menigte gans bereid vonden om ze in hun beulenwerk te helpen. Wat dan aan kunstschaten en wetenschappelijke waarden is verwoest, beestig verwoest, zal nooit iemand in cijfers kunnen uitdrukken. En tot wiens voordeel? Ja, veel is er dan ook gestolen geweest; kan het anders? Maar dat is toch niets in vergelijking met wat dan is vernield geworden, vernield en verbrand en niemand had daar baat bij want men vernielde alleen om te vernielen! Overtuiging dat de nieuwe godsdienst zoveel beter was? .... Och kom! .... Wat hebben we gezien in de eerste Meidagen 1940? Was dat alles uit militair oogpunt zelfs te verantwoorden? En dan, de vernielingen door de massa gepleegd, de verwoestingen, de plunderingen? Was dan ook niet de zucht tot vernieling over de massa gegaan? Met daarbij, onvermijdelijk die helse roofzucht die deed stellen, niet wat men meest nodig had of best kon gebruiken, maar wat voor de handen kwam, of het waarde had of niet! ..... Nee, moeilijk is het niet de lage driften van een volk op te jagen! Minst van al als dat volk onder wraakroepende onrechtvaardigheden gebukt gaat, maar ..... moeilijk is het wel die driften, eens losgebroken, halt toe te roepen..... Op 30 juni 1575 hield Herman Strick, een afvallige pater, een openbare preek nabij de St. Daneelskapel (de eerste

kerk van Ledeberg) staande langsheen de weg naar Hundelgem, dichtbij de plaats waar deze zich van de Rodse weg (de Heirbaan naar Geraardsbergen) losmaakt. Hij meende wel te doen in zijn rede de gemeenste godslasteringen en de grofste beledigingen aan het adres van de katholieke godsdienst en zijn bedienaars uit te braken. Reeds van bij de aanvang van de rede was de baljuw van Gentbrugge, Cornelius Croes of Croessens, zo ontsticht dat hij in allerijl naar Gent reed om de stadsoverheid, die jurisprudentie had binnen de Rietgracht en de abt van St. Pieters, heer van Ledeberg, te verwittigen. Deze kwamen ter plaatse en wilden de vergadering doen uiteengaan. Het bekwam hen slecht; ze werden door het volk zo met stenen en keien bekogeld, dat ze de vlucht moesten nemen. Dat was de inzet. Zware dagen zouden dra volgen. (De Potter en Broeckaert-Gentbrugge).

Nadat in 1576 de "Pacificatie van Gent" werd ondertekend, die de gelijkberechtiging der twee godsdiensten erkende, kwam wat rust, die door de sluwe protestanten werd benuttigd om hun leerstellingen steviger uit te bouwen en zich meester te maken van het stadsbestuur. Na hevige gevechten en na maandenlange belegering van het Spanjaardskasteel gelukte de opzet die burcht in te nemen in 1576.

Gentbrugge moest eens te meer een zware tol betalen! Door haar ligging en zijn goed onderhouden wegen (schriften van 1544 leren ons dat in Gentbrugge dan 7 goede wegen gekend waren : de Heerwich 40 voet breed; de Pontwich 20 voet breed; de Ghebeurliche Wech 14 voet breed; de Kerkwegh 5 voet breed; de Meulenwich 5 voet breed; de Gemeene Malspat 3 voet breed en de Buttenganc ook 3 voet breed. -

De Potter en Broeckaert) was het dorp beslist aangewezen om de Spanjaards in de flank aan te vallen en daarom werd het Rijke Clarenklooster in vesting veranderd terwijl de Gentenaars naar Melle en Kwaadrecht trokken, de bomen langs de weg weggappend om de Spanjaards te beletten aan hun bondgenoten zo binnen als buiten Gent ter hulp te komen. (De Kempenaere in Vlaamsche Kronyk - De Jonghe : Gendsche Geschiedenissen). Het versterkte klooster werd met loopgrachten omringd, waaraan de inwoners van Merelbeke, Rode, Bottelare en andere dorpen; op bevel van de graaf van Reulx gedwongen werden te werken (De Kempenaere-Vlaamsche Kronyk). Niet genoeg dat de soldaten, gedurende het beleg, de boeren alle lasten mogelijk aandeden "zonder dat men daer eenich onderzoek over dede", men dwong hen weldra hun eigen huis te slechten, tot de grond af te breken en have en goed te verlaten om de verdediging op groter schaal te kunnen voortzetten. Van alles beroofd, tot de H. Sacramenten toe, vermits de pastoor

reeds in 1578 verjaagd was, dwaalden de arme sukkelaars door de velden, zoekend naar onderkomen en naar het onmisbare brood. We kunnen niet aan de verleiding weerstaan hieronder enkele uittreksels te geven van de kronijk van De Jonghe "De Gend'sche Geschiedenissen", ze zullen U een heel klein gedacht laten vormen van de toestand waarin onze mensen dan moesten leven. Ik citeer :

1578. Op 23 oktober wierden verscheyden geestelike personen door Briefkens van het Magistraet geboden, binnen zonneshyn, uyt de stadt te vertrecken. Onder dese waeren den heer Leo Hughen, pastoor van S.Baefs, de pastoors van O.L.V. van St. Salvators, van S.Jacobs, van Gendbrugge, de Deken der Christenheyd en meer andere.

1580. Up den 12 january vinghen de Malcontenten van Aelst buyten de Keyzerpoorte, gheen quaertier mijls van de Stadt, Jos Bussaert van Imbieze ende eenen van d e kinderen Triest ende voerdense naer Aelst. (Chronycke van Gendt door Van de Vivere, heruitgegeven door Frans De Potter 1885).

1580. De 28 februari wierd er geboden met trompet dat men de Huysen, Schueren, Stallen en Boomen die noch over waeren binnen de 150 Roeden van de Stads-Vesten, zonder Uytstel zoude weiren, op pyne van verbrand te worden.

1583. Op het eynde van November wierden alle Huysen tot omtrent eene myle verre buyten de Petercelle-Poort, de S.Lievenspoorte en de Keyser-Poorte afgebroken. De 4 Juni, 's nachts, quamen er eenighe Onwillige tot Gend-Brugge met eene vlote van Schuerdeuren, Hurden en Stroy over de Schelde en trocken over Destelberge tot aan S.Amandsberg. Zij doodden in dien tocht 5 Persoonen van de Boeren-Wachten zonder eenen van hun Volk te verliezen; maer moesten doch zonder buyt wederkeeren. Op 11 Juni roofden de Ongewillige wederom alle de Beesten buyten de S.Lievens- en de Heuvelpoorten. Op 13 Juni roofden de Ongewillige wederom buyten de S.Lievenspoorte en vier daegen daernaer tot Drongen. Op 24 Juni schermutselingen der Ongewillige buyten de Keyser-Poorte tegen eenighe van Gend. Op 25 juni trocken de Schotten en andere soldaten ter Keyser-Poorte uyt alwaer sy in een Schermutseling aan het Braemkasteel te Gend-Brugge de Spaensche versloegen, omtrent 25 van dezelve gedood, vele gequetst en veerthien gevangen hebben.

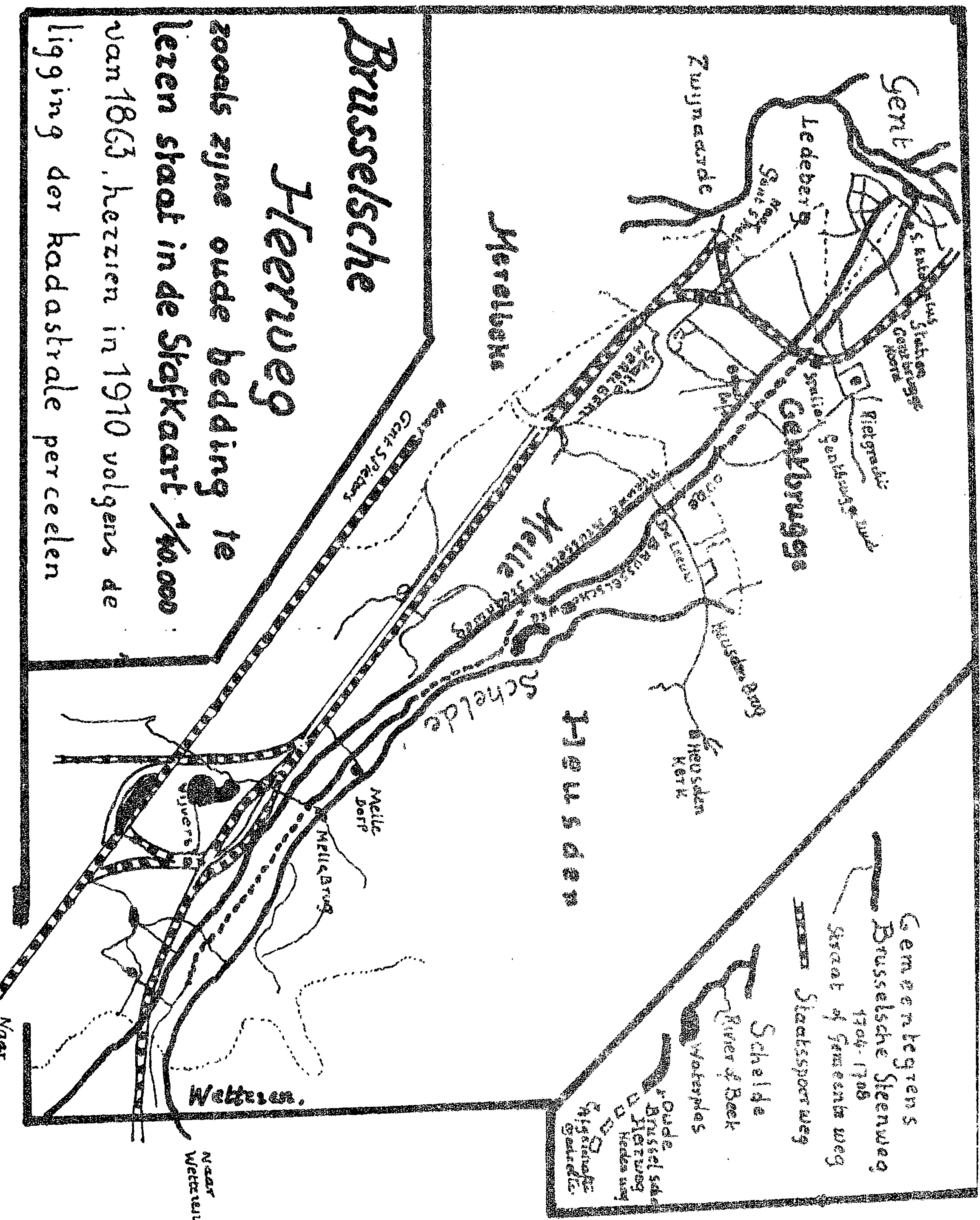
1584. Op 13 en 14 February quamen er eenige Schepen met Provisiën van Antwerpen aan de Keyser-Poorte aen, naer dat de Heere Van Ryhove tot Dendermonde daer hadde uytghenomen al wat hij wilde. De blydschap daer over was zoo groot dat het kanon gelost wierd, gelyck oock geschiedde den 21 en 22 als dergelycke Schepen ook zyn aengekomen. Doch daer de menigte van menschen zoo groot was in de Stad kon de Schaersheyd maer korten tyd daerdoor verlicht worden.

Door de Spanjaarden ingesloten leed de stad weldra honger en nu wisten, de achtergebleven Gentbruggenaars niet meer wie ze als vriend, wie ze als vijand moesten begroeten. Wat de stedelingen gedurende hun veelvuldige uitvallen niet roofden, stalen kort daarop de Spanjaards! .... Toch was dat voor wat de stedelingen betrof nog te verontschuldigen. Niet alleen leed daar elkeen onder de verschrikkingen van de oorlog; niet alleen stierven dagelijks tientallen mensen van honger, maar daar was om de maat vol te doen, de zo gevreesde pest uitgebroken. Geen straat was er weldra waar geen huis was aan wiens

Brusselsche

Heerweg

zoals zijne oude bedding te
leren staat in de Stafkaart 1/40.000
van 1863, heezien in 1910 volgens de
ligging der kadastrale percelen

deur de voorgeschreven strowis niet uithing, als verwittiging voor de mogelijke voorbijgangers dat daar de vreselijke ziekte was uitgebroken. Zo erg was dat zelfs, dat ondanks het feit dat de oorlog alle beschikbare krachten opeiste, men zich toch gedwongen zag een apart gebouw op te trekken waar de pestlijders zouden worden ondergebracht : het Pesthuis op het Zand, de tegenwoordige Artilleriekazerne.

Na 4 jaar hardnekkige tegenstand moesten de Protestanten het opgeven; de Spanjaarden heroverden de stad en de gemeentebesturen werden ter verantwoording geroepen! ..... Over die tonelen laten we liefst het doek neer! ..... Met de onderwerping der stad kwam nu weer rust en orde in het land. De verjaagde kloosterlingen werden weer in het bezit hunner aangeslagen goederen gebracht, voor zoverre dat nog mogelijk was. (1584.-November. Den 17 moesten alle Religieuzen zoo mans als vrouwen, op zwaere straffen, elck in 't Habyt van zijn Orde, in zijn Klooster wezen. Doch aengezien eenige Kloosters geheel verwoest ofte onbewoonbaer waeren, zag men sommige Religieuzen genoodzaakt met die van een ander Orde in een Klooster te samen te wonen en naemendlyck de Heeren van Drongen en de Carmelieten. De Rycke Claren van Gend-Brugge en de Nonnekens van Tusschenbeke woonden in het Kleyn-Beghynhof.-De Jonghe-Geschiedenissen van Gend.-).

De Rijke Claren die eerst in het Klein Begijnhof, daarna in een oud Steen onderkomen hadden gevonden, keerden niet meer in hun oud verwoest klooster terug, maar vestigden zich enkele jaren later in een nieuw gebouw in de St. Lievensstraat. In ternauwernood 2 eeuwen was Gentbrugge voor de derde maal weggevaagd. Is het dan te verwonderen dat, toen in 1619, de landmeter Jacques Horenbault zijn kaart van Gent opmaakt, waarvan het deel dat betrekking heeft op Gentbrugge hierbij is gevoegd, „zo bitter weinig huizen aan te tekenen heeft? Zou de totaal uitgebloede gemeente nog wel ooit recht komen? Maar boerenvolk is taai volk en ..... Gentbrugge kwam weer recht! Tussen 1704 en 1708 werd de Brusselse Steenweg aangelegd. Tot dan had de Oude Heirbaan dienst gedaan, nu verviel ze tot binnenstraat en draagt alleen nog haar oude naam : Oude Brusselse Weg. Aan de Magerstraat ging ze in rechte lijn naar de (later gebouwde) kerk van St. Eligius en niet veel verder, een 50 tal meter ongeveer; kwam ze uit waar nu de Brusselse Steenweg ligt. Van daar zwaaide ze links wat af en kwam weer op de steenweg ongeveer aan de huidige wissel halfwege Melle. De oude baan bestaat nog heden maar slechts

gedeeltelijk. Met het aanleggen van die nieuwe baan zou het verkeer met Gent zeer worden vergemakkelijkt, wat voor de aanpalende gemeenten meer leven betekende of liever moest betekenen, want zo groot waren armoede en ellende, zo erg drukte het nawee van oorlog en kwade tijden op de mensen dat deze afzijdig bleven en mistrouwend toekken. Niets was er nog dat vertrouwen inboezemen kon en wat er ook gebeuren zou, het volk verwachtte niets dan ellende. En dan vielen de Fransen in ons land binnen en bezetten het van 1745 tot 1749.

Vier jaren slechts, maar welke schromelijke ellende brachten die mee! Het volk, van alle gevoel verstoken, zag toe en ontving de slagen : tot reageren was het schijnbaar niet meer in staat. Na 4 jaren tyrannie verlieten de Fransen weer de stad die opnieuw door de Oostenrijkers werd bezet, maar na enkele jaren werden ook die weer verdreven en kwamen de Fransen hun heerschappij opdringen. De kolom met het standbeeld van Keizer Karel op de Vrijdagmarkt werd onlaag gehaald en de aansluiting van Vlaanderen aan Frankrijk geproclameerd. De Republiek onder de leuze Vrijheid, Gelijkheid en Broederlijkheid begon haar verdrukking. De Fransen kregen weer de gelegenheid niet hun duivelswerk voor goed aan te vatten. Aangekomen op 3 januari 1793 vertrokken ze reeds weer op 29 maart daaropvolgend om .... op 1 juli daaropvolgend definitief Gent te onderwerpen. De Republiek had zich ten doel gesteld een ganse nieuwe maatschappij op te bouwen en dat kon alleen, meende ze, op de puinen der oude bestaande. Alles wat tot dan toe het leven der mensen had geregeld, zo geestelijk als stoffelijk, werd in een pennetrek te niet gedaan en zo kwam het dat het reeds in Frankrijk geldende dekreet waarbij de Adel met al zijn rechten en voorrechten werd afgeschaft op 8 en 12 november 1795, voor België uitvoerbaar werd verklaard.

De Markiezen van Rode hielden op Heren van Gentbrugge te zijn! .... Het eeuwenoude leen van Gentbrugge was dood! ..... De vrije GEMEENTE GENTBRUGGE geboren!! .....

Wat zou de toekomst brengen? .....

Dat zullen wij in de verdere hoofdstukken trachten te verklaren.

Wordt vervolgd.

CARNAVAL.

In het tijdsritme onzer kindervermaken was Carnaval aangebroken! ... Dat was weer iets plezants voor de kleine sloebers van Gentbrugge, want hier hadden wij altijd het een plezier na het ander.

Weken vóór Carnaval hingen bij de beenhouwer opgeblazen varkens- blazen aan de ijzeren stangen in de winkel te drogen. Wij kregen van moeder "ne kluit" (10 centiemen of 5 cens) en liepen zo hard wij konden naar de beenhouwer Tseef Van Maeldegem of bij Domientje rechtover "Den Hert" om een "bloase", want ze waren rap uitverkocht. We bonden ons "bloase" met zijn koordeken vast aan een stok en we liepen al wippend en springend de straat op, achter de Carnavalzotten aan. We stonden in een klein groepje, met ook enkele grote kameraden erbij, de zotten af te wachten. En als ze dan afkwamen hadden wij voor iedere zot een ander schimpwoord gevonden! .....

"He, zot, mee uw bloasmuile, 'k ken u wel zulle ..... geef mij moar ne cen of we sloan op u gat" ..... Zie dan moesten we lopen zo hard we konden ..... maar ze kregen ons niet, zulle! ..... met hun zot kostuumken aan! .....

"He, slonse die doar luyt, woar es uwe andere vrijer noartoe? ... 'k wete wel hoe datij iet zulde, moe 'ket zegge misschien? .... en gij doar, uwe Tseef luyt doar bij een andere slonse, zulle, 'k heb hem wel herkent!" .... Dan werden ze kwaad, maar we liepen al naar een andere groep en zo luid we konden riepen we nu : "He, dikke bloase edde al u schuld betoald bij Sidonie uit de Koekoek, g'et da mens nog al ne poater geschilderd" .....

En zo ging het altijd van langsom erger. De grote sloebers staken ons op wat wij moesten roepen, want wij kenden dat allemaal zo goed niet en zij dierven het niet. Wij moesten het uitkelen want van de kleine jongens konden de zotten nog wat verdragen. De verkleden zotten hadden voor hun "kostuum" niet veel geld uitgegeven, zoals nu nog; 't waren oude lappen, oude kleren, die zij zelf hadden aaneengeflanst, een mengelmoes van kleuren, ne simpele tabaard met wat lintjes aangebonden was al voldoende, met ne papieren hoed, maar met een verschrikkelijke maskerade, met vieze en zotte gezichten. Daarbij hadden zij nog een trompetje of een trommelken. Die kostuums waren toch algelijk kunstig en slim ineengestoken. Oude kindervoituurkens werden van de zolder gehaald, want ge moet weten dat de mensen vroeger van alles op hun zolder bewaarden, "'t zou nog wel eens te pas komen" ... zegden zij. Nu hebben zij geen zol-

der meer, 't zijn nu schone mansarden, geschilderd en behangen .... voor het ogenblik zijn het echte kruidenierswinkels .... want de suiker zal opslaan ... en het zout en de frietolie! .... Al hun oude brol ligt al lang in de Oude Schelde of verbrand op de vuilnisbelten. Maar keren wij terug naar onze zotten! ..... Die reden dan rond met zo'n voituurken waarin ze een grote pop hadden gelegd met een lange, grote "tsoeze". Voor de lol hingen ze een plakaat aan 't voituurken waarop stond geschreven : "van menierken van 't kastielken". Ach, wat waren er dan nog goede zielen ..... ze dierven veel zeggen als ze in een groep meeliepen, maar als ze alleen waren, waren het "goeie tsollen" en goedzakken zoals de meeste Gentbruggenaren en ja, 't was nu Carnaval! ..... Men kon zijn miserie verbergen achter een masker en ne keer zot doen, iets wat men anders niet dierf!.... zowat de tragedie van een clown!... Als de zotten afkwamen zag men de deuren opengaan en elkeen kwam kijken naar hun zot gedoe. De zotten dansten van de ene kant van de straat naar de andere en zingen dat ze deden!... en op hun trompetje blazen en trommelen en ze zongen in groep : "Voor wie moeten wij ons generen, zolang alsdat wij jongmans zijn en we zullen pepergee, pepergee, pepergeven, al zijn wij onze vrijere kwijt, maar ten doet ons toch geen spijt, pepergeven, pepergeven" ..... en wij riepen hun achterna : "Zot, zot, zot, k'è u gat gezien, chère bon amie, chère bon amie".... We liepen achter de zotten en sloegen op hun achterste zo hard wij konden met ons "bloase" en we wipten en sprongen over de straat van de ene groep naar de andere. 's Avonds kwamen we naar huis, veel moeier dan de zotten zelf en of we konden slapen! ... we moesten niet gewiegd worden! ..... Nu zijn er geen zotten en slonsen meer te zien op Carnaval.... Varkensblazen hangen niet meer bij de beenhouwer te koop ..... de folklore is er af! ... Andere tijden andere zeden ... zegt het spreekwoord maar is de wereld er nu beter op geworden?.... Nochtans bestaat voor sommigen nog de "luxecarnaval". Die komen maar uit 's avonds zoals de vleermuizen, op weg naar dancings en cabaretten. Nu zijn het echte poppen, met schittenrende, bonte kostuums!... geen slonsen, clowns of Pierjanklaassen. Vroeger als de zotten er op uittrokken hadden ze maar genoeg cens medegekregen om hier en daar een pintje te gaan drinken. Nu zitten ze in de nachtclubs met whisky en champagne of dure wijn vóór hun neus en de ene doet niet onder voor de andere! Alles heeft zijn tijd en Duren is een schone stad.

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens.

CARNAVALLEDEN 1900.

En vie van ons, en vie van ons
en van gien andere, van gien andere
En vie van ons, en vie van ons
van gien andere of van ons.

Wij zijn gezworen kameroaden
wij zullen malkander nie verloaten
Wij zijn bijien en we zullen niemier schien
Wij zijn gezworen kameroaden.

Mie katoen kom morgen noen
we zullen een pijntse drijnken
Mie katoen kom morgen noen
we zullen een pijntse doen.
Tralalalalalala (bis)

Veur wie moeten wij ons generen
zolang als dat we jongmans zijn
en we zullen pepergeven, pepergeven, pepergeven.
En al zijn wij onze vrijere kwijt
maar ten doe ons toech gien spijt
En wij zijn nog nie duud
En zolang of dan wij leven
zullen we pepergeven, pepergeven, pepergeven.

Zot, zot, zot, k'è u gat gezien
Chère bon amie, chère bon amie
Zot, zot, zot, k'è u gat gezien
chère bon amie.

Wij 'n èn moar twie pleziere op 'n joar
Carnaval en Gentse Fieste
Wij zijn content mee 'n fluitse van ne cèn
Loat ons dansen, loat ons sprijngen
en loat ons vrolijk zijn (2 maal)

En da mijn moeder da moest weten
al da 'k ik vrije van mijn 16 joar
Ze zou mij alrap in 't kluuster steken
al tot mijn 21 joar.

Edde gij de bulten nie zien dansen
't was al op den hoek van de Lepelstroate
Leve de bulten, leve de bulten
op den hoek van de Lepelstroate.

Gien schuunder companie of de mijne (2 maal)

Den iene pist alhier
den andere pist aldoar
Zijn broek was nog nie open
de gardeviel was doar.

K'n zoe nie girre trèwen
vivan de liebertijd
want Kloas zoe moeten komen
doarvan ben ekik benijd.

Hij es nog moar getrèwd
en hij ee al suiker op zijn bruid
'n kind op zijne schuut
en doarmec es t' hij gekl.....

Van 's morgens vroeg
kreeg ik van de kloef
omda'k aan mijn moeder
mijn drijnkens vroeg.

Espe, bloende,)
en wij èn overal den ieste prijs) bis
Espe zullen wij eten)
bloende zullen wij èn)
Ge zult ons wel zien eten) bis
moar ge zult er nie van èn)

Wij zijn de boeren van Transvaal)
die zuu girre schieten) bis
die zuu girre schieten)
Al op den Engelsman.

-----

285 veur ezuu 'n manneken
285 es da nie genoeg
da es 'n manneken die soepe mag (2 maal)
de soepe es goe, ze kan nie beter wezen
de soep es goe, ze kan nie beter zijn
Alle dagen vlies en soepe)
zonder wirken bij den troep) bis

't Es fieste, 't es fieste, 't es Carnaval.
Op de Kouter, op de Kouter
en uuk overal.

Mijn moeder stijft mijn klieð (3 maal)
Want mijne vrijer stoa geried.

Mijn moeder goa noar 't Lof
en wij noar 't Spiegelhof (danszaal op Ekkergem)

Toreador, mijn katte es versmuurd)
Edde er nie van g'huurd) bis
buiten de Brugse Puurt)

Overal, overal,
woar da de meiskes zijn (2 maal)
Overal, overal,
woar da de meiskes zijn
doar es het bal.

'k Heb 'n bloemetje geplukt al in de wei)
't is da van mij, 't es da van mij) bis
En nuut van mijn leven)
ne sigaremoaker aan mijn zij) bis

En wij goan nog nie noar huis,
bijlange nie, bijlange nie,
En wij goan nog nie noar huis
want moeder es nie thuis.
En was ons moeder thuis
tons gingen we nie (2 maal)
En was ons moeder thuis
tons gingen we nie noar huis.

Moederken doe open, zulde mij nie sloan,
gij 't et in u jonkheid uuk ezuu gedoan.

En hoep Marianeke, kuuft 'n kanneke
Al mee de Vastenavond
En hoep Marianeke, kuuft 'n kanneke
Al mee de Carnaval.

Hohoho, mijn lief es noar den Uust (Oosten) (bis)
'k è hem zien vertrekken
mee 'n blekkene duus.

Wie goat er mee noar Batavia
Doar moeten wij nie wirken,
moar eten en sloopen gelijk 'n virken.

Nieie te vroeg, nieie te vroeg)
morgen mee te zesse emme wij tijd genoeg) bis
Loat ons, loat ons vreugde maken)
en nie goan sloopen al onder ons) bis

Ten kooft op gien halffranksken aan)
Stillekes, stillekes aan) bis
En doede nie open, 'k goa bij een ander)
Tsoelala, tsoelala) bis

Oh. Jefke es getrèwd
hij zit in de misere
hij zal 't er van kreveren
Oh. Jefke es getrèwd
hij zit in de misere
en 't ès zijn eigen feit (fout)

Oh. Mietse pijpekop
Geef mij moar 'n bobijntse
Liever 'n gruuter of een kleintse
Als er moar tsenuiver in ès.

En 'k zie mijn lief zuu girre
Onder de lantirre
Oh. la, la, en hij es goan vliege   )
Oh. la, la, en hij es en bas (omlaag)   )   bis

Mijn lief es patissiee
En hij brengt pateetses mee
En da des kadée.

Madame, wij goan hier deure
en wete gij woarveure
Omda u pintses zijn te klijn
En wij goan waar dan ze gruuter zijn.

Garçon, geef mij een Bokske
veur mij en veur mijn mokske
Niet te gruut of nie te klijne
Moar ter mag gien schuim op zijn.

Da k'ik alliene miester was
'k zoe die wijve doar wa droaien
Ploatse van ne strek op ulder hoar
Zoeder k'ik alrap ne rattestirt aanmoaien
Ulder hoar op iene boef (dots)
en 'n muile gelijk ne kloef
En zijn ze nie kontent
We steken ulder in 't couvent.

'k Heb ne man en hij es te bekloage
'k Heb ne man en hij es altijd ziek
Hij kloagt altijd van pijn aan zijn moage
Eten of drijnken da kan't hij nie
was 't hij al duud (2 maal)   )
was 't hij bij kiekepuut   )   bis

Wie goat er mee noar de l'Innovation
We zullen doar kuupen ne biberon
En 'n tsoeze veur in zijne mond
Tons zal 't hij sloapen dat hij ronkt
Ooooooooooh.....

P.S. : We houden er aan de heer Gaston Sorée en in het bijzonder
zijn echtgenote Vandekeere Léonie te bedanken voor de zéér
grote hulp die ze geboden hebben bij het samenstellen van
"Karnavalliederen 1900".

De Redactie.

Al onze opzoekingen naar oude kaarten, verkavelingen, verkoopsbrieven en oude archieven, betrekking hebbende op Gentbrugge, hebben ons aangetoond en bewezen, dat vanaf de vroegst gekende tijden onzer geschiedenis, de wegen van Gentbrugge uitsluitend VLAAMSE namen hadden. Die vlaamse namen komen dan onvertaald voor in alle officiële stukken; zelfs al was de tekst in het frans geschreven.

Op welk tijdstip onze medemensen meenden er een franse benaming te moeten aan toevoegen, hebben wij niet kunnen achterhalen : alleszins moet dat niet zo bijzonder lang geleden geweest zijn (waarschijnlijk zelfs lang na de Omwenteling van 1830).

We denken nog welk lawaai was opgegaan, reeds vele jaren geleden, als er sprake was ééntalige vlaamse naamborden te plaatsen! Hoe hebben mensen alhier, die het nochtans goed meenden, zich bespottelijk en kleinzielig aangesteld.

Om wille van ..... vreemdelingen moesten wij lezen : Tuinwijk ter Heide - Cité Jardin ter Heyde; Ongerijstraat - Rue des Sentiers; Rue Van Houttestraat; Drève De Nayersdreef; en andere.

En dan die vertalingen!!..... Rue des Remparts!..... waar sedert de ..... zondvloed en misschien nog wel daarvóór, wallen-versterkingen hebben bestaan!..... Rue des Ronces!..... waar er sprake was van een Braemkasteel en niet zoals ze meenden van "doornachtige beziënranken" ..... en nog zoveel andere verkeerde vertalingen.

Het is nochtans verwonderlijk dat de franse benamingen bijna nooit in officiële verslagen van de Gemeenteraadszittingen vóorgekomen zijn. Zo staat er : "de straat naar de brug over de Schelde zal genoemd worden Blockstraat-Rue Block".

Wat had Georges Van Maldeghe, het jongste gemeenteraadslid, groot gelijk, als hij op 6 april 1933, voorstelde geleidelijk vlaamse namen in gebruik te stellen bij het openen van nieuwe straten, en bij vernieuwing der bestaande tweetalige straatnaamborden, die door ééntalige vlaamse te vervangen. Wij voegen er graag bij, dat die wens met algemene stemmen werd aangenomen en sedertdien zijn we van die belachelijke opschriften verlost, gelijk het ook zo was in onze aloude stad Gent.

We hadden gemeend vanaf dit tijdschrift, de Oude en Nieuwe straatnamen op te nemen met daarbij al de wetenswaardigheden, die wij

nopens dezelfde reeds hadden gevonden. Weldra echter stelden wij vast, indien wij iets of wat breedvoerig wilden zijn, één enkele bladzijde niet eens zou volstaan! ..... Het zou een ganse bundel in beslag nemen. Maar dan? ..... Welke namen zouden wij toelaten? Die waarvan wij de betekenis of de geschiedenis kennen? We zegden het reeds herhaaldelijk; wij beogen geenszins VOLLEDIG werk te leveren, waarom zouden wij dan die plaatsnamen weglaten, die wij niet, maar anderen die nà ons komen, wel misschien trachten te verklaren? Alleen reeds voor wat onze bossen aangaat, blijven ons uit één lijst van 1818, die wij in het Gemeentearchief aantreffen, méér dan 20 namen over waarvan we niets kunnen zeggen. Geen mens mochten we ontmoeten die deze namen in zijn leven zelfs maar heeft gehoord, laat staan ze te kunnen vereenzelvigen.

Wat verloren is, is ..... voorlopig althans, verloren, maar het was ons een voldoende reden om te beletten dat wat nog te redden was, wat te niet ging, hier voor U neer te schrijven. Misschien zal men er ons later dankbaar voor zijn! .....

We hebben drie lijsten samengesteld. De eerste geeft de wegen aan die in 1846 op Gentbrugge bestonden, volgens de Gemeenteatlas.

De tweede brengt tal van namen, waarschijnlijk allen bossen, die wij niet met voldoende zekerheid wisten onder te brengen.

De derde geeft, volgens alphabetische orde gerangschikt, al de namen der hedendaagse straten en pleinen, met daarbij, voor zover ons dat mogelijk was, de juiste namen der wijken, streken, akkers, enz. en van enkele daarvan de betekenis of de oorsprong.

Waar wij hier en daar een poging waagden om een naam etymologisch te verklaren, hebben wij ons gericht naar en hebben wij gesteund op de degelijke werken van Prof. Mansion, Prof. Dr. Vercouillie, Dr. Prof. Carnoy, Dr. Karel De Flou, Dr. Jan Lindemans en anderen.

Wij hopen dat bijzonder deze laatste lijst de Gentbruggenaren ZEER A ANGENAAM ZAL ZIJN.

LIJST DER GEMEENTEWEGEN IN 1846.

(Vele dier wegen zijn sindsdien veranderd, zelfs verdwenen)

Nr	Leidende van Gentbrugge van naar		Gekend onder de naam van :	Lengte in meter	Breedte in meter
	<u>A. WEGEN.</u>				
1	Ledeberg	Geeraardsbergen	Rodse Heirweg	1968	12
2	Ledeberg	Magerstraat	Oude Brusselse Heirweg	1225	6
3	Ledeberg Keizerpoort	Steenweg Gent naar Brussel	Kerkstraat Hongerijstraat Kasteelstraat Magerstraat	2977	6
4	Brusselse steenweg	Meirestraat	Meulenstraatje Kleemstraat Drieschstraat Boschstraat	1985	6
5	Rodse Heir- weg	Brusselse steenweg	Snottemuyl	396	6
6	Dorp Gent- brugge	Bosstraat en Schelde	Cauterstraat Derdstraat Meirestraat	1654	6
7	Voordries langs kasteel (Speltinckx)	Bosstraat Huytens	Achterdriesch- straat	718	4
8	Brusselse steenweg	Meirelbeke	Zwartierstraat Donkerdreve	1239	4
9	Grote Dries	Bos	Boschstraat	1108	4
10	Hongerijstr.	Kerkstraat	Statiestraat	490	4
11	Kerk	Schelde	Aerdstraatje	188	4
12	Bosstraat	Grens Melle	Achtbunderweg	682	3
13	Bosstraat	Dries	Boschhoutweg	844	3
14	Bosstraat	Rietgracht	Krekelstraatje	372	3
15	Bosstraat	Schotlam	Buekendreve Zilvermeersch	1677	3
16	Bosstraat	Cauter	Langedreve	550	3
17	Kouterstraat	Gulsmere	Cauterslag	832	3
18	Aerdstraat	Schotlam	Scheldebaan	1800	3
19	Brusselse steenweg	Rodse Heirweg	Heystraat	862	3
20	Rodse steen- weg	Brusselse steenweg	Vogelstraat	1217	3

Nr	Leidende van Gentbrugge van naar		Gekend onder de naam van :	Lengte in meter	Breedte in meter
21	Ledeberg	Gentbrugge	Ijzeren weg	94	5
22	Ledeberg Braemkasteel weg	Bosweg	Magerstraat	508	4
	<u>B. VOETPADEN.</u>				
23	Gentbrugge Kerk	Bosstraat	Kerkweg	835	1,5
24	Kerkweg	Brusselse steenweg	Kasteelweg	716	1,5
25	Voordries	Driesstraat	Slinkendriesch weg	570	1,5
26	Voordries	Bosstraat	Rechtendriesch weg	510	1,5
27	Hongerijstr.	Kerkweg	Zwart Honde- straatje	184	1,5
28	Ledeberg	Kerkstraat	Laege Venne Hooge Venne	986	1
29	Statiestraat	Hongerijstraat	Ouden Kerkweg	177	1
30	Hongerijstr.	Kleemstraat	Vlugge Wegel	352	1
31	Heirweg	Brusselse steenweg	Broeckackerweg	293	1
32	Aerdstraat	Pannenhuis	Pannenhuisweg	740	1
33	Achterdries	Pannenhuis	Postwegel	784	1
34	Postwegel	Schelde	Cauterwegel	459	1
35	Dries	Koninkxdonck	Kerkwegel	1539	1
36	Magerstraat	Koninkxdonck	Boschweg	1365	1
37	Brusselse steenweg	Snottemuyt	Dreve	626	1
38	Magerstraat	Brusselse steenweg	Leenwegel	512	1
39	Brusselse steenweg	Kerkstraat	Waterweg	91	1,5
40	Bosstraat	Achtbunderweg	Veldwegel	862	1
41	Kouterwegel	Velden langs de Schelde	Landweg	705	3
42	Waterweg	Schelde	Uitweg	170	3
43	Achtbunder weg	Schelde	Uitweg	290	3

Nr	Leidende van Gentbrugge van naar		Gekend onder de naam van :	Lengte in meter	Breedte in meter
44	Bosstraat	Veldwegel	Uitweg	210	3
45	Bruiloft	Magerstraat	Reiweg	465	3
46	Langerijstr.	Kerkweg	Reiweg	58	1
47	Wegel langs	het Braem- kasteel	Braemkasteel- pad	46	1
48	Leenwegel	Bruiloft	Braemkasteel- pad	480	1
49	Rodsen Heir- weg	Snottemuyt		270	1

PLAATSNAMEN.

Waarschijnlijk Bosnamen, voorkomende op een lijst in het Gemeente-archief, onder datum 1817, en waarover we alle zekerheid aangaande hun ligging missen.

LEEGEN BOSCH : 181 roeden.

Totaal onbekend. Die naam betekent niet "ledige bos" maar wel "laag gelegen bos" in tegenstelling met een andere, die wij zullen ontmoeten in "Hoogen Bosch".

DONKERVERDELDE : 274 roeden.

We hadden Donkerdreve (zie die straat). Wellicht bestaat er een verband tussen die twee.

GEBROKEN HOF : 480 roeden.

Behoorde aan een zekere Josse De Buck.

KLAVERVELDEKEN : 255 roeden.

Aan de Lichtervelden.

HOOGEN BOSCH : 332 roeden.

Aan De Wilde Pierre François. Op een lijst van 1841 vinden wij een Hoogen Bosch met juist dezelfde oppervlakte (1 Ha 3 a 57 ca) toebehorende aan De Lichtervelden, van Pottelsberghe en Leybaert. Het schijnt dus dat De Lichtervelde medeigenaar was van dit bos en dat hij tevens de eigenaar was van Klaverveldecken. Dit doet bij ons de vraag rijzen of al die gronden niet volgens een vooropgezette volgorde werden opgenomen te beginnen hoogst waarschijnlijk van aan de Hundelgemsesteenweg waar de Hoge Weg nog bestaat en waar het hof Verloren Kost of Verloren Brood heden ten dage nog is gekend. Volgens de opgave van 1841 lag die Hoogen Bosch op de Heide. Indien we die volgorde in acht nemen zullen de hierna volgende veronderstellingen beter te aanvaarden zijn.

CLEMBERGE : 76 a 70 ca.

Aan Hamerlinck. (Klinkt hier de naam "Keiberg" soms niet door?)

MEULENCAUTER : 23 a 36 ca.

In 1841 stond op de gronden sedertdien door het Arsenaal ingenomen, de stenen molen van Kerkaert. Zou hier de Meulencauter niet hebben gelegen? In 1818 staat als eigenaar vermeld : Van Tieghem.

HONDSHOLLEN : 41 a 21 ca.

Aan Hamerlinck.

CAUTERKEN : 34 a 50 ca.

Aan Em. Borluut.

BOEKENBOSCH : 95 a 63 ca.

Aan Em. Borluut.

VERBRANDEN BOSCH : 1 Ha 17 a.

Aan Veranneman. De familie Veranneman noemde zich "Heeren van Gentbrugge". Bewezen is het voldoende dat die oude familie uitgestrekte gronden bezat te Gentbrugge onder Ruddersvoorde (zie Hoofdstuk IV) wat niet uitsluit dat ze eveneens te Gentbrugge onder Gent cijnzen zou innen en eigendommen zou bezitten. Overigens is die familie in gans het Meetjesland door zeer bekend. Van het Verbrande Bos spreken we terloops elders in ons werk. Waar het lag weten we niet met zekerheid.

RATTEVAL of RATTEVEL : 7 Ha 38 a.

Aan Van Aelbroeck en de la Kethulle. Ligging onbekend, maar ..... staan we hier niet voor het verbasterd woord "RATTENDAELE" waarvan sprake is in onze beschrijving van het Kasteel Villain?!

QUAETSAETVIJVER : 38 a 40 ca.

Aan Veranneman. Ligging onbekend. Zou de benaming niet in verband staan met de "Vijvers", landbouwgronden die wij ontmoeten in de Kasteelstraat?

CAPELLENBOSCH : 99 a 91 ca.

Aan Veranneman. Ligging onbekend.

PEIRDENBOSCH : 90 a 60 ca.

Aan de weduwe Morel. We zouden die naam in verband willen brengen met "Peirdewal", - vijvers achter het kasteel Villain en behoorde laatst aan M. Van Zantvoorde.

LUYSENBOSCH : 2 Ha 29 a 38 ca.

Aan Hebbelinck. Deze was dienstdoende burgemeester tijdens de Franse Revolutie. Ligging onbekend.

HAESBUCHT : 29 a 60 ca.

Aan de la Kethulle. Bucht, bocht, boecht, als veldnamen, betekent "omsloten stuk" (Vercouillie). Zou dat de tegenwoordige Hazenakker niet zijn?

GOET TE PEYNAERTS : 1 Ha 5 ca.

Aan Jos. Julie de Lichtervelde. De Potter en Broeckaert geven dit goed reeds op als oud leengoed. (Zie Gentbrugge onder het Land van Rode). Niemand kon ons evenwel zeggen waar ergens dat goed kan hebben gestaan of gelegen. Als onze veronderstelling, die we daarstraks maakten aangaande de gevolgte volgorde bij het opmaken van deze lijst, juist is, dan kunnen slechts twee kastelen in aanmerking komen voor die naam : het Kasteel Braun, dat destijds aan de la Kethulle behoorde en het Kasteel Villain, dat laatst eigendom was van de heer notaris Van Zantvoorde, alle twee gelegen in de Kasteelstraat. Ons dunkens is het alleszins het tweede dat hier wordt bedoeld en wij leggen dat uit door het feit dat dit kasteel reeds vele namen heeft gehad die - uitgezonderd "Ratt ndaele" die foutief was - uitsluitend die van de tijdelijke eigenaar was.

Peynaert zou dan gedurende min of meer lange tijd eigenaar geweest zijn van het kasteel. Zo ver zijn we in onze opzoekingen niet gegaan, doch dit blijft toch nog wel het opzoeken waard.

BELANGRIJK BERICHT AAN ONZE LEDEN

=====

Een nieuw jaar is in het verschiet. Voor ons Heemkundig Genootschap het tiende jaar van ons bestaan, en van onze aktiviteit.

Het jaar waarin wij ons vijfde jaarboek verwachten. Het vijfde in de reeks die ons heel wat arbeid heeft gekost maar die het bestuur ook het genoegen verschaft van een algemene goedkeuring.

Het nieuwe werkjaar dat over korte tijd een aanvang neemt staat in het teken van grondig gewijzigde omstandigheden, n.l. de samenvoeging van Gent met zijn randgemeenten, waarvan wij nog de gevolgen voor ons Genootschap niet kunnen voorzien maar die ons toch niet tot wanhoop brengen want in het groter geheel hebben wij een nog belangrijker taak.

Verder mogen wij nog het verder aanslepen van de economische, maatschappelijke en politieke problemen verwachten. Maar midden deze gang van zaken waar een grote massa steeds meer ontevreden wordt en tevens meer veeleisend, zetten wij onze taak voort met een rotsvast geloof dat de heemkundige beweging nog een doel heeft te verwezenlijken, dat boven onze materiele beslommeringen uitreikt.

Het bestuur van het Heemkundig Genootschap wenst dan ook aan haar talrijke leden voor de jaarwende, nu reeds een vreugdevol KERSTFEEST en een voorspoedig NIEUWJAAR, want met het volgend nummer van ons tijdschrift zouden wij stellig wat achterop geraken om nog onze wensen aan te bieden.

~~~~~

UITNODIGING

~~~~~

Dit jaar wensen wij niet te eindigen zonder onze leden uit te nodigen op een bezoek aan de St-Baafskathedraal en de Kapittelzaal te Gent, op zondag 19 december '76 om 15 uur.

Mgr. De Kesel heeft toegezegd ons daar persoonlijk te willen begeleiden. Onder zijn bevoegde en geëerde leiding zal die zondagnamiddag ongetwijfeld een buitenkans worden voor onze leden die belang stellen in ons cultuurpatrimonium. Samenkomst bij de ingang van de St-Baafskathedraal (St-Baafsplein) om 14u50.

~~~~~

TIJDSCHRIFTEN EN JAARBOEKEN

~~~~~

Het redaktiebureau van ons Heemkundig Genootschap heeft nog enkele tijdschriften van de vorige uitgaven beschikbaar voor de leden. PRIJS per nummer 25 fr. De vier voorgaande jaarboeken zijn steeds te verkrijgen aan de prijs van 120 fr. per jaarboek.

Te bestellen bij de voorzitter.

Gerard Waeytens
Jef Vander Meulenstraat 42
Gentbrugge Tel. 30.52.74

Vervolg 16.

Naar het onuitgegeven werk van : WAEYTENS Gerard.

PATOOR Walter.

VAN DAMME Richard.

Nadruk verboden.

De oude kerk van Gentbrugge. (deel 1)

Zoekend naar de betekenis en de oorsprong van de naam onzer gemeente, maalden wij reeds de mening aan van een geleerde volgens dewelke onze eerste kerk een "borchtkerk" zou geweest zijn.

Daar we in onze opzoekingen vaak stootten op feiten die ons deden twijfelen of er hier ten slotte toch geen "markekerk" (kerk van vrije boeren) zou gestaan hebben, stellen wij ons voor die vraag uit te diepen.

Dat de heer Robrecht, deken van Schellebelle, in 1165 zijn altaarrechten op de kerk van Gentbrugge, aan de abdij van St. Baafs afstond, hebben wij reeds vroeger gezien. Van waar had die heer die rechten? We kunnen hier verschillende veronderstellingen naar voren brengen. Ofwel was hij hier de eerste priester (in een marke- of borchtkerke) en dus de eerste die hier altaarrechten kreeg, ofwel volgde hij een ander priester op die reeds vóór hem die rechten bezat. Hoe geschiedde nu te dien tijde de aanstelling van de "pastoor" en wie beschikte over die altaarrechten?

Als in 1191, Margaretha van den Elzas, gravin van Vlaanderen, bij het oud charter van Gent, in een der vier artikelen die zij er aan toevoegde, erkende dat de parochianen het recht hadden zelf hun pastoor te kiezen (V.Fris.-Histoire de Gand 1930) zal zij voorzeker niets nieuws in de wereld hebben gebracht. Het lijdt geen twijfel dat de Gentenaars reeds sedert lang hun eigen pastoor kozen en het was heel eenvoudig om in het vervolg alle betwistingen dienaangaande te vermijden dat de gravin, in die keure dat recht erkende en bevestigde. Bezaten de Gentbruggenaren dan ook dat recht? Niets is ons daarover met zekerheid bekend, maar, als we voor een ogenblik aanvaarden dat dit wel het geval was, dan kunnen wij gerust aannemen dat Robrecht door de "boeren" was aangesteld geworden en dat hij, van hen, hetzij als eerste pastoor, hetzij als opvolger van een vroegere pastoor de altaarrechten verkreeg. In dat geval staan wij

natuurlijk voor een "markekerk". Maar dit gaat maar op in zoverre onze veronderstelling dat Gentbrugge hetzelfde recht bezat als Gent in het aanstellen en kiezen van een eigen pastoor, juist is. Dat is evenwel allesbehalve bewezen. Het is zelfs bijna zeker dat dit niet zo was. Dat Gent zo een voorrecht bezat kan verwondering verwekken, maar onweerlegbaar staat het feit er toch ; ze bezaten dat recht en de gravin erkende en bevestigde het. Dat kan alleen vóórkomen in een groepering van mensen, in een stad, die over zeer uitgebreide voorrechten beschikt en Gent was zo een stad. Voor de elfde eeuw ten einde was, betaalde Gent niet eens meer de oude cijns die het aan de St. Pietersabdij verschuldigd was voor het bezetten van de grond. (V.Fris.-Histoire de Gand 1930).

Gentbrugge mocht in geen geval op zo een uitgebreide macht bogen, want, voor zoveel uit de oude documenten kan worden opgemaakt woonde hier volstrekt niemand, noch edelman, noch laat die niet geheel of gedeeltelijk aan de Heer toebehoorde of minstens hem schatplichtig was. Niets laat ons dus toe te veronderstellen dat Robrecht zijn rechten van de boeren ontving. Er is zelfs nog iets heel anders. Als het de boeren waren die hun pastoor verkozen, dan waren het voorzeker alleen boeren die over die altaarrechten beschikten en de pastoor mocht ze zeker niet, zonder toestemming van de boeren aan een derde afstaan. Dat is nochtans wat deken Robrecht wel deed en het document dat daarover spreekt en dat bewaard is gebleven, maakt geen enkele zinspeling op het gebeurlijke recht van de boeren. Dekan Robrecht bezat dus die rechten PERSOONLIJK en hij had die verkregen op een andere manier dan door de gunst der parochianen. Dit brengt ons dus weer naar de veronderstelling dat onze eerste kerk wel degelijk een "borchtkerk" is geweest.

In dit geval is de zaak heel wat gemakkelijker op te lossen. Nu is het niet meer de willekeur der mensen, maar de geestelijke overheid die beslist - de bisschop allereerst, op een persoonlijke met redenen omkleedde vraag van de Heer, ertoe strekkende, binnen zijn burcht, een kapel te mogen onderhouden, waarin de H.Mis zou worden opgedragen. Zulke toelatingen werden wel meer verleend en brieven vermelden dan gewoonlijk o.a. welke rechten de bedienende priester daarvoor worden toegekend en op welke manier die rechten zullen worden uitgeoefend of geregeld. Die rechten waren dan aan die priester zelve gehecht en meestal beschikte hij er vrijelijk over. Wat nu Robrecht, deken van Schellebelle en eigenaar der altaarrechten van Gentbrugge, aangaat, weten we nog het volgende. Niet alleen de

altaarrechten van Gentbrugge en Schellebelle bezat hij, ook die van Uitbergen waren zijn eigendom. Treft het nu niet dat de leden der familie van Gentbrugge (zelfs die welke wij in Gentbrugge-onder-Ruddervoorde aantreffen) ook nog, eeuwen later, heren van Uitbergen zijn?... Enerzijds dus heren van Gentbrugge en Uitbergen; anderzijds pastoor van Gentbrugge en Uitbergen ... is het niet veroorloofd hier te veronderstellen dat beiden leden ener zelfde familie zijn. Heren van Gentbrugge, bezitters van het Herengood en van het kasteel waarvan de kerk de slotkapel was?

Zo worden de parochianen in deze kerkelijke zaak totaal uitgeschaald ... en zie dan zijn daar weer feiten die hiertegen twijfel zaaien! ... Waarom, als de inwoners van Gentbrugge in al die zaken niets te zien hebben, werden ze in volksvergadering bijeen geroepen in 1285, naar aanleiding van de vraag der Rijke Claren, strekkende tot het bekomen der toelating tot bouwen van een nieuw klooster te Gentbrugge en in 1377, als de kerk na haar verwoesting diende heropgebouwd? Daarop kan alleen geantwoord worden dat, tussen de overdracht der altaarrechten door deken Robrecht aan St. Baafs (1165) en de volksraadplegingen (1285-1377) méér dan een eeuw ligt en tijdens die tijdspanne hebben zich twee buitengewone gebeurtenissen voorgedaan : 1) de familie "van Gentbrugge" verdween uit onze streken; 2) de parochie die lange tijd aan de Graaf van Vlaanderen had toebehoord, werd door deze aan de Baron van Rode afgestaan en door deze onder het beheer geplaatst van een Meyer of Burgemeester en 7 schepenen. Dat alles heeft voor gevolg dat de toestanden hier, tussen de twee op elkaar volgende data, gevoelig werden gewijzigd en dat wat na 1165 gebeurde, niet kan worden gesteld ter betwisting tegenover wat vóór die tijd gebeurde. Aangezien ter plaatse maar één kerk bestond, -de borchtkerk-, van het alleszins in belang zéér verminderde kasteel, is het niet te verwonderen dat de Baron van Rode, aan wie de kerk toebehoorde, er in toestemde die als parochiekerk te laten gebruiken, terwijl hij er al de eigendomsrechten, als tijdelijk goed, over behield. En zo is het dan ook eeuwen lang gebleven. (1)

(1) Sanderus in zijn *Flandria Illustrata* zegt :

Divisus est itaque Gandavensis Episcopatus in Archipresbyteratum ejusdem urbis unum et Decanatus rurales Septem. Sub Archipresbytero civitatis, decem constitutae sunt Parochiae : Prima in ecclesia Cathedrali S. Bavonis; altera in Collegiata S. Pharaïldis, Tertia S. Jacobi Majoris; Quarta S. Nicolai; Quinta S. Mariae Virginis in Monte Blandinio; Sexta S. Michaelis Archangeli; Septima S. Martini in Ackerghem; Octava S. Salvatoris de quibus in erbis descriptione fusius

locuti sumus; Nona Ghentbrugge, ubi Patronatum habet Gandavensis Episcopus et Dominicum Temporale Baro de Rode; ecclesia sacra est Apostolis Sanctis Simoni et Judae; Decima Oostackere quae ecclesiam habet D.Amando nuncupatam Patronum Gandavensens Episcopum et eundem Dominum temporalem.

Het Bisdom Gent is verdeeld in een Aartspriesterdom, te Gent zelve en in 7 buitendekenijen. Te Gent zijn 10 pastorijen : 1) in de hoofdkerk van S.Baafs; 2) in de Collegiale van S.Pharaïldis; 3) S.Jacobus de Meerdere; 4) S.Niklaas; 5) H.Maagd Maria op de Blandinusberg; 6) S.Michael Aartsengel; 7) S.Martinus Akkergem; 8) S.Salvatorus; 9) Gentbrugge, waarover de Gentse Bisschop het patroonrecht heeft wyl de tijdelijke macht aan de Baron van Rode is. Deze kerk is de H.H. Apostelen Simon en Judas toegewijd; 10) Oostakker onder de bescherming van de H.Amandus en waarover de Bisschop van Gent het geestelijk en het tijdelijk recht bezit.

Het was dus vanaf 1165 de abt van S.Baafs die de bedienaars onzer kerk aanduidde, zoals hij zulks reeds deed op St. Martinus Akkergem met deze van de hulpkerk van St. Michiels te Gent (2), met dit voorbehoud nochtans dat voor wat Gentbrugge aangaat iedere benoeming moest worden onderworpen aan de goedkeuring van de Bisschop van Kamerijk en Doornik onder wie onze parochie stond. Daarvoor diende een schatting van 25 pond groot aan de Bisschop betaald.

Benevens een deel in de offergiften der gelovigen, inde de pastoor hier, zoals uit oude oorkonden blijkt, ook een deel der tienden die de abdij in enkele bouwlanden hier bezat en waarvan de jaarlijkse opbrengst op 900 gulden werd geraamd. Het is niet geweten of de pastoor over andere inkomsten dan bovenstaande beschikte.

Volgens De Potter en Broeckhaert zou het geestelijk gebied van de pastoor van Gentbrugge zich ook op de andere oever der Schelde hebben uitgestrekt. Daaraan hechten we niet zo een bijzonder belang te meer daar we dienaangaande niets in de geraadpleegde werken vonden. Toen Keizer Karel V in 1540, ten einde er het Spanjaardskasteel te doen bouwen, de St. Baafsabdij met de daarrond liggende St. Baafstede deed afbreken, werden de paters der abdij, enkele tijd vroeger tot kanunniken verheven, overgebracht naar de St. Janskerk, die van dan af St. Baafskerk werd genoemd.

Het kapitel van St. Baafs behield het patroonrecht over de kerk van Gentbrugge, zelfs dan nog als te Gent een bisdom werd opgericht (1565 zolang de dan levende proost zijn ambt bleef vervullen.

Bij zijn dood (1568) kwam de Bisschop in zijn plaats en het was van dan af, dat het de Bisschop was die de pastoors benoemde.

(2) St. Pieters had hetzelfde recht op D.L.V. S.Pieters, S.Jan (later S.Baafs, S.Niklaas en S.Jacobs (V.Fris-Histoire de Gand). Ook de S.Daneelskapel (eerste kerk van Ledeberg) werd door de abdij van S.Pieters bediend.

Na de omwerking der bisdommen door Jozef II werd Gentbrugge bij Gent ingelijfd, als afhangende bij de dekenij van Dendermonde. Zo zou het blijven tot een nieuwe herziening der grenzen onzer parochie tot de dekenij Ledeberg deed overgaan, waartoe ze nu nog behoort. Nu we dat alles hebben nagegaan, zullen we onderzoeken waar ergens die eerste kerk van Gentbrugge stond en hoe ze er uit zag. Er is geen enkel stuk, ouder dan de kaart van Horembault van 1619 bekend, dat ons beslist de plaats aanwijst waar onze eerste kerk heeft gestaan. Waar op het huidig kerkhof het kalvariekrus staat, daar tekent Horembault voluit onze kerk. Evenwel tekent hij de kerk daar alleen. Geen enkel huis heeft de beroemde landmeter daar aangetekend. Na 1564 werd onze parochie echter voor de derde maal leeggeplunderd, verwoest en platgebrand. Jacques Van Deventer's kaart van 1559/1564 zag onze parochie vóór de ramp en hij tekent zorgvuldig op dezelfde plaats een huizengroep, die zonder twijfel de kern van het dorp moest uitbeelden. Als Horembault na hem kwam, was dat alles verdwenen! Toch kan daarover geen twijfel bestaan als men het dicht wegennet in dat gedeelte van het dorp beziet is het onmogelijk dat daar geen mensen woonden. Horembault tekent de kerk, wij zouden bijna zeggen ; "te voeten uit", maar wij moeten hierbij toch doen opmerken dat het niet de "eerste" kerk is, maar wel die welke in 1377 werd heropgebouwd, zoals we verder zullen zien. Toch is het nog steeds die kerk die onze voorouders en onze ouders in de jaren 1870 hebben gekend, al waren in de loop;der tijden, door herstellingen en vergrotingen, al de kentekens van haar oorspronkelijke bouwstijl verloren gegaan. Als de kerk in 1873 werd afgebroken bestond ze uit een lang gebouw, één beuk, dat kruisgewijs eindigde en waartegen, aan de Noord- en Zuidkant kleine bijgebouwen, sacristijen, waren opgericht. In het koor stond het hoogaltaar, aan de apostelen Simon en Judas Thaddeus gewijd. (1). Links daarvan was, een weinig achteruitgebouwd, een zijaltaar van O.L.Vrouw, voor hetwelk de doopvont (2) stond en rechts een tweede, dat van de H. Antonius Eremit. Hier stond ook de biechtstoel van de heer pastoor.

(1) Over die heiligen spreken we breedvoerig als we handelen over de huidige kerk van Gentbrugge.

(2) Die oude doopvont wordt heden nog gebruikt in de nieuwe kerk.

HET STILLE LEVEN TE GENTBRUGGE.

Eeuwenlang stond hier ons oude kerkje omringd van een dertigtal huisjes met strooien dak. Daar werden mensen geboren, die werkten en slaafden voor een karige broodwinning en eens gingen rusten op het stille, oude kerkhof, langsheen de kerkwegel, midden de afgestorven edellieden van burchten en kastelen. Leven en sterven is immers het lot van iedereen.

Verder langs landelijke dreven en aardewegen stonden nog onze eeuwenoude bouwwerken, getuigen van heerschappij en rijkdom der vroegere adellijke geslachten. De meeste inwoners van het dorp leefden en teerden van hun kasteelheer of waren de harde wroeters op de hofsteden. Langs de kant van de Keizerpoort woonden in nederige huisjes de spinners en de wevers, die werk vonden in de aloude Gentse stede.

In het "Center", in "Den Bosch" en op de "Heide" stonden hier en daar verspreid langs de oude wegen of midden de akkers, kleine rijen van een drie- viertal huisjes, half verdoken door vlier- en fruitbomen, ingesloten midden hun groententuin. Bijna allen hadden een stuk land gepacht, hielden een geit of een schaap, leefden bescheiden en toch gelukkig in een gezonde, stille natuur, omgeven van oude hoeven, bossen en kronkelende aardewegels naar dieper liggende akkergronden. Bij deze mensen was er geen weelde en toch waren ze gelukkig en tevreden met hun bestaan. Ze hadden het altijd zo gekend ten tijde van vader en moeder. Was er tegenslag, ziekte, geen werk ... ze stonden niet alleen moedeloos, wanhopig te staren op wat komen zou. Hun geburen waren daar, de helpende zielen. Ze hadden zelf niet te veel, maar hun voedsel delen was hun ingeboren naastenliefde. Ze leden mee met de ongelukkigen, deelden hun brood met deze die honger leden. Ze waren de troost der bedroefden, de helpers in nood. Geburen waren als één familie. Vele juffers van de kastelen kwamen ook de arme en zieke mensen bezoeken; 't was hun aangeleerd uit hun vorige adellijke geslachten, als een schone, edele traditie. Van velen ontbrak de liefdadigheid niet, al waren hun daden verborgen en ongekend.

In mijn kinderjaren heb ik zovele schone deugden van naastenliefde leren kennen. Doch niet allen waren zo. We kenden er ook die het arme volk uitbuitten, die hun betaalden met enkele stuivers voor

een zware, wekenlange arbeid; die rijk werden op de gekromde rug van de versleten arbeider, die zich moest tevreden stellen met een stuk brood en wat aardappelen. Uitbuiting heeft altijd bestaan. Op Gentbrugge was dit eerder zeldzaam.

Op het oude kerkhof rusten zovelen van de vroegere edellieden. Hun namen en blazoenen gebijteld in zware arduin zijn door ouderdom vergaan en uitgewreten, bijna niet meer te ontcijferen. Hier liggen nog rond het overgebleven Kalvariekruis, de onbekende weldoeners, hun graven eens een pracht, nu in puin vervallen. Geen bloem of tuiltje versiert hun laatste rustplaats. Gij, de ouderen die ze gekend hebt in uw jeugd, uw kinderjaren, blijf er stille staan en gedenk de schone zielen. Zovelen waren de onbekende weldoeners, de troost, de hulp voor het schamele volk van Gentbrugge.

Namen noemen van de weldoeners hier op Gentbrugge? Ach, er waren er zovelen! Toch zijn er die ons zo goed zijn bijgebleven in onze herinnering, die in onze buurt woonden en die wij in onze kinderjaren zo goed gekend hebben. Spreken wij maar van de heer Philippe Vande Velde aan de "Kromme Bosstraat". De echte kindervriend voor ons allen. Hij reed dagelijks met zijn rietrijtuig met paard bespannen naar het klooster, - dat hij zelf liet bouwen op zijn eigen grond -, naar het dorp, naar de kerk. Als wij hem zagen afkomen riepen we al van verre : "Dag meneer Vande Velde". Telkens hield hij zijn paard stil. "Dag kinderkens" zei hij "braaf geweest bij moeder, allee kom eens hier, 'k heb voor jullie een goeien katrienspek meegebracht". Aach! ... die katrienspek smaakte toch zo goed, want 't was er ene van mijnheer Vande Velde! ...

Was er een huwelijk op een kasteel dan kwam geheel de buurt te saam om de straten te versieren. Aan iedere boom in de dreef wapperde een vaantje. Ladders werden aaneen gebonden, met groene takken versierd en dienden als triomfboog vóór de ingang van het kasteel. De knalbussen werden afgeschoten van de vroege morgen tot de late avond. De ijzeren hekkens van het kasteel stonden wagewijd open en de geburen mochten bij uitzondering de hovingen van het kasteel komen bezichtigen. Men mocht een goede pint komen drinken op de gezondheid van het echtpaar. 's Avonds was er verlichting aan de voorgevel van het kasteel en langs de wallen. Honderden vetlampjes in hun gekleurde glazekens stonden te pinken, met betoveren licht weerspiegeld in de vijvers, alles tot pret en bewondering voor de mensen van "Den Dries" en "Den Bos".

Heel dicht bij de E 3 en de ringspoorweg ligt een straat genaamd naar Adolf Samuel. Het ligt niet in mijn bedoeling hier het leven en werken van deze verdienstelijke toondichter, die in 1845 een Eerste prijs van Rome behaalde, aan te halen. Daarvoor zal ik later verscheidene bladzijden moeten neerpennen, maar ik vernoem hem hier in de rangen van onze weldoeners alhier te Gentbrugge.

Adolf Samuel woonde op een klein kasteelken, - het staat er nog altijd -, naast de Parochietuin op de "Grote Dries". Voor zijn ontspanning kweekte hij kuikentjes, die hij dan verkocht uitsluitend aan arme mensen voor 30 tot 40 centiem.

Op de hofsteden van De Guchteneëre, Boer Hoste, Bernard De Mol en bij de Van Seymortier's, om er enige te vernoemen langs de "Boskant" kregen de arme mensen karnemelk, bottermelk, boter en aardappelen voor een heel kleine prijs, maar met de oogst gingen diezelfde arme sukkelaars mede helpen op het veld om koren te binden, te helpen dorsen, aardappelen rapen, helpen hooien. Liefde vroeg wederliefde, dit lag in de aard der oude Gentbruggenaren. Er was dan ook veel plezier op het veld. Vreugdevuren werden aangestoken, de kinderen mochten de bloot geregende aardappelen oprapen na de oogst en de achtergebleven korenhalmen. De arme mensen konden er verschillende dagen van leven.

Waren de mensen arm, ze hadden een goed hart en daarbij waren allen nog zo naief. In een klein huisje naast de hofstede van Boer Hoste rechtover "De drie Lindekens" woonde Naard Vervaet, een metserdienster, die meer thuis was dan dat hij werk had en nog al een goede druppel drinken kon. Als men hem vroeg : "Naard, is er niet te werken dan?", was zijn antwoord : "We hebben de muren te rap opgetrokken en de kalk zit nog niet vast, de muren staan nog te waggelen". (De muren van nieuwe woningen werden nog gemetst met een halve steen dikte en kalkmortel. Bij regen en vochtig weer moesten de metsers het werk stilleggen, want hun stellingen stonden te waggelen).

't Was altijd Naard zijn zelfde liedje. Nu ..... Naard had kennis met Nitte, een buurvrouwken, nog een jonkheid. Zij was nog een van die brave, naieve zielen, die aan geen leugen geloofde. Al wat men haar vertelde was voor haar Evangelie. Naard kwam dikwijls zwaar geladen naar huis en aangezien hij Nitte graag in zijn netten zou krijgen zei hij haar dan in een van zijn zotte kuren : "Zie, Nitte, als ge met mij wilt trouwen krijgt ge van mij een heel schoon, wit

paard, maar ge moet met mij trouwen of anders verkoop ik het" ..... Nu, was iemand die een paard bezat in de ogen van Nitte een rijk mens en de goede ziel ging nu aan iedereen vertellen van haar toekomstige Naard, die zo rijk was en dat hij een schoon, wit paard bezat. Kort nadien waren ze getrouwd en Nitte zei : "Naard, waar zit ge nu met uw schoon, wit paard, 'k heb het nog niet gezien?" ... "Ach, ja vrouwke" zei Naard "'k ga het seffens gaan halen" ..... Naard sloot zachtjes de keukendeur, klom heel stil op zijn sokken naar de zolder en kwam beneden met een wit kartonnen schommelpaardje. "Zie, Nitte, hier ben ik er mee, dat is mijn paard en 't is voor U, 'k had het U beloofd" ..... "Maar Naard" zei Nitte "'k meende dat ..... "Ja, ja, Nitte, ge moet eens goed afstoffen en afwassen, want 't staat al zo lang op de zolder en als ons huishouden vergroot, zal het goed van pas komen voor ons kindeken, die er dan mag mede spelen ..... en zie Nitte, 't is nog niet al, kijk ne keer!" ..... Hij trok de lange vlassen staart uit het holleken van het paard en haalde er een briefken van 20 Fr uit ..... "'k heb het gespaard van mijn drinkgeld en 't is voor U" ..... Hij duwde de staart weer in het holleken van het paardje en Nitte was toch zo content. "'k Zal het goed bewaren en wegsteken tot ons kindeken komt, 't is voor zijn spaarpot, later" .....

Goedgelovige zielen, met zo weinig tevreden ..... Er was vrede en liefde in het huisgezin. Naard zei tegen zichzelf : "Jongen, 't is gedaan met druppels drinken, nooit van mijn leven meer" .....

Nitte was de goedheid zelf. Zij was niet geleerd, maar al wie in nood was liep bij haar binnen. Zij trok haar gelapte "samazie" voorschoot aan en ging zonder treuzelen met de mensen mee die haar kwamen roepen. 't Was voor een geboorte, een berechting, een dode af te leggen en er 's nachts bij te waken, om te gaan noden; ze ging rond wanneer er een primus was. Was er iemand ziek ze trok er naartoe om voor het eten van de kinderen te zorgen, waste en plaste, en onderhield het huis. Moest er een schaap of een geit lammeren, ze trok er naartoe, want ze was goed op de hoogte, 't was immers niet de eerste keer dat ze het deed.

Nitte was dus voor iedereen een laatste toevlucht, de reddende engel van de buurt. Maar ze had niets te kort ook! ..... Als Naard geen werk had in de winter en het lang aan het vriezen was; kreeg ze van de gebuurte alles wat ze nodig had. In nood schonk ieder nog

wat van zijn karig voedsel.

Zo leefden de menssen op "Den Dries" ..... Naastenliefde hadden ze geleerd van vader en moeder en de kinderen deden hetzelfde, als een ingeboren erfgoed. Hongerigen spijsen, bedroefden troosten, noem ze maar op ..... de werken van barmhartigheid! ..... Zij moesten niet aangeleerd worden! ..... 't Zat in het hart ..... 't stond op hun gezicht te lezen!

In een wereld zoals wij die nu kennen; waar is de echte naastenliefde nog te vinden? Zijn wij nu niet één stuk egoïst? Alles maar voor ons eigen ik ..... Zijn wij in deze moderne tijden vooruit gegaan in onze beschaafde wereld? De dankbaarheid is een rare plant geworden. Wij zijn vreemden geworden, zelfs met onze eigen burenen. We kennen ze niet meer! ..... Onze moderne beschaving heeft veel kapot gemaakt .....

Beelden uit mijn kinderjaren.

Gerard Waeytens.

N.B. : Een "samazie" voorschoot was een voorschoot van kleine witte en blauwe vierkantjes.

ENKELE BESCHOUWINGEN OVER DE BEVOLKING VAN LEDEBERG,

GENTBRUGGE EN SINT AMANDSBERG IN HET JAAR 1900.

De eerste volkstelling werd in ons land gehouden in 1846; daarna werden in de 19e eeuw tellingen gehouden in 1856, 1866, 1880, 1890 en 1900.

Vooraf enkele getallen.

Wettelijke bevolking.

<u>Jaartal</u>	<u>Ledeberg</u>	<u>Gentbrugge</u>	<u>St. Amandsberg</u>
1846	3.597	1.597	-
1866	5.606	2.217	-
1880	10.124	4.298	7.429
1890	12.362	8.262	10.836
1900	14.230	10.857	13.226

Voor St. Amandsberg beschikken we eerst voor 1880 over een bevolkingscijfer omdat deze gemeente in 1872 afgescheiden werd van Oostakker. Oorspronkelijk dun bevolkt stellen we praktisch een verdubbeling van de bevolking vast voor Ledeberg en Gentbrugge tussen de jaren 1866 en 1880. Gentbrugge verdubbelt bijna nog eens zijn bevolking tegen 1890. Voor Ledeberg en St. Amandsberg is de aangroei trager. De totale bevolking van de drie gemeenten, die 21.851 inwoners telden in 1880 is gestegen tot 38.313 inwoners in 1900, wat een aangroei van ongeveer 80 % betekent op twintig jaar. Welke factoren hierbij een rol hebben gespeeld, zullen we hier buiten beschouwing laten. Onderzoeken we nu vooraf de samenstelling van de bevolking in onze drie gemeenten in 1900.

	<u>MANNEN</u>	<u>VROUWEN</u>	<u>TOTAAL</u>
Ledeberg	6.837 (48,04 %)	7.393 (51,95 %)	14.230
Gentbrugge	5.430 (50,01 %)	5.427 (49,98 %)	10.857
St. Amandsberg	6.107 (46,17 %)	7.119 (53,83 %)	13.226

Oost-Vlaanderen	49,65 %	50,35 %	
België	48,18 %	51,81 %	

Voor de verhouding mannen-vrouwen stellen we geen werkelijk verschil vast tussen de percenten van Ledeberg en Gentbrugge en de percenten

voor de provincie en het land; wel is er een merkbaar verschil voor St. Amandsberg, verschil toe te schrijven aan de aanwezigheid van het Begijnhof.

Vanaf 1880 beschikken we ook over een indeling in leeftijdsgroepen.

Voor de telling van 1900 was deze indeling :

Groep A : personen geboren in 1845 en vroeger (ouder dan 55 jaar).

Groep B : personen geboren tussen 1846 en 1885 (personen tussen 14 en 55 jaar).

Groep C : personen geboren vanaf 1886 (jonger dan 14 jaar).

Verdeling van de bevolking in leeftijds-
groepen uitgedrukt in %.

	<u>Groep A</u>	<u>Groep B</u>	<u>Groep C</u>
Ledeberg	10,9 %	57,3 %	31,7 %
Gentbrugge	10,0 %	54,6 %	35,4 %
St. Amandsberg	12,6 %	55,7 %	31,7 %

Gent	13,7 %	58,7 %	27,4 %
Oost-Vlaanderen	14,6 %	51,6 %	33,6 %
België	13,4 %	54,8 %	31,7 %

Voor groep A liggen de cijfers van Ledeberg, Gentbrugge en St. Amandsberg merkbaar lager dan de cijfers voor Gent, Oost-Vlaanderen en België. Dit is toe te schrijven aan de snelle aangroei van de bevolking in de voorbije jaren. Toch ligt voor groep A het % hoger in St. Amandsberg; dit komt weer door de aanwezigheid van het Begijnhof (voor groep A : 644 mannen tegen 1.024 vrouwen).

Wat groep C (de kinderen) betreft, de percenten voor Ledeberg en St. Amandsberg stemmen overeen met het landsgemiddelde, maar liggen lager dan het gemiddelde van Oost-Vlaanderen, wat vermoedelijk toe te schrijven is aan de nabijheid van een stedelijk milieu (Gent) en aan inwijking, die wel hoofdzakelijk uit Gent zal gekomen zijn. In Gentbrugge is het percent van groep C merkbaar groter.

Vanaf 1866 werd bij de volkstelling ook een vraag gesteld in verband met de verstandelijke ontwikkeling (kunnen lezen en schrijven).

Overzicht van het aantal ongeletterden uitgedrukt in % in 1900.

	<u>Mannen</u>	<u>Vrouwen</u>	<u>Totaal</u>
Ledeberg	26,7 %	31,9 %	29,5 %
Gentbrugge	33,6 %	37,9 %	35,7 %
St. Amandsberg	35,2 %	34,2 %	34,7 %

Gent	29,8 %	33,9 %	32,0 %
Oost-Vlaanderen	38,8 %	40,1 %	39,4 %
België	30,5 %	33,3 %	31,9 %

Voor Ledeberg kunnen dus 29,5 inwoners op honderd noch lezen noch schrijven, of drie inwoners op tien. Vooraf nog een bemerking : Oost-Vlaanderen was de provincie met het grootst aantal ongeletterden, en dit de ganse 19e eeuw door. Het percent ongeletterden ligt 25 % hoger dan het landsgemiddelde.

We stellen vast, dat Ledeberg zeer gunstige percenten haalt. Vermoedelijk is dit toe te schrijven aan een groot aantal spoorwegpersoneel, dat in die tijd woonachtig was te Ledeberg.

Overal is het aantal ongeletterde vrouwen merkbaar groter dan het aantal ongeletterde mannen. St. Amandsberg maakt uitzondering op deze regel : weer toe te schrijven aan de aanwezigheid van het Begijnhof. De percenten voor Gentbrugge en St. Amandsberg zijn merkbaar ongunstiger dan deze voor Gent, maar toch heel wat beter dan de percenten voor de provincie. Ook dit is zeker toe te schrijven aan de nabijheid van een grootstad.

Het aantal ongeletterden was natuurlijk niet evenredig verspreid over de drie leeftijdsgroepen. Een nader onderzoek is dus wenselijk.

Verdeling van het % ongeletterden in leeftijdsgroepen.

	<u>Groep A</u>			<u>Groep B</u>			<u>Groep C</u>		
	<u>Man.</u>	<u>Vr.</u>	<u>Tot.</u>	<u>Man.</u>	<u>Vr.</u>	<u>Tot.</u>	<u>Man.</u>	<u>Vr.</u>	<u>Tot.</u>
Ledeberg	30,6	50,8	42,1	10,2	16,2	13,3	54,6	53,9	54,0
Gentbrugge	39,3	52,9	46,5	11,9	17,7	14,8	65,2	64,5	64,9
St. Amandsberg	46,0	38,0	38,7	18,4	19,3	18,8	61,8	60,3	61,0

Gent	37,4	50,9	45,2	13,0	18,0	16,0	59,6	58,6	59,1
Oost-Vlaanderen	45,4	53,8	49,7	19,8	21,7	21,1	64,3	62,4	63,4
België	34,5	46,1	40,7	13,0	15,0	14,4	58,9	58,0	58,4

Een bemerking : voor groep C werden al de kinderen aangerekend, dus ook de kinderen jonger dan 6 jaar, waardoor in optimale voorwaarden ongeveer 50 % kan bereikt worden.

Voor groep A springt St. Amandsberg in het oog. De ongunstigste cijfers voor de mannen en een behoorlijk cijfer voor de vrouwen, waardoor het totaal percent lager ligt dan in de twee andere gemeenten, en ook lager dan in Gent, Oost-Vlaanderen en het land. Opnieuw te verklaren door de aanwezigheid van het Begijnhof. Ook voor groep B is de aanwezigheid zeer merkbaar.

Ledeberg heeft zeer gunstige percenten, voornamelijk voor de mannelijke bevolking en dit voor de 3 groepen. Dit kan verklaard worden door de sociologische samenstelling van de bevolking : enerzijds de aanwezigheid van spoorwegpersoneel, anderzijds de geringere aanwezigheid van textielarbeiders, zeker in verhouding met Gent.

In groep B heeft St. Amandsberg een ongunstig percent voor de mannelijke bevolking. Voor groep C heeft Gentbrugge slechte percenten, deze liggen zelfs hoger dan de percenten van de provincie. De scalarisatie te Gentbrugge heeft dus een merkbare achterstand, mogelijks te verklaren door de aanwezigheid van een nog relatief sterke landbouwersgroep.

In 1914 werd in ons land de wet op de leerplicht gestemd, die echter wegens de eerste wereldoorlog slechts werd toegepast vanaf 1919.

Hierdoor zal de ongeletterdheid praktisch verdwijnen.

Door het in rekening brengen van de kinderen jonger dan 7 jaar en door de niet gelijke samenstelling van de bevolking uit het oogpunt van de leeftijdsgroepen worden de percenten ongeletterden enigszins verdraaid. Om te eindigen geven we dan ook de percenten ongeletterden van de groep volwassenen (groep A en B samen).

Ledeberg	18,0 %	Gent	21,7 %
Gentbrugge	19,7 %	Oost-Vlaanderen	27,1 %
St. Amandsberg	22,5 %	België	19,5 %

In Ledeberg konden in 1900 dus 18 volwassen inwoners op honderd noch lezen noch schrijven. Uit de laatste tabel kunnen we besluiten dat Ledeberg en Gentbrugge gunstige percenten halen. Voor St. Amandsberg is de situatie minder gunstig, maar toch nog heel wat beter dan het percent voor Oost-Vlaanderen.

Groot stuk zwaar labourland tussen Bosstraat en de Schelde, tegenover Koninckxdonck. Daar stonden vroeger vlakbij de Schelde de steenovens.

ACHTBUNDERWEG.

Van Bosstraat tot de grens van Melle. Weg nr. 12. Lengte : 682 m.

ACHTERDRIES.

Van Klokstraat naar Bosstraat. Aloude straat die vroeger de West-Noorder- en Oosterzijde van de Dries omvatte; van de Kleine tot de Grote Dries. Gekalseid de eerste maal in 1889. Op de hoek der Klokstraat en de Achterdries stond vroeger het Van de Walle's hof, dat rond 1870 werd afgebroken om er een herberg "De Hazewind" te bouwen. De drie kleine huisjes die er naast stonden waren de oude stallingen van het hof. Ook nog daarnaeven had men het oud boerenhof van een zekere Bauwens, dat er nog stond in 1860. De huisjes (5-6) achter het hof waren méér dan 100 jaar oud en stonden langsheen de Kerkwegel (zie die naam). Hier stond ook nog een klein hofstedeken van 3 koeien, waar Bruyneel woonde en vroeger nog "Stien Maldegem". Het is Ridder Irené Lefèvere de Ten Hove die destijds het kapelleken op de Achterdries liet bouwen aan de ingang van zijn dreef (nu Plataandreef; het nieuw kapelleken werd enige meters achteruit opnieuw gebouwd vóór de nieuwe dreef). Iets verder naast de Postwegel (nu Accaciastraat; we spreken er later nog over) staat nog een van onze oudste hofsteden, genaamd het "Hof De Guchtenéere" nu bewoond door Edmond Vervalcke, zoon van Virginie De Guchtenéere. Hier woonde destijds Jan Baptist De Guchtenéere, onze oud-burgemeester. Dit hof is een zéér oude Heerlijkheid (Hof van Plaisance), die reeds op de kaart van Jacques Horembault, van 1619 staat aangeduid, zonder een naam evenwel. Daarachter stond nog tot vóór een 10 tal jaren, het hof met omwalling van Jozef Ven Den Oostende, laatst bewoond door Louis Bruyneel.

OUDE HOF BRUYNEEL

De hofstede maakte vroeger één hof met dit van De Guchtenéere (zie mijn beschrijving over het hof in een hoofdstuk "Onze Hofsteden"). Aan de overzijde der straat, bij de Klokstraat, stonden vroeger drie kleine huizekens (nu groot warenhuis); zij werden genoemd : "het Armhuis". Daarnaast stond het hoveken Schenes, dan dat van Francies Mortier, dat ook verdween evenals nog een ander huisje dat plaats maakte voor Van Seymortier Oscar. De bloemisterij van Oscar De Bruycker kwam er maar na 1900 in de plaats van Pier Van Theem-sche's Koeplekke.

Waar vroeger de Warande (later de Nieuwe Warande) gelegen was en nog altijd is, was vroeger een hofstede, die ook kruidenierswinkel en herberg was.

Pier Vergaert's hoveken (met een ez~~el~~) moest plaats maken voor het buitengoed van de zusters van Nonnenbosch, die er des zomers hun leerlingen wat van de buitenlucht lieten genieten (nu Parochietuin). Daarnaast was het buitenverblijf van de familie De Schrijver, vroeger woonden daar de drie gebroeders Dees, Sander en Bens Lachaert. Hier woonde ook nog Adolf Samuel, de grote musicus, beschreven in een afzonderlijk hoofdstuk dat later aan de beurt komt.

ACKERMANSSTRAAT FRANS.

Vroeger Lusthofwegel. Van Hugo Verrieststraat tot Bosstraat.

ADOLF SAMUELSTRAAT.

Zie Samuelstraat.

AERDESTRAAT.

Wordt in 1839 vermeld "aan de kerk" als een deel uitmakende van de grens tussen de 2 secties A en B van het Kadaster. Sedert 1890 Fabriekstraat. Er waren in feite twee "Aerdstraatjes". Ook de wegel van de Kouterstraat naar de Schelde heette Aerdstraatje.

AERTSTRAAT.

Andere naam van de Aerdestraat aan de kerk.

Aart-art-aarde-eert-hert- enz. betekenen minstens "aarde" maar met die betekenis dat die aarde iets speciaals vertoont. Ofwel was het braakland, onbebouwde grond ofwel straat, plein, graszoom, langs de wegen; kaai of werf of losplaats of aanlegplaats aan een rivier. Soms verstond men onder dat woord "gemene eigendommen", bestaande uit aangespoelde gronden langsheen waterlopen; ingedijkt land. Hier, gezien de ligging, zal de betekenis wel gaan naar aanlegplaats, losplaats aan de Schelde. Alles laat vermoeden dat het b.v. daar is geweest dat de bouwmaterialen voor de oude kerk, die van elders (Doornikse b.v.) moesten worden aangevoerd, werden gelost. (Vergelijk Hooiaard, Korenaard, enz. te Gent). Tot 1910 zag men nog dagelijks hier de schepen laden met bakstenen uit onze steenbakkerijen. Ook de "Beurt van Antwerpen" kwam hier dagelijks goederen op en afladen.

ANKERSLAAN.

Van de Oude Brusselse Weg tot Brusselsesteenweg. Rijweg van 8 meter breed. Voetpaden van 2,50 m. Geopend in 1935. De straat zou haar naam ontleend hebben aan een letterkundig werk "Les Ancres" door een medeëigenares van de grond, Mej. De Smet, destijds geschreven.

ANSEELELAAN EDWARD.

Van Kasteelstraat tot Brusselsesteenweg. De naam Kasteelstraat is daar nu vervangen door Arthur Van Laethemstraat. - Algemeen Richtingsplan van 1935. Edward Anseele was Belgisch Staatsman, geboren te Gent in 1856. Zeer geëerd hoofd der Vlaamse Socialistische Partij. Werde letterzetter en werkte zich op tot hij in 1926/27 Minister van Spoorwegen werd. Hij overleed te Gent in 1938.

ARSENAALSTRAAT.

Van Heidestraat tot Jules de St. Genoisstraat. Dankt haar naam aan de nabijheid van de werkhuizen van de Spoorweg.

AUBUNDER.

Andere naam voor Achtbunder.

AUSTUK.

Zeer vruchtbare strook grond bezuiden Koninckxdonck. Waarschijnlijk betekent die naam "Oud stuk".

ARTHUR VAN LAETHEMSTRAAT.

Zie Van Laethemstraat.

BASSIJNPLAATS.

Zie Conscienceplein.

BASSIJNSTRAAT.

Van Kerkstraat tot Conscienceplein. Werde rond 1880 aangelegd nadat een eerste vraag van 1879 was verworpen omdat het voorstel slechts een breedte van 6 meter voorzag. Deze straat kreeg de naam van Bassijn naar de Sassen die er gebouwd werden onder Burgemeester Louis Van Houtte.

BEEKSTRAAT.

Van Moriaanstraat tot Kortebeekstraat. Aangelegd rond 1880. Ontleent haar naam aan de "Beek" (de Rietgracht) die onder de straat doorloopt. (zie beschrijving "Rietgracht").

BEEKSTRAAT (KORTE).

Verlenging op Gentbrugge van de Van den Heckestraat, te Ledeberg, van Beekstraat tot Veldstraat. Geopend in 1880. De vraag der inwoners, die van drinkwater waren verstoken, om daar een gemeentepomp te openen, werd in 1899 verworpen. Nadien ging de gemeente er toch op in en de firma L.B. Donckers, van Antwerpen, werd belast met het boren van een artesische put en het plaatsen der pomp.

BEEKSTUK.

Zeer vruchtbare akker gelegen tussen Kasteelstraat, de Rietgracht en het kasteel Villain (Van Zantvoorde). Werde soms ook vermeld met "Drieput". Op deze akkers is nu het nieuw Gemeentehuis opgetrokken.

Wordt vervolgd.